

medium dict. L. fin. Cod. eod. dict.
 Div. Adrian. valde diversum est à
 provisione Ord. lib. 3. tit. 25. reme-
 dium namque L. fin. competit hære-
 di scripto adversus quemcumque pos-
 sessorem, qui post defuncti mortem
 bona in vita per eum possessa occupa-
 vit. Ord. verò dict. tit. 25. §. fin. so-
 lum inter ipsos contrahentes, qui in-
 strumentum obligationis celebrarunt,
 permittit summarie agere per decen-
 dium. Secundo; quia in terminis Or-
 dinationis dict. tit. 25. præcise Reo cõ-
 vento decendum ad excipiendum, &
 probandum assignatur, illoque termi-
 no iudicium circumcluditur, ut ibi in
 principio, cum tamen in terminis
 dict. L. fin. tempus sit iudici arbitra-
 rium Communis ex Gom. dict. L. 45.
 Taur. num. 145. Menoch. dict. remed. 4.
 quest. 21. n. 259. Parlador. dict. cap. 5.
 num. 4.

Casus vigesimus-secundus.

De literis cambij.

SUMMARIUM.

Literæ cambij an habeant de jure com-
 muni executionem, disputatur, &
 apud nos illis indulgetur via summa-
 ria, n. 69.
 Et non liberatur debitor, licet probet
 post acceptationem solvisse scribenti
 literam, n. 70.
 Nec etiam si scribens post acceptatio-
 nem mandatum revocaverit, n. 71.
 Nec etiam liberatur, si scribens decoxe-
 rit post acceptationem, n. 72.
 Hoc fallit, si scribens literas, debitor
 erat illius, ad cuius favorem eas re-
 mittit, & is, ad quem diriguntur erat
 scribentis debitor, tunc enim si scri-
 bens fallitus invenitur, non cogitur
 acceptans adimplere, n. 73.
 Fallit etiam, si respondens acceptavit li-

teras soluturas ex pecunia mandan-
 tis sibi obventura, quæ si non obve-
 niat, adimplere, & solvere non cogi-
 tur, 74.

Acceptans literas cambij non impedit
 earum executionem opponendo exce-
 ptionem non numeratæ pecuniæ; ipse
 verò qui literas expedivit, prædictâ
 exceptionem opponere potest, numer.
 75.

Littera cambij accepta, si acceptatio non
 fiat ab eo, ad quem dirigitur, sed ab
 alio, qui ob honorem remittentis acce-
 ptavit, habet summariam executio-
 nem: & idem, si Titius scribat quòd
 litteram solvat per conta de Pedro,
 seu acceptet cum protestatione solvere
 pro honore Titij scribentis, cogetur ad-
 implere, n. 76.

Litteræ acceptatæ contra acceptantem
 summariam executionem habent, si
 per scripturam fiat tacite, vel testi-
 bus probetur, n. 77.

Si respondens non acceptet literas cam-
 bij, nullatenus contra eum habet exe-
 cutionem, n. 78.

Si respondens literas acceptare recuset,
 debet creditor cum notario coram il-
 lo protestare de damnis, & interesse,
 nam absque huiusmodi protestatione
 literæ redduntur inanes, & si pro-
 testatio fiat, capitale repetet ab eo,
 qui scripsit literas, summarie exequetur
 damna, & interesse ordinarie In
 literis intra Regnum non sunt in usu
 cambia, n. 79.

Non licet creditori, postquam literæ
 acceptatæ sunt, reddere satisfactionem
 ad debitorem non faciendo diligen-
 tiam cum eo, ad quem diriguntur, sed
 tantum cum non acceptat, vel acce-
 ptatas non solvit in termino, numer.
 80.

Sed an hic recursus competat, quando
 respondens acceptavit literas, solutio-
 nem autem non facit, pro utraque par-
 te disputatur, & verior est quod pa-
 teat recursus, n. 82.

Et

Et idem, si respondens post acceptationem litterarum decoxerit, n. 82.

Quod limita, cum creditor sub fide acceptantis præstitit quitationem de recepto scribenti, n. 83.

Item limita, cum creditor ultra tempus litteræ concessit acceptanti dilationem ad solvendum, n. 84.

Cum creditor distulit præsentare litteras, vel præsentationem, & acceptationem distulit exactorem, si interim decoxerit respondens, adhuc habet recursum contra remittentem, n. 85.

Si verò non decoxit, semper potest recurrere contra scribentem, licet distulisset per multum tempus, sed non habet cambiam, n. 86.

Si creditor partem debiti recipiat ab acceptatore litteræ, & acquievit confidens ut residuum solvatur, si decoctio superveniat, ipsius periculum est, non scribentis, n. 87.

Amisssa littera acceptata, quavis testibus probetur, viæ summarie non est locus contra acceptantem, n. 88.

Ordinarie repetere potest suam pecuniam ab scribente, littera amisssa, numer. 89.

Adversus respondentem ante acceptationem litteris amisssis nullatenus agi potest, n. 90.

Non etiam amittit creditor actionem contra scribentem litteris amisssis, si à tertio inventæ sint, qui fingendo se esse creditorem solutionem accipiat à respondente, n. 91.

Et sicut litteræ acceptatæ habent summariam executionem contra acceptantem, similiter procedit in solvente respectu scribentis, n. 92.

Litteræ cambij absque dilatione solvendæ sunt, si concipiuntur à vista, aliàs in termino eis præfixo, n. 93.

69 **L**itteras cambij etiam habere paratam executionem de jure communi tradit *Berous conf. 33. numer. 28.*

Rota Genuæ dec. 2. num. 9. Mastrilh. dec. 9. num. 7. part. 1. Zachias dec. 7. num. 2. de Camer. obligat. & alij relati per Genoam de scriptura privata lib. 3. tit. de lit. camb. quæst. 6. numer. 8. qui fundamenta hujus sententiæ ponit à principio; sed hanc sententiam merito ipse damnat dict. quæst. 6. à num. 9. Tusch. lit. C. concl. 13. num. 5. Honded. deus conf. 29. num. 35. lib. 2. Scac. de cõmerc. §. 7. gloss. 5. à princip. nam ut advertit idem Genoa dict. quæst. 6. n. 13. litteræ cambij non fuerunt notæ tempore Romanorum, consuetudo autem solum præstitit dictis literis, quòd fidem facerent, sicut instrumenta publica, Tusch. dict. concl. 13. num. 1. Pereir. dec. 97. num. 1. cum mercatores officium quasi publicum gerant, Bald. Rub. col. penult. Cod. cõstit. pecun. instrumenta autem publica de jure communi executionem paratam non habent, L. Minor 25. annis, ff. de min. late diximus supra cap. 1. solum igitur prædictis literis, supposita prædicta consuetudine, id dandum est, quòd publicis à lege conceditur scripturis, illis autem apud nos via summaria indulgetur, ut in Ord. lib. 3. tit. 25. hæc ergo & litteris cambij deneganda non est, & ita ex literis acceptatis agi summarie poterit per decendum, juxta Ord. dict. tit. 25. in princip. resolvit Valasc. conf. 177. num. 7. & 8. de jur. emphyteut. quæst. 7. num. 16. Thom. Valasc. allegat. 76. num. 73. Phæb. 1. part. arest. 73. Pereir. dict. 97. num. 1. Barb. in remiss. ad dict. Ord. in princ. num. 7. & in exteris Regnis procedetur prout ex scripturis publicis proceditur. Genoa dict. quæst. 6. per tot. Honded. dict. conf. 29. num. 7. Scac. dict. §. 7. gloss. 2. num. 3. & gloss. 4. num. 2. & late gloss. 5. per tot. de quo plura dicemus infra lib. 4. cap. 7.

Amplia primò ita habere literas acceptatas executionem summariam decedij contra acceptantem, quod non libe-

beretur, licet probet post acceptationem scribenti solvisse, ex regula L. 3. Cod. novat. Phæb. dec. 208. numer. 8. Bolan. in Labyrinth. commerc. lib. 2. cap. 6. num. 11. Rott. Genue dec. 93. n. 8. Pereir. dec. 126. n. 5.

71 Secundò amplia, ut idem sit, licet scribens post acceptationem mandatum revocaverit, solum enim ante, non post acceptationem potest cessionem, seu mandatum revocare ex dict. L. 3. Rott. Genue dec. 10. num. 15. & dec. 168. num. 3. Mascard. concl. 988. num. 2. Phæb. dec. 203. num. 7. & dec. 208. & 1. part. arest. 73. Bolan. dict. cap. 6. num. 6. Fontanel. 1. part. dec. 124. num. 20.

72 Amplia tertio, ut item idem sit, licet mittens decoxerit. Foler. ad Marant. 6. part. act. 6. numer. 51. fol. 387. Franc. dec. 303. Fontanel. dict. dec. 124. num. 21. Phæb. dec. 109. Scac. dict. tract. gloss. 5. num. 327. qui num. 329. & 330. addit idem esse, quanvis mittens decoxerit statim post acceptationem illius ad quem litteræ diriguntur, imò & ante scriptas litteras, quia sibi imputet, qui contraxit, & acceptavit mandatum ejus, cujus conditionem non debebat ignorare, L. Qui cum alio 20. ff. regulis jur.

73 Sed hoc fallit, cum litteræ continent cessionem, seu delegationem, ut quia scribens litteras debitor erat illius, ad cujus favorem eas remittit, & is, ad quem diriguntur, erat remittentis, seu scribentis debitor, tunc enim si scribens fallitus invenitur, non cogitur acceptans adimplere. Scac. dict. gloss. 5. n. 331.

74 Item fallit, si respondens acceptavit litteras soluturas ex pecunia mandantis sibi obventura, quæ si non obveniat, adimplere, & solvere non cogitur, ex his quæ latè Pereir. dec. 40. & expressim dec. 27. in eo, qui ut institor alterius litteram acceptavit, & postea acceptavit administrationem.

Tom. I.

Amplia quarto, ut nec acceptans 75 litteras cambij impediatur earum executionem opponendo exceptionem non numeratæ pecuniæ, remittentem scilicet spe futuræ numerationis litteras remisisse, cum tamen solutio ei ex post facto facta non sit. Ita Scac. dict. §. 2. gloss. 8. num. 12. ubi refert judicatum in Rotta Phæb. dec. 203. ubi similiter judicatum refert.

Ipse verò qui litteras expedivit, prædictam exceptionem non numeratæ pecuniæ recte opponere potest. Bald. cons. 29. num. 2. lib. 2. Foler. ad Marant. dict. act. 6. princip. num. 53. Scac. dict. gloss. 8. qui num. 5. cum eisdem ibi limitat, nisi litteras expedies in eisdem dicat, por outros tantos recebidos de contado.

Amplia quinto, ut similiter littera 76 cambij accepta executionem habeat summariam, etsi acceptatio non fiat ab eo, ad quem dirigitur, sed ab alio, qui pro honore remittentis, in respondentis defectu litteram acceptavit, ut inter mercatores fieri solet. Rotta Genue dec. 6. à num. 1. Scac. dict. §. 2. gloss. 5. à numer. 357. Phæb. dec. 211. num. 12. Et idem erit, si Titius scribat Seyo, quòd litteram solvat por conta de Pedro, sed acceptet cum protestatione, solvere pro honore Titij scribentis, cogitur enim adimplere, & adstrictum habebit ipsum Titium actione negotiorum gestorum, ut latè cum multis de materia Scac. dict. gloss. 5. à num. 358. & gloss. 9. à n. 1.

Limita primò, ut tum demum 77 litteræ acceptatæ habeant executionem summariam contra acceptantem, si acceptatio per scripturam fiat tacite, vel testibus probetur, ex dictis infra. Nam acceptatio tripliciter fieri solet. Primo, si is ad quem litteræ diriguntur, ad calcem scribat, *aceitada*, vel per aliquam extrinsecam scripturam hoc attestetur. Rott. Genue dec. 45. in princip. Scac. dict. §. 2. gloss. 5.

L

num.

num. 333. *Fontanel. 1. part. dec. 124. num. 11.* Secundò acceptatio fit coram testibus verbaliter. *Franc. dec. 303 sub num. 5. Scac. ibid. num. 334. & 338. Fontanel. ex dict. numer. 11.* Tertiò fit tacitè retinendo, & recipièdo literam absque protestatione, ex *L. si filiusfamilias ff. ad Maced. Rott. Gen. dec. 133. n. 2. Pacian. lib. 1 de prob. cap. 29. num. 29. Scac. dict. gloss. 5. num. 335. & 336. Gam. dec. 336. num. 3. & 4. & ibi Mena Bolan. dict. lib. 2 cap. 6. num. 3.* Solùm ergo in primo casu, in quo acceptatio per scripturam probatur, via summaria competit ex *Ord. lib. 3. tit. 25. in princip.* In cæteris duobus casibus ad iudicium ordinarium recurrendum est.

78 Limita secundò; quia si respondens non acceptet litteras cambij, nullatenus contra eum habent executionem, cum nemo cogatur invitus mādātum acceptare. Ita *Foler. ad Marant. dict. actu 6. num. 46. Mascard. concl. 988. num. 7. Gam. dec. 336. n. 4. vers. Adducebam, Scac. dict. gloss. 5. n. 327. ad fin. & gl. 9. n. 7.*

79 Unde si respondens litteras acceptare recuset, debet crediti cum notario coram illo protestari de damnis, & interesse, hacque protestatione in scriptis habita, regredi contra scribentem, nam absque huiusmodi protestatione litteræ redduntur inanes, cum non constet sine respondentis, seu mādātarij culpa illas non fuisse solutas. Ita *Rot. Genuæ dec. 8. num. 9. & dec. 6. num. 6. & dec. 2. numer. 37. & dec. 30. num. 1. & dec. 168. num. 2. & 3. Scac. dict. tract. §. 7. gloss. 2. num. 3. & 12. & §. 6. gloss. 1. numer. 99. & §. 2. gloss. 5. num. 316. & 322. Fontanel. dec. 125. à num. 2. ex L. si litteram Cod. solut. capita eque ab eo repetet summarie, & interesse ordinarie secundum eos, ex dicendis infra, ut distinguit *Pereir. dec. 126. num. 6. & præced.* sed in litteris intra Regnum non sunt in usu cā-*

bia: ita practicari video.

Non verò est licitum, postquam acceptavit, satisfactionem per litteras reddere ad debitorem, non faciendo diligentiam cum eo ad quem diriguntur, sed tantum cum non acceptat, vel acceptatas non solvit in termino. *Cotta in memorabilibus, verb. cambij litteras, Fontanel. dec. 124. à num. 9. & dec. 125.* Et diligentia debet esse judicialis utque ad executionem. *Scac. de comere. §. 2. gloss. 5. num. 254. Fontanel. dec. 125. num. 7.*

Sed an hic recursus competat, quando respondens acceptavit litteras, solutionem autem non facit? Quidam putant per huiusmodi acceptationem fieri delegationem, & novationem, scribentemque manere liberatum. Ita *Parlador. lib. 3. quotid. different. 50. & 51. n. 3. Afflict. dec. 353. Bolan. dict. cap. 6. numer. 3. Mascard. concl. 988. num. 3.* Contrariam tamen sententiam, quam praxis recepit, tenet *Rott. dec. 445. numer. 1. apud Marchesan. de commiss. part. 1. §. 2. à numer. 49. late Fontanel. dec. 24. à num. 3. & dec. 25. à num. 1. Marefcot. var. 2. tom. cap. 11. numer. 7. Ludovic. dec. 217. Gratian. Forens. cap. 64. n. 4. qui omnes tenent sola solutione liberari. Gait. de credit. cap. 2. §. 7. à n. 2381. Rott. Genuæ dec. 2. num. 40. & 41. ubi testatur de communi consuetudine, late *Scac. dict. gloss. 5. à numer. 322. & locis proxime citatis, Phæb. dec. 207. & arest. 71. part. 1. Pereir. dec. 126. & dec. 27. num. 3.* Quod ex eo suadetur; quia illa acceptatio non est novus contractus, sed pars contractus litterarum cambij, qui sola solutione completur. *Scac. dict. gloss. 5. n. 323.* Vel secundum *Pereir. dec. 126. numer. 5.* per illam acceptationem fit tantum constitutum, quo acceptans se soluturum pollicetur, & liberat principalem non simpliciter, sed ab ea conditione, si solverit, aliàs vetus actio instau-*

instauratur, ex *L. Item illa, §. vetus, ff. constit. pecun.* Unde nec tenetur creditor litem movere contra acceptantem litteras, cum sibi patens sit recursus contra scribentem. *Pereir. dict. dec. 126. n. 5.*

82 Quinimo & si respondens post acceptionem litterarum decoxerit, nullatenus impeditur recursus contra scribentem, cum novatio, seu delegatio inducta non sit. *Pereir.* qui iudicatum refert *dict. dec. 126. & dec. 27. num. 3. Marescot. dict. cap. 11. num. 7. Fontanel. dec. 124. num. 8.* licet contradicat *Phæb. dec. 209.* Quod tamen fallit, cum creditor sub fide acceptantis præstitit quitationem de recepto scribenti, tunc enim vere facta est novatio. *Afflict. dec. 353. Pereir. d. c. 27. n. 3. & dec. 126. n. 7.*

84 Item fallit, cum creditor ultra tempus litteræ concessit acceptandi dilationem ad solvendum, nam si ea pendente decoxit, jam amittit recursum ad versus scribentem, *Scac. dict. gloss. 5. num. 325.* nisi dilatio, seu negligentia in exigendo fuisset modica, maxime in litteris paratæ solutionis, vulgò, à *vista.* *Pereir. dict. dec. 126. num. 3.*

85 Cum creditor distulit præsentare litteras, vel præsentationem, & acceptionem distulit exactionem, quod si interim respondens decoxerit, adhuc habeat recursum contra remittentem, tenet *L. do vic. dec. 217. n. 6. & 7.* & ibi *addentes,* sed hoc intelligitur in modica mora iudicis arbitrio, non in magna. *Fontanel. dec. 125. n. 17. & 18.*

86 Si verò non decoxit, semper potest recurrere contra scribentem, licet distulisset per multum tempus; sed non habet cambia. *Scacia dict. num. 325.*

87 Fallit etiam, cum creditor parte debiti recepta à mercatore litteræ acceptatore, acquievit confidens ut

residuum solvatur, nam si decoctio superveniat, ipsius periculum est, non scribentis, cum sit facta delegatio. *Pereir. dict. dec. 126. n. 7.*

Limita tertio; quia amissa littera 88 acceptata, quantumvis testibus probeatur, executio, seu via summaria non datur contra acceptantem, *Scac. dict. tract. §. 7. gloss. 5. num. 5.* quod accipiendum est juxta distinctionem, de qua infra, ubi invenies quando hoc casu sù. 89 mariè, vel ordinarie agendum sit. Ordinarie item exigere, seu repetere valet suam pecunia n ab scribente, littera amissa, dummodo ipsam liberet per publicum instrumentum à debito. *Mascard. concl. 988. numer. 3. Gam. dec. 210.* ubi refert iudicatum, & *1. part. arest. 73. Scac. d. tract. §. 2. gl. 5. à num. 354.* qui ultra præstatos requirit, quòd etiam creditor caveat de servando scribente indemni, ne forte repertis à tertio litteris pecuniam accipiat, & quòd expectet respondentem certiorari de amissione litterarum. Adversus respondentem verò, literis 90 amissis ante acceptionem, nullatenus agi potest, tradit *Gam.* & proxime citati ex supra resolutis. Nec proficit ipsum acceptasse litteras *de avviso,* in quibus de litera cambij certiorabatur, ut conveniri possit. *Gam. ibidem numer. 4. Scac. dict. gloss. 5. numer. 327.*

Non etiam amittit creditor actionem contra scribentem, litteris amissis, licet à tertio inventæ sint, qui fingendo se esse creditorem, solutionem accipiat à respondente, quia quantitatatis, seu generis non liberatur, nisi vera solutione. *Paul. L. si procuratori, num. 3. & 8. ff. condit. ob causam:* ita *Scac. dict. gloss. 5. num. 340.* qui *num. 343.* limitat, quando litteræ non dicunt, solvet Petro, sed portatori præsentium, cum *Alexand. dict. L. si procuratori num. 16.* quia tunc solutio liberat secundum eum.

92 Et quod diximus litteram acceptatam habere executionem summariam contra acceptantem, similiter procedit in solvente respectu scribentis, nam ex ipsa litera cum quitatione creditoris, potest quod solvit executive imputare solventi, si modò illum posuit debitorem in suo libro, quod dicitur *por sua conta*, & hoc actione mandati, *Scac. dict. §. 2. gloss. 9. secundum eum.*

93 Denique notabis litteras cambij absque dilatione solvendas, si concipiuntur *à vista*, aliàs in termino in eis præfixo, *Molin. de justit. tract. 2. disput. 409. num. 2. Bolan. in Labyr. commerc. lib. 2. cap. 7. num. 13.* Et si dicunt *a pagar ao uso*, intelligitur intra duos menses numerandos à die expeditionis, *Phæb. dec. 211. num. 11. ad fin.* sed ut accepi, hac forma non concipiuntur in Regno, nec in Hispania, sed ex ultramarinis Regionibus.

Et si dicunt, *a pagar em tal feira*, intelligitur in fine nundinarum, cum rationes finiuntur, & pecunia numeratur, nisi aliud habeat loci consuetudo. *Molin. & Bolan. ubi proxime.* Et si dicunt, *a pagar ao partir das Naos, Frota, ou Armada*, intelligitur ita faciendam solutionem, ut in manibus possit exportari. *Strach. de navigat. num. 18. Bolan. dict. cap. 7. numer. 14. qui num. 16. addit, hoc casu debere judicem in lite restringere terminos legales litis, ut debitum navibus exportetur ex doctrin. gloss. cap. de caus. de officio delegat. Marant. de ordin. judic. 6. part. membr. 9. de except. num. 81.* Et si simpliciter dicatur, *à partida das Naos*, intelligitur de primo pro futuris: & si dicant, *a pagar à vinda de tal navio*, & navigium naufragio pereat, intelligitur ad tempus, quo navigium adveniret, nisi periret, vel caperetur. *Bolan. dict. n. 14.*

CAPUT QUINTUM.

Vtrum iste modus summarius procedendi servandus sit in omnibus Regnis, & Provincijs Lusitaniæ subiectis imperio? Et quid in Lusitanis extra Regnum, aut exteris in Regnis Lusitaniæ contrahentibus?

SUMMARIUM

Describuntur Regna, & Provinciæ subiectæ nostro Imperio Lusitano, n. 1.
Referuntur excellentiæ nostri Regni, n. 2.
An Ordin. lib. 3. tit. 25. servanda sit non solù Lusitaniæ, sed in omnibus Provincijs, Regnis, & Dominijs ei subiectis, n. 3.
Regnum uno, & quatuor modis subjicitur Regi extero. Primus, quando per successionem hereditariam, seu san-

guinis, aut per matrimonium ipsi delatum est. Secundus, cum justo bello illud suo adjecit Imperio, ipsum in provinciam reducendo. Tertius, quando licet vi armorum ceperit, tamen ei Rex antiquus demissus est. Quartus, cum Regnum sponte Regno alteri unitum est, n. 4.
In prima specie conservat Regnum leges antiquas, n. 5.
Si Rex, qui per matrimonium Regnum acquisivit, & ibi non moretur, locus habita-

habitationis non erit Curia illius Regni, n. 6.

Aragonenses, & Lusitani exteri sunt in Regno Castella, sicut & Castellani non censebantur naturales Lusitaniae, & Aragoniae, nec gaudebant immunitatibus dictorum Regnorum, n. 7.

Exteri non possunt navigare, & negotiari in Provincijs Africae, Asiae, & Americae ad Lusitaniam spectantibus, n. 8.

Delinquens remittendus est ad locum delicti, si locus eidem Principi subicitur, n. 9.

Referuntur concordatae inter Lusitaniam, & Castellam super remissione delinquentium, & quibus casibus, n. 9.

Rescripta, iussiones vè Regiae in idioma Castellano conceptae non observantur in nostro Regno, nec obediunt chartis ex Castella missis nomine Regis praecipue, sed deprecative, num. 10.

Non valebat legitimatio, sive similis gratia facta Lusitano per Regem, quatenus Rex Castellae, n. 11.

Regnum Lusitaniae non poterat collectari pro necessitatibus Regni Castellae, vel è converso, n. 12.

Istorum Regnorum unio non erat realis, sed personalis, Ibid.

Rex noster tanquam Rex non potest disponere de bonis Ordinum Militarium, quanvis sit Magister Ordinum Militarium, Ibid.

In secunda specie unionis, cum Rex exterius alienum Regnum suo adiecit Imperio illud in Provinciam reducendo, tunc cum unio sit realis subicitur legibus, quibus Regnum, cui adiecitur, gubernatur, n. 13.

Licet Regnum legibus extranei Principis subici nequeat, tamen, si iusto bello capiatur, legibus subicitur victoris, n. 14.

Expenditur ratio cur Rex Lusitaniae non denominetur Rex insularum, Brasiliae, &c. n. 15.

Tom. I.

Provinciae, Insulae, & Provinciae Ethiopiae, & Asiae constituunt separatos status, licet ejusdem Coronae sint, n. 16.

Angentes genitae in his Provincijs Coronae Lusitaniae, cives Lusitani censendi sint, n. 17.

In tertia specie unionis cum Regnum captum dimissum est Regi antiquo sub feudo, si aliud cautum non sit, eo ipso quod Regnum dimittitur Regi antiquo ei censeatur attributa facultas se habendi ut supremum Principem, num. 18.

Coloniae apud Romanos triplex forma in usu erat, n. 19.

In quarta specie unionis, quando Regnum Regno spontante unitur, si unio accessorie fiat, accedens subicitur legibus cui accedit, n. 20. & 21.

Etiā unitur unum Regnum ad aliud quoad protectionem, & tunc nulla fit rei mutatio, n. 22.

Utrum quando Lusitani contrahunt in extero Regno, possint conveniri summarie per instrumentum ibi celebratum, n. 23.

Utrum in iudicando servandae sint leges loci contractus, an verò iudicij: & in spectantibus ad causae decisionem, servandae sunt leges loci contractus; & in his, quae attinent ad ordinem procedendi, attenduntur leges loci iudicij, n. 24.

Quanvis instrumentum contractus celebretur in alio Regno, si conveniatur in hoc Regno, non executive, sed summarie agendum est, n. 25.

In executione sententiae servari debent leges loci iudicij, n. 26.

Provisio hominis facit cessare legis provisionem, n. 27.

Quando parata executio venit ex lege loci contractus, & ex partium conventionem, ut evenit in obligatione in forma Camerae, vel simili, servandae sunt leges loci contractus in decisione, n. 27.

Quando agitur ad deprecationem Iudicis loci contractus, & ex partium conventionem, ubi guarantee instrumenta pro re iudicata habentur, an debeat agi ex instrumento summarie per descendium, vel executivè juxta leges loci contractus, num. 28. 29. 30. & 31.

In hoc Regno non adimplentur requisitorie, quæ ex Regnis Castellæ veniunt pro exequendis sententijs: quod procedit in sententijs nulliter latis à iudice incompetenti; secus si sententia valida est, n. 32.

Utrum si Iudex Regni ubi contractus celebratus est, iudici extero causâ instrumenti deleget, debeat ille in executione servare leges loci contractus, an iudicij? Pro utraque parte, n. 33. 34. 35. & 37.

Clericus litigans in foro sæculari, legibus sæcularibus in modo procedendi subjicitur; & è converso sæcularis litigatus legibus Ecclesiasticis, litigando in iurisdictione Ecclesiastica, n. 36.

Delegatus utitur jure delegantis; & delegans, eo ipso quod causam committit iudici alterius territorij, ei videtur causam committere, ut in procedendo sequatur leges sui territorij, n. 37.

Iudex appellationis tenetur servare leges loci, ubi prima sententia lata est, n. 37.

Utrum instrumentum confectum in extero Regno si præsentetur in isto ad assignationem descendij, confestim absque alia ejus veritatis comprobatione fidem faciat; ita ut possit iudex ad viam summariam procedere? Latè disputatur n. 38. 39. 40. & 41.

Exteri contrahentes in nostro Regno per instrumentum, an in forma legis Regiæ d. tit. 25. convenire possint, aut conveniri? Pro utraque parte n. 42. 43. & 44.

Iudex ordinarius in suo territorio potest iudicem delegatum punire delinquentem, aut suam commissionem excedentem, n. 45.

Exteri ligantur legibus Regni ubi contrahunt n. 46.

Et solvunt gabellam, & tributa solita secundum leges loci illius, n. 47.

Etiã comprehenduntur sub lege pænali prohibente extrahi frumentum, seu pecuniam ex Regno, n. 48.

Non solum subjiciuntur legibus quoad formam contractus, sed etiam quoad iudiciorum solemnitates, n. 49.

Modus summarius procedendi respicit utilitatem publicam, n. 50.

Lex simpliciter loquens comprehendit forenses ibi inventos, n. 51. & 52.

HUJUSMODI disceptatio nobis non modò scitu jucunda, sed admodum necessaria est, & utilis; nam licet nostra Lusitania strictis jaceat incunabulis, duobus distincta Regnis, Algarbiorum scilicet, & Portugalliæ, quæ ex sex Provincijs componuntur, quæ antiquam Lusitaniam, partemque non modicam Galleciæ, & Beticæ comprehendunt; tamen suorum virtute, qui & patriam ipsam è manibus infidelium vindicarunt, per universum orbem pro fide, & religione arma circumtulit: primò debellata est Africa, ubi quidquid maritimum frugis est à columnis Herculis usque ad Rubri maris fauces versus Oceanum Lusitano subjicitur Imperio; in Regno namque Fessensi habebamus Cæptam, Tingem, & Mazaganum; pluraque alia possedimus in Regno Marochij, quæ sponte à Rege Joanne Tertio demissa sunt; habemus item per hæc maria insulam Materiæ, & insulas Tertias Regni Provincias; hinc subsequitur Æthiopia, ubi habemus utramque Guineam si periolem, & inferiolem, Caput Viride, cum adjacentibus Insulis Magneta, vulgò, *São Jorge da Mina*, Insulas Sancti Thomæ, & Principis sub æquinoctiali; item Regna Jaloph, Canfor, Bengalæ, Lógi, & Kessimæ, & ultra, Caput Bonæ Spei; possedimus Monomotapæ Im-

Imperium, ubi montes aurei Regni Sofallæ, Maniqui quitave, Monfambique, Mombassa, quæ hodie miserimè capta est ab Arabicis; item tributarios Reges Quiloæ, Zamzibar, Lamo, & Olala. In Asia primò se offert Arabia, cujus Lusitania habet commercium cæteris veritum nationibus. Deinde juxta Sinum Persicum possidebamus Regnum Ormusij, quod hodie in rebellionem est, juxtaque tæmur Mascate; subsequitur India, intra Indum, & Gangem, ubi versus Aquilonem habemus Diu Damam, Bassaim, Thanà, Dabul, Bombaim, Assarim, Mamora, & Chaul. In Malabari Regno sunt tributaria, cum præsijs, & Colonijs, Cochim, Coulam, Cranganor, & Cananor; in Canara Onor, Brassalor, Mangalor, Baticalla; in Provincia daquem est Goa, Caput Orientalis, & Asiatici Imperij, ubi Vice Rex, Senatus, & Archiepiscopus resident, indeque profluunt Classes in universam Asiam. In magno Regno Bisnaga habebamus urbem Meliapor, ubi sepultum Sancti Thomæ Apostoli corpus sacrosanctum veneratur; juxtaque habuimus Insulam Ceilani duobus divisam Regnis in Provinciam redactis, & Insulam Monar; ultra Gangem ad Austrum habuimus Regnum Pegu, sed hodie in rebellionem est; itidem nostra extat celebris Malacha, celebratissimum tertius orbis Emporium, & tributa pendebant Regna Pam, Pera, & Passem, & in Sinarum Imperio habuimus Macao; in America tandem, quarta orbis parte, habemus latissimam, & ditissimam Brasiliæ Provinciam.

Plures autem excellentiæ nulli aut antiquo, aut recentiori concessæ, Imperio Lusitano occurrunt summe notandæ. Prima est, quòd in cunctis quatuor Orbis partibus Regna obtinet, Provincias, & Dominia. Secunda, quòd nusquam ullum Imperium longius à capite ex patria arma porrexit;

in finibus enim, & ambitu Orbis terrarum absque spe auxiliij, cum Turcis Malabaribus, & alijs ferocissimis gentium per Lusitanos decertatum est. Tertia, quòd nusquam tam modica manu bella, & periculosissimæ expeditiones confectæ sunt, ut enim memoriæ traditum est, nunquam in acie visa sunt ultra tria millia Lusitanorum in Asiaticis bellis, quantumvis adversus ducenta millia hostium fortissimorum decertandum esset; qua ratione victoriæ nostras plus cælestibus miraculis, quàm humanis viribus qui non tribuat, in pessimum errorè ibit. Quarta tandem nostri Regni excellentia, ex qua anteriores procedunt, est, quòd illud Deo sanctificatum est, in conversionem gentium ab ipso Domino electum; nam ut Rex Alphonsus primus Lusitanorum Parens in Comitibus coram Episcopis, & Magnatibus Regni attestatus est cum juramento, cujus veritatem postmodum successus comprobant, cum ipse in procinctu esset in acie ad bellum cum paucissimis adversus contra quinque Maurorum Reges, qui plus quatuorcentum millium hominum exercitum habebant, noctu extra castra evocatus est, ibique ei Deus Optimus Maximus in Cruce pendens maxima Angelorum turba, veluti renovato redemptionis humanæ mysterio, apparuit, ut auctoritate, qua orbem in Jerosolyma per passionem redemerat, hoc Regnum condidisset, quod passionem ipsam, & redemptionem humeris suscepisset proprio sanguine cunctis manifestare mundi nationibus: verba autem quæ ei locutus est Dominus, sunt sequentia, summè pro Regni gloria notanda: *Non ut tuam fidem augerem, hoc modo apparui tibi; sed ut roborarem cor tuum in hoc conflictu, & initia Regni tui supra firmam petram stabilissem. Confide Alphonse, non solum enim hoc certamen vinctes, sed omnia alia, in quibus contra inimicos Crucis pugnave-*

ris, gentem tuam invenies alacrem ad bellum, & petentem, ut sub Regis nomine in hac pugna egrediaris: ne aubites, sed quidquid petierit, libere concede, ego enim edificator, & dissipator Imperiorum, & Regnorum sum, volo in te, & in semine tuo Imperium mihi stabilire, ut aeternatur nomen meum in exteris gentes, & ut agnoscant successores tui datorem Regni, insigne tuum ex pretio, quo ego humanum genus emi, & ex eo, quo ego à Iudæis sumptus sum, compones, & erit mihi Regnum sanctificatum, fide purum, & pietate dilectum. Et cum rogaret Rex Alphonsus pro descendentibus suis, & Lusitanis, addidit Dominus: Non recedet ab eis, nec à te unquam misericordia mea, per illos paravi messem multam, & elegi eos in messores meos, in terris longinquis. Quæ ergo gens Deo sanctificata est? quæ ut Cruce, & Stigmatibus Domini pro blasone donata, aut in conversionem gentium ad prædicationem Evangelij prædictum præter Lusitanam, quem Regem Dominus in Cruce defixus unxit in Regem, nisi nostrum? aut quod regnum Dominus dignatus est supra firmum lapidem stabilire, ne unquam tempore, aut mutatione corruisset, nisi hoc? (præter Regnum Ecclesiæ ex Petro) quod nostris miserandis temporibus, quibus tot periculis, cladibus, & laboribus multiplicibus concussus est, ut non nisi divinitus Regnum stare potuisset, optimè acta probant. Denique, quæ natio latius orbem per vagata est, & plus Evangelium per infinitas propemodum gentes propagavit, nisi Lusitana? sanguine enim suo fidem fundavit, sub utroque sole mundum reddidit maiorem duplo, quàm ab antiquis putabatur; maria, intulas, promontoria non cognita adorta animosè & pervagata est, in quo non cum Barbaris adhuc ignotis, sed cum tempestatibus æquinoctialis, & tropicùm ardoribus, & antarctici gelu continuo decertatur.]

His ergo prænotatis, deveniendo ad primum in titulo positum, an Ord. dict. tit. 25. servanda sit non solum in Lusitania, sed etiam in omnibus Provincijs, Regnis, & Dominijs ei subiectis? in quo loquendo, in Regno Franciæ circa provincias ei adherentes affirmat Mansuet. Cassan. & Piribus, quos refert, & sequitur Rebuff. 1. tom. ad Leg. Gal. tit. de lit. obligat. art. 2. gl. 1. à princip. pro qua sententia facit text. in Auth. de hæred. & falc. §. fin. col. 1. ibi: Quamobrem quoniam communis hæc utilitas omnibus est hominibus, fiant quidem à tua Eminentia hinc præcepta cunctis declarantia legis virtutum, dirigantur autem & per provincias omnibus gentibus, quæ dudum fuerunt, & nunc adeo per nos sunt adjectæ principatui Romanorum, text. in Auth. de non elig. secundo nub. §. fin. ibi: Quatenus hæc in omnibus civitatibus, quæ nostra ditio continet, &c. Auth. ut iudices sine quoque suffragio, §. Interdiximus ad fin. ibi: Hæc igitur tua Consuetudo universa cognoscens in omnibus gentibus sub te constitutis fieri manifeste procuret, col. 2.

Pro resolutione tamen advertendum est Regnum, seu populum uno è quatuor modis Regi extero subijci. Primus, quando per successionem hæreditariam, sive sanguinis, aut per matrimonium ipsi delatum est. Secundus, cum iusto bello, vi, & armis illud suo adjecit Imperio, ipsum in provinciam reducendo. Tertius est, quando licet vi armorum ceperit, tamen ei Rex antiquus, ut feudatarius, seu tributarius demissus est. Quartus tandem modus esse potest, cum Regnum, seu populus sponte Regno alteri, seu populo unitum est.

In prima specie unionis, cum scilicet Rex in extero Regno per matrimonium successit, ut evenit Regi Catholico Ferdinando Aragoniæ, qui nupsit cum Elisabeth Regina Castellæ; aut per successionem hæreditariam

riam sive sanguinis, quo titulo contra jus, legesque patrias, quæ exteros à successionem arcebant, Philippi in nostrum Regnum se introduxerunt, donec misertus est Dominus populi sui, & recordatus misericordiæ suæ respexit prolem Regiam Lusitanam, quæ post decimam sextam generationem attenuata, Regni que dignitate, & splendore spoliata erat, prout Dei oraculo ab antiquis vaticinatum est, Regimina tunc manent distincta, Regnumque de novo quæsitum antiquis gubernatur legibus, suisque gaudet prærogativis, prout antea resolvit *Molin. de justit. tract. 5. disp. 16. num. 5. vers. atque observa, Aviles in proem. Prætor, verbo, Islas.* Ratio est: quia cum nulla possit dari potestas in Regnum, sive Rempubicam, nisi ab ipsa data sit, nec ultra normam ab ea decretam, *L. 1. ff. Constit. Princip. L. 2. vers. Novissime, ff. orig. jur. Cov. præcticar. cap. 1. conclus. 1. Navar. cap. novit. notab 3. num 119. de judic. communis ex Soar. de legibus lib. 2. cap. 2. num. 3.* à Repub. cum creatus est Rex, translataque in eum jurisdictio, pro se, & descendentes non est ei concessa facultas subjiciendi Regnum ipsum alteri Regno, legibusque illius; imò si eveniat ex vi prædictæ investituræ Regni successionem ad aliquem primi vocati descendentes jam in altera Republica regnantem devolvi, ille ut possessor duorum maioratum minimè inter se cohærentium reputabitur, quos juxta uniusque institutionem, leges, & prærogativas separatim moderabitur. Facit text. *L. si quando Daciano 36. Cod. appellat per quem docet Bart. L. si convenerit, §. si nuda num. 3. ff. pignor. act.* Quod si Regi Franciæ est datus Comitatus Tolosæ, ita quod ipse maneat Rex, & Comes, debet Comitatus regi secundum leges, & consuetudines suas; secus quando solum est Rex, extincto nomine Comitatus. Sequitur *Alex.*

cons. 114. num. 12 lib. 4. Roman. cons. 215. & cons. 175 lib. 2. latè exornat Aviles dict. verb. Islas, in specie in nostro Lusitaniæ Regno respectu Castellæ tradit Gutierr. lib. 3. præct. q. 17. n. 213 col. 2.

Ex quo plura non inutilia in praxi inferebam, & primò, licet aliàs Curia sit, ubi Rex moratur, *L. 28. Castell. tit. 9. part. 2.* ubi notat *Gregor. Lop. Afflict. ad constitut. Neapolit. lib. 1. cap. 37 num. 55. Garcia de expens. cap. 12. num. 24.* tamen si Rex moretur extra illud Regnum, quod per successionem, aut matrimonium habet, ibi non erit Curia Regni illius, & ita Curia Castellæ non erat Lusitanorum Curia, sed Ulyssipo omnium Europæ urbiū Princeps, ubi Domus Supplicationis residet. *Ord. lib. 1. tit. 7. §. 6. ibi: Em nossa Corte, & Casa da Supplicação; & tit. 8. § 9. & tit. 9. in principio, ibi: Na Cidade de Lisboa, onde a Casa da Supplicação reside, & cinco legoas ao redor, & de fóra da Corte,* notat *Pereir. dec. 2. num. 3. & à num. 11.*

Ideo & Aragonenses, & Lusitani exteri sunt in Regno Castellæ, sicut & Castellani non censebantur naturales Lusitaniæ, & Aragoniæ, nec gaudebant immunitatibus dictorum Regnorum. *Ord. lib. 1. tit. 81. Perez L. 18. tit. 3 lib. 1. Ordinam. gloss. verb. Ningien estrangero, pag. 87. Salzed. ad Bernard. in præct. cap. 54. num. 24. Bolan. in Labyrinth. commerc. lib. 1. cap. 1. num. 37. ad fin. sentit Pereir. dict. dec. 2. num. 13. vers. unde.* Ex quo provenit quòd cum per *Ord. lib. 2. tit. 13 §. 1.* nullus exterius possit habere beneficiū in Regno, quod etiam in Castella constitutum est in *dict. L. 18.* neque Lusitanus, aut Aragonensis poterit beneficium in Regno Castellæ obtinere, nec Castellanus, aut Aragonensis in Lusitania: refert judicatum *Perez* ubi proxime. Hinc etiam cum per Regem nostrum gloriosæ memoriæ Emmanuelem concessum fuisset isti

Regno, quod nullus exterus in eo possidere posset Villas, Castra, aut similia jura Regalia, quoad hujusmodi effectum etiam Castellani censentur exteri, prout judicatum est in Duce de Lerma, & Comitissa de Benavente. *Phæb. 2. part. dec. 184. à n. 22. cum dec. 185.*

8 Item cum per *Ord. lib. 5. tit. 107.* nulli exteri possint navigare, & negotiari in provincijs Africæ, Asiæ, & Americæ ad Lusitaniam spectantibus, sub pœnis de quibus ibi, sicut in Indijs Occidentalibus Castellæ constitutum est in *L. 12. tit. 10. lib. 5. recopil. & L. 5. tit. 18. lib. 6.* quoad istum effectum Lusitani censentur exteri in Regno Castellæ, & Castellani in Lusitania, tenet *Bolan. auct. cap. 1. num. 37 ju. cto n. 36.*

9 Hinc etiam evenit, quod licet delinquens remittendus sit ad locum delicti, quoties utraque Provincia, seu locus eidem Principi subijcitur, aliàs non, ut notat *Paul. de Castr. L. Hæres, absens, §. si quis, num. 10.* ubi latè *Barbos. §. Proinde, tit. de foro delict. à num. 131. ff. de jud. Egid. L. ex hoc jure, 2. part. cap. 11. convenient. 8. numer. 2.* adhuc tum temporis non remittebatur Castellanus à Lusitania in Castellam, nec Lusitanus à Castella in Lusitaniam, *Cabed. qui judicatum refert 2. part. arest. 5. Pereira dec. 2. num. 12.* & ita adhuc prædurabant antiquæ capitulationes inter Regnum Castellæ, & Lusitaniæ celebratæ, quibus cautum est, ut solùm fiat remissio delinquentis de Regno ad Regnum, quoties fur cum re furata, aut cum uxorata foemina aufugit, vel occidit alium arcu, arcubusio, seu per assassinium, vel est effractor carceris, aut stratarum prædo, sive simile ex his delictum fieri mandavit. *Pereira de man. Reg. 1. part. nas Resoluçoens, §. sobre os que mataõ à besta, & in piratis Gam. dec. 363.* Sic etiam aut rescripta, jussionesve Regiæ in idiomate Castellano conceptæ non

observabantur, ut ex Capitulis Comitiorum probat *Anton. de Souf. in florido tractatu Florum Hispan. 1. part. cap. 22.* nec in illis casibus, in quibus diversorum Regnorum magistratus se invicem solent coadjuvare, ut in citationibus faciendis apud nos non obeditur chartis ex Castellæ nomine Regis præceptivo modo conceptis, sed debebant necessario deprecative loqui, cum par in parem non habet imperium, resolvit *Pereir. dict. dec. 2. num. 2.* sic & in hoc Regno non fit executio ex sententiâ lata in Regno Castellæ, quantumvis per requisitoriam fiat deprecatio. *Mend. à Castr. 1. part. lib. 3. cap. 21. n. 15.* ubi testatur de praxi.

Item ex prædictis consequitur, quod non valebat legitimatio, sive similis gratia facta homini Lusitano per Regem, quatenus est Rex Castellæ, cum Rex legitimare nequeat sibi non subditum. *Roland. cons. 88. num. 25. lib. 1. latè Bertazol. cons. 91. à num. 14. lib. 1. Petra de fideicommiss. quæst. 11. num. 239. fol. 150. vers. Tertio, ut passim fiebat.*

Nec Regnum Lusitaniæ poterat collectari pro necessitatibus Regni Castellæ, vel e converso, ex traditis per *Bart. L. 1. §. si coheredem ad fin. ff. ad leg. Falcid.* quem sequuntur communiter Doctores secundum *Alex. ibi. num. 2. Felin. cap. translato num. 6. col. 2. de constit. Valasc. cons. 118. numer. 2.* quia omnia ex eo fonte procedunt, quod hujusmodi Regnorum unio non realis, sed personalis erat in persona Regis, & descendentiùm illius in quo qualitas successionis intervenit. Unde Rex considerabitur, ut persona duas habens separatas dignitates, minimeque se contingentes, diversimodeque se habens respectu alterutrius, ita quod quatenus Rex Portugalliæ non erat Rex Castellæ, nec titulis illius Coronæ denominabitur, nec e converso, *cap. cum à collatione de appellat. in 6. Bart. dict. L. si quando Da-*
ciano,

ciano, Cod. eod. tit. notat in specie *Pe-
reir. dec. 2. num. 2.* sicut & diversimo-
dè consideratur in quantum Rex Por-
tugallia, & in quantum Magister Or-
dinum Militarum, ita ut non valeat
gratia facta per Regem ut Regem de
bonis Ordinum, vel è converso. *Gam.
dec. 353. numer. 6. Cabed. 2. part. dec.
112. num. 6. & part. 1. dec. 61. num. 6.
Reynof. observ. 54. numer. 1.* Ex quibus
jam apparet nobis non facere jus le-
ges Castellæ, sicut nec Castellanis le-
ges nostras, nostramque *Ord. lib. 3. tit.
25.* maximè hodie, quo Regna Dei
placito sejuncta, & separata sunt.

13 In secunda specie unionis cum
Rex exterius alienum Regnum iusto
cepit bello, suoque adiecit Imperio,
illud in provinciam reducendo, abs-
que dubio in utroque Regno unum
corpus conflatur, Regnumque illud
unitum nomen Regni amittit, fit nã-
que unio realis, non personalis, &
subjicitur legibus, quibus Regnum,
cui adjicitur, gubernatur, si ea sit mens
Regis victoris expressa, aliàs si de ea
non constet, manent leges antiquæ
honestæ. Ita pulchrè *Bart. tract. de
insula, §. Nullius. num. 10.* omnino vi-
dendus, resolvunt *Molin. dict. tract.
5. disput. 16. num. 5. vers. atque obser-
va, Joar. de legib. lib. 3. cap. 4. num. 4.
& videtur sequi Aviles in proæmio,
Prætor, verbo Islas,* ubi disputat cir-
ca Indiam Occidentalem, an legibus
Castellæ subjiciatur.

14 Ratio est: quia licet unum Re-
gnum subjici nequeat legibus extra-
nei Principis, nec is in illud potesta-
tem habeat, nisi ab ipso Regno, seu
populo conferatur, *L. 1. ff. constit.
princip.* tamen quando bello iusto ca-
pitur, legibus subjicitur victoris in
pœnam delicti, in qua quodammodo
consensus Reipublicæ devictæ inclu-
ditur exhibitus, vel debitus; imò &
victor potest bona occupata capere,
& alteri dare, cum sint per delictum
amissa: idem *Bart. d. §. nullius n. 11.*

Hinc intelliges cur Rex Lusita- 15
niæ non denominatur in titulis suis
Rex Insularum maris Oceani, Bra-
silæ, Maragnani, & aliarum provincia-
rum nobilissimarum & Regnorum, quorum
quodlibet quemcunq; Regesatis potē-
tem redderet; hoc enim ex eo prove-
nit, præter contemptum, & arro-
gantiam, quia per unionem de illis
factam Coronæ Lusitanæ amiserunt
antiqua nomina Regni, & partes Re-
gni Lusitanæ esse inceperunt, quare
sola denominatione Regni Lusitanæ
omnia hujusmodi Regna, & provin-
ciæ veniant, & cōprehendantur, cum
unum, & idem sit Regnum, idemque
regimen, quæ sunt quid universale
omnia sub se contenta comprehendēs
ex regula *L. Peculium in princip. ff.
leg. 2.* notat *Bart. dict. num. 3.* Sic Ro-
mani Principes dum suo gaudebant
multarum gentium imperio, simpli-
citer denominabantur Romanorum
Imperatores, ut notatur in *L. In orbe
Romano 17. ff. de Stat. homin* juxta
lecturam *Alciat. lib. 2. dispunct. cap.
21.*

16 Quoad aliquotamen effectus Re-
gnum unicum dicitur Portugallia,
Algarbiorum & Insulæ; Brasilia verò,
Æthiopiæ, Asia, & similes provinciæ
constituunt separatos status, licet ejus-
dem Coronæ sint, cum ultra æquino-
ctialem sub alio sole longissimè dila-
tescant, ut videre est ex *Ordin. lib. 3.
tit. 20. §. 26. & tit. 54. §. 13.* ubi de-
ciditur non differendam sententiam
ob testes, vel instrumenta, quæ extra
Regnum existant, & declaratur Re-
gnum in eo casu intelligi Portuga-
liam tantum, Algarbios, & Insulas; &
in *Ord. lib. 5. tit. 124. §. 9.* ubi idem
habetur in non citandis mortui con-
sanguineis extra Regnum commoran-
tibus, *Cabed. 1. part. arest. 23.* & in
Ord. lib. 3. tit. 5. circa illos qui ex pri-
vilegio possunt suos collitigatores tra-
here ad Curiam, ut solum procedat,
si habitent in Regno supradiçta acce-
ptio-

ptione, ex dictis juribus receptum est, ut per *Cabed. 1. part. arest. 18.*

17 An autem gentes genitæ in his provincijs Coronæ Lusitanæ per bellum subjectis cives Lusitani censendi sint, & naturales Regni, ut ejus immunitatibus gaudeant? Totum pendet ex largitate, & liberalitate Principis, nam & Romano Imperio id solum per Imperatorem Antonium provincijs sibi subjectis concessum invenitur in *diēt. L. In orbe Romano*, ibi: In orbe Romano qui sunt, in constitutione D. Antonini cives Romani effecti sunt: quod postea Theodosius, & Justin. confirmarunt in *Authent. ut liberti de cætero aureo non indigeant annulo, §. fin. col. 6. gloss. verb. Romanorum, §. sui, Institut. de patr. potest. Cov. practicar. cap. 5. num. 1. Barbof L. 2. §. Legatis à n. 20. ff. de judic. Odoard. Nonius in descriptione Portugal. cap. 3. Episcopus Frater Amator Arraes in Dialogo de gloria, & triumpho Lusitan. qui optimè explicant, quid esset jus Latij, & Italicū, & jus Civitatis Romanæ, quæ ante prædictam constitutionem Romanj suis subditis ex privilegio indulgebant.*

18 In tertia specie unionis cum parvo armis Regno illo, illi demissus est Rex antiquus, obligatus tamen ad feudum, seu tributum. *Soares diēt. lib. 3. de legibus cap. 8. numer. 2. & 3. & 19.* resolvit ex modo, & forma concessionis factæ à Principe victore deprehendendum esse an Regnum armis subjectum, legibus victoris gubernandum sit, nam aliquando Regi antiquo demittitur Regnum sub tributo cum facultate libera ferendi leges pro gentis gubernatione, quantumvis contrarias legibus Regni dominantis; aliquando verò cum minori facultate demissio fit cum potestate tantum ferendi leges tanquam additamenta ad leges Regni dominantis, quibus parere necesse sit; in dubio autem, si aliud cautum non

fit, eo ipso, quod Regnum demittitur Regi antiquo, licet sub tributo, vel feudo, ei censetur attributa facultas se habendi ut supremum Principem in suo Regno, & ita vel ad libitum leges condere, *Corn. cons. 299. num. 6. ad fin. & num. 7. lib. 1. Scacc. de appellation. quest. 16. limit. 1. num. 112.* Faciunt quæ de Rege Siciliæ feudatario Papæ tradunt *Cov. var. 3. cap. 20. numer. 2. Molin. diēt. tract. 5. disput. 17. num. 2.* quo eodem etiam modo ratiocinandum est in illis gētibus, & nationibus per Lusitana arma subjectis, quibus Reges sub feudo, & tributo demissi sunt, de quibus plures numero extant in Africa, & Asia.

De Colonia hic non est præmittendus sermo; harum quidem triplex forma apud Romanos in usu erat. Prima, cum multæ provinciarum agris mittebantur ex Roma cives egenos, qui eos possiderent, ibique habitarent, & colerent. Secundo modo fiebant colonie missis Romanis civibus ad gentes, quarum seditio, & rebellio timebatur, ut ibi essent præsidio in tutamen Imperij, de qua Coloniarum specie loquitur Cicero in *Oratione secunda contra Rutul. de lege Agraria*, ibi: *Hoc in genere sicut in cæteris Republicæ partibus, est opere pretium diligentiam maiorum recordari, qui Colonias sic idoneis in locis contra suspicionem periculi collocarunt, ut non oppida Italiae, sed propugnacula Imperij esse viderentur.* Et in *Orat. pro Tonteo*, ibi: *Et in eadem provincia Narbo Martius, colonia nostrorum civium, specula Populi Romani, atque propugnaculum in istis ipsis rationibus appositum, & obiectum.* Tertiò denique fiebant Colonie non propriæ, quia ex Civibus Romanis non coalescebant, sed tantum erant Colonie honorariæ, nam ut urbes in subjectione Imperij conservarentur Romani, eis ex privilegio Coloniarum prærogativas indulgebant, ista-

istæque ante prædictam Divi Antonii Pij constitutionem aliquâdo majori, aliquando minori prærogativa gaudebant, nam aliæ juris Latii, aliæ juris Italici censebantur. Omnes verò Coloniae in his tribus acceptionibus sub legibus Romanorum vivebant, ac si cives Romæ existerent, de quo *Calp. liter. C. verb. Coloniae, Oduard. Novus dict. tract. cap. 8.* solum autem Coloniae in prima, & secunda forma inveniuntur in ista Lusitaniæ Corona, quarum quamplures sunt in Africa, Asia, & America, quæ omnes legibus nostris reguntur, ibiq; habitantes, cives, & naturales Regni censentur.

In quarta autem unionis specie, quando scilicet Regnum Regno spontaneè unitur, ita ut ex ambobus unum coalescat, si unio accessorie fiat, regnum accedens subjicitur legibus Regni, cui accedit. *Bart. dict. §. si nuda num. 2. & 3. Gregor. L. 37. tit. 9. part. 6. gloss. verb. se ajuntassen, Grat. Forens. cap. 892. numer. 6. Pelaez de maiorat. 3. part. quest. 8. num. 1. Cald. de potest. eligend. cap. 7. numer. 7.* licet pravè applicet ad nostrum Regnum respectu Castellæ, in quo nulla hujusmodi speciei unio facta fuit, ut supra vidimus in primo casu. Unionis variae sunt species, de quibus *gloss. verb. uniendo, cap. 1. Ne Sede vacante,* cujus doctrinam ad unionem Regnorum, cæterorumque rerum temporalium extendit *Bart. dict. §. si nuda n. 3. Felin. d. cap. Translato n. 6.*

Unio enim, vel fit accessorie, & tunc Regnum accedens gubernatur legibus Regni illius cui accessit, ipsiusque naturam inducit, & ejus fruitur privilegijs, & prærogativis, *cap. recolentes, §. ult. de Stat. Monach.* Aut unio fit simul, & principaliter, & tunc privilegia legis, & cõsuetudines meliores, & humaniores, quæ in alterutro eorũ inveniuntur, debent in illo cõposito unito, & cõplexo retineri, *Arg.*

Tom. I.

L. unio. in princ. Cod. rei uxor. act. ubi Imperator facit complexum, & unionem ex actione bonæ fidei, & stricti juris illud complexum, ea, quæ meliora extiterunt, in alterutra actione retinuit: similis text. in L. 2. in fin. Cod. commun. deleg. ubi legata, & fideicommissa unita sunt principaliter, illudque cõpositum, ad quod melius, & utilius erat, in utroque conserva- vit.

Tertio tandem modo fit unio quoad protectionem, & per hanc nulla fit rei mutatio, aut subjectio. *Ang. conf. 243. Felin. dict. num. 6. col. 2. explicat has species unionis Gutierr. lib. 3. practicar. quest. 17. à numer. 215.* Quando autem facta censetur unio principaliter, & quando accessorie, ex conjecturis determinatur, ut puta, ex præeminentia denominationis obsequij, item ex residentia Regis, & similibus aliud in dubio minus dignum præsumitur adjectum magis digno, *gloss. Clement. literas de præbend. ubi notant Ant. & Imol. Felin. dict. n. 6. ad fin. cum sequentibus, Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 80 n. 6.*

Hactenus diximus de Lusitanis contrahentibus in Regno, provincijs. vè Regno subjectis, nunc subsequitur discutiendum, quando Lusitani in extero Regno contrahunt, an possint ex scriptura contractus ibi celebrati summarie in patria per decendiũ cõveniri in forma *Ord. lib. 3. tit. 25.* an sint conveniendi in forma legis, aut statuti in Regno, seu loco contractus existentis?

Quæ disceptatio pendet à resolutione alterius, utrum in judicando, vel procedendo servandæ sint leges loci contractus, vel iudicij? in qua communis distinctio est, quòd in spectatibus ad causæ decisionem, leges loci contractus, consuetudinesque ibi vigentes servandæ sunt, *L. si fundus, ibi Si fundus venerit ex consuetudine ejus*

M

142

regionis, in qua negotium gestum est, pro evictione caveri oportet, ff. de evictione, L. 2. Cod. quemadmod. testam. aperiantur, Ord. lib 3 tit. 59. §. 1. se garde o direito commum, Ordenaçoens, & costumes do Reyno, onde esses contratos, & instrumentos forem feitos. In his vero quæ ad ordinem procedendi attinent, leges loci judicij attenduntur, L. Misisti opinatores, Cod. exact. trib. lib. 10. ita hanc distinctionem posuit magistraliter Bart. L. cunctos populos q. 1. à num. 13 Cod. sum. Trinit. ubi Bald. num. 20. Fulgos. num. 18. Salicet. n. 4. Ias. in secunda lect. numer. 56. Innoc. Rub. de consuet. num. 6. & 7. Abb. cap. 1. de spons. num. 10. Cassan. in consuet. Burg. rubr. 4 §. 2. gloss. ou duche n. 3. Gabr. lib. 6. com. tit. de consuet. concl. 2. n. 4. Vant. de nullit. tit. ex defect. process. num. 56. Duenb. regul. 147. Bernard. Dias regul. 44. Mascara. conclus. 423. à num. 9. Valasc. de jur. emphyt. quest. 7. num. 24. & cons. 182 num. 3. Barb. L. Exigere dotem numer. 109. & in L. Hæres absus §. Proinde numer. 75. ff. de judic. Sanch. de matrim. lib. 3. disput. 18. numer. 10. & in Decalog. lib. 1. cap. 12. num. 36. Mantuc. de tacit. lib. 3. tit. 13. à num. 14. tom. 1. Mart. de jurisdict. 4 part. cas. 62. num. 4. Surd. cons. 257. num. 1. Aegid. L. Ex hoc jure 2. part. cap. 11. convenient. 3. à princip. ubi addit hoc etiam esse æquiparatos contractus ultimis voluntatibus, Phœb. 2. part. dec. 102. n. 7. 46. & 47. pluresque alij infra referendi.

Ex quo deveniendo ad propositum, rectè fit consequens, quòd si in loco contractus secundum leges illius instrumenta habeant paratam executionem, sive tantum ordinariè agendum esset, semper si judicium in hoc Regno ex instrumento alibi confecto agitur, non executivè, neque ordinariè, sed summarie per decendum Reus conveniendus est in forma Ord. lib. 3. tit. 25. ita in specie Bald.

L. 1. quest. 14. Cod. ne filius pro patre, & in L. finali in fin. Codic. de confess. Paul. de Castr. L. 2. Cod. quemadmod. testam. aperiantur, Hippolyt. L. fin. ff. jurisdict. omn. judic. num. 60. Cacialup. dict. L. cunctos populos num. 107. Roland. cons. 48. num. 6. lib. 3. latè Barziz Guarentigia 1. part. quest. 8. Palat. Rub. in repet. rubr. de donation. inter in princip. num. 23. Gom. L. 64. Faur. n. 8. Gregor. Lop. L. 8. tit. 18. part. 3. gl. fin. Soar. L. Post rem judicatam in declarat. leg. Reg. §. circa judicem à num. 22. fol. 709. in parvis ff. re judicat. Canar. de execut. instrum. quest. 34. à n. 72. Rebuff. 1. tom. ad Leg. Gal. tit. de iter. oblig. art. 2. gloss. 1. numer. 87. & art. 3. gloss. 6. num. 3. & 7. Perez L. 4. tit. 8. lib. 3. Ordinam. pag. 635. vers. dubitatur, Azim. de execut. §. 1. cap. 77. à num. 1. Parlader lib. 2. rer. quotidian. cap. fin. 1. part. §. 11. ampliatur. 3. numer. 13. Avendanb. L. 4. tit. de las excepciones lib. 3. Ordinam. numer. 50. ubi dicit Castellæ notandum ad contractus gestos Portugallie, Cancer. 2. var. cap. 3. à num. 15. Borrel. 2. part. decis. tit. 19. num. 158. cum sequenti, & à num. 125. Bolan. in Cur. Philippic. 2. part. §. 7. n. 3. Mend. à Castr. 1. part. lib. 3. cap. 21. numer. 12. & cap. 22. num. 5. Barb. ad Ord. lib. 3. tit. 25. in princ. n. 4.

Sic etiam in executione sententia debent servari leges loci judicij, non leges judicis deprecantis, qui ipsum tulit, Guid. Pap. dec. 23. licet contradicat Camil. Borrel. dict. 2. part. tit. 32. de execut. n. 264.

Sed circa prædicta primo dubitatur, utrum hæc etiam procedant, quando parata instrumenti executio venit ex lege loci contractus, sed ex partium conventionem, ut evenit in obligatione in forma cameræ, vel simili? Et videbatur quod sic, quia parata illa executio ex conventionem veniens, legem contractus, non judicij sapit, sed hoc nõ obstare, cõtrariũ tenẽdũ est, quo
niam

niam conventio ipsa circa modum procedendi in debiti exactione legem, & formam ipsi iudicio ponit, & præscribit, ubi enim partium adest proviſio, illa facit legis cessare proviſionē, *Ord. lib. 1. tit. 62. §. 46. ibi: Salvo se os compromiſſos outra couſa declararem, por que em tal caſo, &c. & lib. 2. tit. 33. §. 2. & lib. 4. tit. 8. §. ultim. & titul. 38. §. ultim. & tit. 103. §. 3. & titul. 97. §. 11. in quo in ſpecie ita reſolvit* *Secacia lib. 1. de iudic. cap. 62. numer. 20.*

28 Secundò dubitatur, an etiam quando hic agitur ad deprecationem iudicis loci contractus, ubi guaranteegia instrumenta pro re iudicata habentur, debeat agi ex instrumento ſummariè per decendium, vel executivè juxta leges loci contractus? In qua difficultate *Angel. diſt. L. ſi fundus*, tenet ſervandas in procedendo leges contractus loci ex text. in *L. cum unus §. ſi qui ff. bon. auct. iud. poſſ. ex adverſo Bald. diſt. L. cunctos populos*, contendit ſervandas leges loci iudicij, non contractus, quantumvis requiſitoria iudicis loci illius præceſſerit. *Soares diſt. §. circa iudicem numer. 28.* dicit hos Doctores ita concordandos, quòd *Angelus* loquitur, quando executio fit ex mandato iudicis loci contractus: *Baldus* verò loquitur, cùm iudex loci contractus non mandat, ſed deprecatur. Sed iſta cõcordia eſt prorsus inutilis, quia iudex exteri Regni non poteſt mandare iudici alterius Regni, ſed tantum deprecari, *Pereir. dec. 2. numer. 2.* ſolum enim ſuperior, non verò inferior, vel par mandare poteſt, *L. Nam & Magiſtratus ff. recept. arbitr. cap. inferior, cap. denique 21. diſtinct.* & ita iudex æqualis non mandat æquali, ſed ipſum deprecatur.

29 Melius igitur diſtinguendum eſt inter caſum, quo requiſitoria venit ex Regno ubi instrumenta ob guaranteegiam pro re iudicata habentur, & ca-

ſum quo venit ex Regno ubi tanta iudes publicis adhibetur instrumentis, quòd adverſus ea nihil opponi poteſt, vel non niſi intra breviffimam terminum, ita quòd instrumenta executioni mandentur abſque judiciali ſtrepitu ex virtute probationis evidentis, quam producant, & non ex vi rei iudicatae, quam præ ſe ferant.

Primo caſu in exequendo debet 30 requiſitus iudex leges loci contractus reſpicere, instrumentum, ſicut ſi ſententia eſſet executioni, mandando, quia ſi illud in loco contractus ex vi guaranteegia ſententiam importat, debet requiſitus iudex ipſum ut ſententiam exequi, non ut instrumentum, mutuo enim tenentur ſe coadjuvare iudices, alter alterius ad ipſius deprecationem ſententias exequendo, *L. Qui Romæ §. ſententiam Romæ, ff. re iudicat. Marant. diſput. 1. numer. 8. Cov. præct. cap. 10. numer. 2.* imò ſi requiſitus iudex nolit alterius adimplere requiſitoriam, per ſuperiorem compellendus erit, habito ad ipſum reſuſu, *Cov. diſt. cap. 10. numer. 2. verſ. ſed & apud, Cabed. 1. part. dec. 49. Barb. L. Hæres abſens, §. 1. numer. 97. & §. Provinciae art. de for. aelict. à numer. 85. ff. de iudic. Barb. ad Ord. lib. 3. tit. 1. §. 5. numer. 3.* in praxi ſolet interponi gravamen, ſeu ſupplicatio ad ſuperiorem.

In ſecundo verò caſu, cùm debitor adhuc condemnatus non proponatur in modo, & forma exactionis, leges loci iudicij ſervandæ ſunt juxta ſupradicta, & apud nos ſummariè per aſſignationem decendij agitur in forma *Ord. lib. 3. tit. 25.* Differentia inter hos caſus in effectu non eſt, ſed in eſſentia rei, utroque enim eventu leges loci iudicij in proceſſando ſervari debent, ſive instrumentum pro instrumento, ſive pro re iudicata habeatur; nam ſi per instrumentum reputetur, ſummariè in forma *diſt. Ord. tit. 25.* agendum eſt; ſi verò pro ſententia, illa

illa exequetur in forma *Ordin. lib. 3. tit. 86. & 87.* & non juxta formam, & leges Regni ubi lata est, ut supra notavimus: discrimen igitur solum est, quòd in primo casu instrumentum pro sententia reputamus, prout in loco contractus; in secundo verò pro simplici, & nuda habemus scriptura, & in expresso invenio, quod istam distinctionem in specie posuit *Azin. dict. §. 1. cap. 77 n. 3.*

32 Nec obstat, quòd in hoc Regno non adimplentur requisitoria, quæ ex Regnis Castellæ veniant pro exequendis sententijs ibi latis, *Phæb. 2. part. arest. 29. Mend. à Castr. lib. 3. cap. 21. num. 13. Barb. ad Ord. lib. 3. tit. 5. §. 1.* quia respondetur id procedere in sententijs nulliter à judice incompetenti latis contra hominem morantem, domiciliumque in hoc Regno habentem; precatorijs enim pro hujusmodi sententiarum executione formati minime deferendum est, *Marant. dict. disput. 1. num. 37. Cov. dict. cap. 10. num. ult. ad fin.* quod secus est, quando sententia valida est, & cõpetenter lata proponitur, ut quia contra hominem Castellæ contrahentem, & conventum profertur, quo casu ibi sortitur forum, etiamsi sit exterus, quinimo & si ibi non inveniatur, si ibi respondere promisit, ad ipsum locum per requisitoriam citari, & vocari potest ex alio Regno, teneturque Lusitanus iudex ad iudicis Castellani deprecationem bona ejus ex primo, & secundo decreto occupare, ut constat ex Concordijs utriusque Regni, quæ habentur *lib. 3. Senatus fol. 24. & in L. 3. tit. 2. lib. Extravag. innuitque Ord. lib. 3. tit. 3. in princip. ibi: E assim os estrangeiros: & de jure probat Cov. practicar. cap. 5. num. 2. Bart. L. Hæres absens, §. 1. num. 15. Pereir. dec. 2. numer. 5. & 6.* debet tamen Castellanus iudex in precatorio inferere causam, cur Lusitanus Castellæ forum

fortiatur, ut ei deferatur, *Cov. dict. n. ult. & debet simul sententiæ, & actorum fidem facere, Mend. à Castr. dict. cap. 21. n. 2.*

Tertiò dubitatur, utrùm si iudex Regni ubi contractus celebratus est, iudici Lusitano causam instrumenti deleget, debeat ille in exactione servare leges loci contractus, an iudicij? Supponimus namque valere delegationem, ut extra delegatis territorium iudicetur, quod licet in aliquibus casibus, veluti si utraque pars consentit, *cap. statutum, §. In nullo de rescriptis lib. 6. gloss. verb. expensis cap. ut litigantes, de offic. Ord. eod. lib. 6.* nec ad hujusmodi consensum autoritas superioris est accessoria, quia jurisdictio delegata territorio non adhæret, nec ad eam erigitur tribunal, *Marant. de Ord. judic. 6. part. tit. de sententia à num. 75.* item delegatio valet, si utraque pars in Regno ubi delegatus existit, habitat, cum ipsarum in hoc vexatio, & molestia considerari non valeat, *dict. cap. ut litigantes Gregor. Lop. L. 17. tit. 4. part. 3. gloss. ult. Molin. de just. tract. 5. disput. 16. num. ante versiculum observ.*

Quod Lusitanus Iudex teneatur in processando sequi leges loci contractus, tuetur *Angel. & Ias. L. 1 ff. injust. rupt. & in L. Et si prætor 3. ff. de offic. ejus cui mandata est jurisdictio, Abb. cap. significasti numer. 25. de for. compet. qui primo ducuntur, quia ille non cognoscit de causa, ut Lusitanus iudex, sed ut exterus delegans, *dict. L. si prætor, ibi;* non tamen pro suo imperio agit, sed pro eo cujus mandato jus dicit, ubi notant *gloss. verb. si is accedit doctrina, Abb. cap. cum in veteri num. 3. de elect.* ubi tradit cognoscere debere delegatũ de causa eo modo, & forma, qua cognosceret delegans, si causam non delegasset: si igitur Lusitanus delegatus cognoscit de causa vices exteri iudicis gerendo, eodem-*

demque modo, & forma, qua ille de causa cognosceret, sequitur in procedendo debere, prout ille, leges loci contractus servare. Secundo ducuntur ex text. in *Auth. ut cum, de appellat. cognosc. in princip.* ubi iudex appellationis in iudicando tenetur servare leges vigentes in loco, & iudicio tempore latae sententiae.

35 Sed his non obstantibus, tenendum est Lusitanum iudicem delegatum executione instrumentalis debiti debere sequi leges loci iudicij, formamque *Ord. dict. titul. 25.* primo per text. *cap. cum venisset, de ea, qui mittitur in possessionem,* ubi expressim deciditur delegatum in procedendo teneri servare leges, & consuetudines Regni illius, ubi iudicat, nisi sint sacris canonibus contrariae. Secundo, quia in iudicio quasi contrahitur, *L. 3. §. Idem scribit, ff. peculio;* at ratione contractus, quis eo loci sortitur forum, *L. Heres absens, §. Proinde, ff. iudic.* Si igitur utriusque loco, & contractus, & iudicij obligatus est, legibus loci contractus quoad decisionem causae adstringetur, cum de illis tantum, non de alijs tempore contrahendi partes cogitaverint, & legibus loci iudicij quoad ordinem, & formam procedendi, ratione quasi contractus in litis contestatione subintellecto obligabitur.

36 Sic Clericus in foro saeculari litigans legibus saecularibus in modo procedendi subicitur, *L. cum Clericis in fin. ubi Cyn. Cod. Episcop. & Cleric. Dec. cap. Ecclesia Sanctae Mariae num. 11. de constit. Alex. cons. 164. col. 1. lib. 6.* & ita ligatur statuto de mandati exhibitione, *Felin. dict. cap. Ecclesia quest. 8. vers. Tertius casus, Lapp. allegat. 81.* nec potest ante sententiam appellare, nisi quando id a lege saeculari permittitur, *Anchar. cap. non ita 7. quest. 6.* Sicut e converso, si laicus in foro Ecclesiastico litiget, juxta leges

Ecclesiasticas causa agitanda est, *cap. licet de jur. jurand. lib. 6. cap. decernimus de sentent. excom. eodem lib. cap. cum quidem de except. Cardin. Clem. 1. notab. 8 per text. ibi de poenit. & remiss. Marant. de ordin. iudic. 4. part. dist. 11. num. 31. Cabed. part. 1. det. 17. num. 4. Phæb. det. 161. num. 15.* Tertio facit, quod eodem argumento notat *Alex. dict. cons. 164.* ubi resol. it, quod si a superiore causa appellationis comittatur, delegatus debet in procedendo sequi leges, & consuetudines loci iudicij, non loci ubi prima sententia lata est; per quae istam sententiam tuentur *Bala. cap. de causis, vers. quæro de for. compet. Alex. L. solet, & ibi Dec. n. 10. Curt. Jun. numer. 4. ff. iurisd. omn. iudic. Caci. sup. L. cunctos populos num. 184. Cod. sum. Trinit. Rochus cap. fin. de consuet. quest. 16. vers. Tertio amplia, Ruin. cons. 83 numer. 3. lib. 5. Roland. cons. 49 numer. 13 lib. 3. Vant. de nullit. tit. ex defect. process. n. 56. Azin. de execut. §. 1. cap. 78. num. 8.* ubi dicunt communio em.

Nec obstant argumenta in contrarium; nam ad primum responde-
tur verum esse delegatum uti jure de-
legantis, tamen ipsum delegantem, eo ipso quod causam committit decidendam iudicio alterius territorij, ei videri causam committere eo pacto, ut in procedendo leges, & consuetudines sui territorij sequatur. Ita *Ruin. num. 3.* Ad secundum respondetur iudicem appellationis teneri servando leges loci, ubi prima sententia lata est, & quae tum temporis vigeant, in pertinentibus ad causae decisionem, idque tantum evincit textus ille, non vero quoad ordinem procedendi.

38 Quarto tandem dubitatur, an instrumentum confectum in extero Regno, si praesentetur in isto ad assignationem decendij, confestim absque alia ejus veritatis comprobatione fidem faciat, itaut possit iudex ad viam ejus

summariam procedere, de cetero ad probandum debitori convento assignando? In qua difficultate *Azor. in sum. de fid. instr. in princ.* tenet, quod si instrumentum non est cancellatum, nec a lio vitio laboret, sit que illo utens vir bonus, & integræ famæ, absque ulla justificatione illi credendum. Sequitur *Speculator, titul. instrum. edit. §. restat. num. 2. Abb. cap. 1. de fid. instrum. Angel. Auth. de hered. & salc. §. hinc nobis, Alex. cons. 150. num. 8. lib. 6. Aufrer. ad Capell. Tholosan. q. 330. & plures, quos refert, & sequitur Cald. de Emphyt. cap. 35. n. 17.*

39

Sed huic sententiæ refragatur, quod cum in loco nota non sit persona notarij, instrumentumque è longinuis veniat, quin appareat esse confectum per publicum notarium, fidem ullam facere nequit, cum deficiat fundamentum, quo tanta fides publicis scripturis attribuitur, & ita ante prædictam justificationem effectum in iudicio non valet operari, sicut nec eo utenti prodesse, dum non probat se esse illum, qui ibi nominatur, qua ratione contrariam partem tuetur *Bald. L. comparationes, col. 4. Cod. de fid. instrum.* ubi etiam *Cyn. & Salicet. Alberic. L. Barbarius, ff. offic. prator. communis ex Vivio lib. 2. opinione 148. Soares in Thesaur. commun. verb. instrumentum, Parlad. lib. 2. rer. quotid. cap. fin. 1. part. §. 11. ampliat. 3. num. 16.*

40

In huiusmodi contrarietate *Cald. dict. num. 17.* dicit contrarias sententias ita reducendas ad concordiam, quod prima procedat, quando pars adversa non opponit; secunda verò, parte non opponente. Unde *Cepol. caut. 54.* ponit pro notabili cautela, quod ille, qui confecit instrumentum obligationis, aut procuratorium mandatum in loco remoto præsentandum, faciat simul illud scribi per duos, aut tres notarios, qui subinde ibi testificentur instrum.

tum esse scriptum per publicum notarium, cujus literam habent notam, & personam. Idem *Cepol. cons. 11. col. 2. vers. & pro hoc adducitur, Felin. cap. post cessionem fallent. 6. de probation. Hippolyt. L. si quis num. 157. vers. quæro ulterius, ff. quæst. Boer. dec. 154. n. 6. Parlador. dict. ampliat. 3. numer. 17.*

Item aliam cautelam ponit idem *Cepol. dict. caut. 54. aliis 88.* quod extrahetur litera testimonialis iudicis loci contractus, per quam testificetur illum, qui instrumentum scripsit, publicum esse notarium: sequitur *Boer. dec. 154. num. 6.* Sed istæ notificationes, & cautelæ non videntur sat esse, quoniam cum nec iudicis, nec Tabellionum recognoscentium sint notæ literæ, nec personæ in loco ubi ex instrumento agitur, incidimus in eandem falsitatis suspicionem, ex quo in praxi non videmus huiusmodi instrumenta fidem facere, nisi litera ejus recognoscatur per nostri Regni notarios, qua ratione circumspecti solent in cunctibus Regni recognitionem facere per Tabelliones, qui literas exteri notarij benè norant, & in loco iudicij fit alia recognitio per alios notarios, qui literas eorum, qui jam recognoverunt, liquidò recognoscant.

Si autem de modico agatur præiudicio, motusque iudicis concurrat absque alia justificatione, credendum esse instrumento è longinuis veniente, tenet *Bald. L. se a novo jure, Cod. si cert. petatur, Innocentius, & Ioan. Andreas, cap. 1. de Cleric. per reg. Parlador. dict. num. 17. ad fin.* persona verò, que instrumentum præsentat in iudicio, licet sit ignota, præsumitur esse eadem, quæ in eo nominatur. *Cyn. Bald. Paul. & Salicet. L. si qua per calumniam, Cod. Episcop. & Cleric. Strach. de mercatur. tit. de mandat. numer. 30.* ubi loquitur in præsentante mandatum procuratorium, & tit. de adjecto 4. part. §. Quæro

§. Quæro octavo num. 10. Gregor. Lop. L. 21. tit. 5. part. 3. gloss. 1. Boer. dict. dec. 154. Bolan. in Labyrinth. cimer. lib. 1. cap. 4. n. 4.

42 De existerandem in nostro Regno contrahentibus per instrumentum, an in forma legis Regiæ dict. tit. 25. convenire possint Lusitanos, aut ab ipsis conveniri, dispiciendum est, & videtur ad externos prædictam Ordinationem non attinere, quia quoties in modo procedendi datur beneficium aliquod voluntarium ab statuto, vel lege loci, illud ad forenses non extenditur, quoniam cum munera non subeant, nec etiam commodo statuti gaudere debent, Argument. L. si unus, §. si unus ff. pro socio. & in L. fin. §. cum in secunda, Cod. de furt. & in L. si quis Curialis, Cod. de Episcop. & Cleric. docet Paul. de Castr. cons. 247. Roland. cons. 79. numer. 35. lib. 3. & in tract. de lucro dotis, Barbat. Rub. de reb. Eccles. numer. 134. ubi ex hoc infert, statutum Florentinum disponens posse debitorem incarcerari ad creditoris instantiam, forensibus non proficere. Item in terminis ejusdem statuti tenet Abb. cons. 50. numer. 4. Brun. in tract. de statuto excludente feminas art. 6. in princip. col. 1. Cum igitur ex hoc Regno duplici via possit ex instrumento agi, vel ordinariè per libellum, prout erat de jure communi, vel summarie per decendum ex forma noviter à jure Regio inventa, apertè consequitur forenses, cum non gaudeant beneficio voluntario legis, vel statuti Regni, nullatenus prædicta via summaria juvari posse, sed necessario via ordinaria, prout de jure communi experiendum esset; per quæ ita in specie in statuto præstante executionem paratam instrumentis publicis tuentur Socin. cons. 231. aliàs 120. & cons. 293. in princip. lib. 1. Azim. de execut. §. 1. cap. 74. à princip.

43 Ex diverso verò stat quòd pere-

grini, & forenses subjiciuntur legibus, & statutis loci ubi inveniuntur, cap. ille 12. distinct. ubi gloss. verb. societate inquit, inde desumi argumentum, quemlibet teneri vivere juxta consuetudinem illorum, inter quos versatur, ex quo ortum habuit versus:

Si fueris Romæ, Romano vivito more,

Et si sis alibi, vivito sicut ibi.

Gloss. verb. debent, L. 3. ff. mun. & honor. quæ ponit illum versum, *Terræ, ad quam pergis, carpe mores, quos ibi cernis*, glossa communiter recepta cap. cum à nobis de sentent. excommunicat. tradit Bartol. L. cunctos populos quæst. 1. & 2. Cod. sanct. Trinit. Lasius de just. cap. 2. dub. 7. numer. 5. Sairo de clari Regia lib. 7. cap. 3. numer. 11. & in summ. verb. Iejunium numer. 1. latè Soares de legib. lib. 2. cap. 14. à numer. 9. & lib. 3. cap. 33. à numer. 3. Brit. cap. 1. de locat. 2. part. numer. 35. qui dicunt communem. Cujus ratio est: quia cum lex generaliter lata sit pro territorio, ut illud, & Respublica in pace conservetur, ut notatur in capite 2. de costit. lib. 6. iste effectus consequi nequit, nisi etiam forenses, & peregrini moribus ejusdem populi conformentur, quandiu ibi versantur, cap. Illud 12. distinct. cap. quæ contra 8. distinct. cap. in nova 16. quæst. 7. aliàs data morum disparitate, dissidia, & scandala sequerentur: ut igitur hujusmodi dissonantia à Republica absit, necessum fuit etiam advenas ejusdem legibus subjugari. Nec in legislatore potestas deficit, tum quia, eo ipso, quod illi data est potestas conservandi in pace suam Rempublicam, etiam ei censetur attributa potestas obligandi advenas per suas leges, ut illud bonum prætensum consequatur juxta regulam L. 2. ff. jurisdict. omn. jud. tum etiam, quoniam eo ipso, quòd quis vult morari, etiam per tempus

modicum, in loco extraneo, consequenter velle censetur subijci pro tunc loci illius regimini, in eis, quæ ad generales mores, & leges spectant, ne turbator pacis dicatur.

44 Unde si quis inveniatur in loco ubi certa die jejnatur, tenetur à carnibus abstinere, & factū audire, quantūvis illa die in propria patria talis obligatio, & lex non vigeat, *d. cap. illa 12. distinet. Abb. cap. consilium de offic. jejn. Cov. 4. var. cap. 2. numer. 8. col. 2. post med. Navarr. in Manual. cap. 13. numer. 5. & cap. 23. num. 120. Soar. dict. numer. 9. Sanch. de Matrim. lib. 3. cap. 18. à u. 4. & in Decalogo lib. 1. cap. 12. à num. 36. Sic & forensis potest in loco delicti, & secundum leges, & statuta illius puniri: communis ex *Abb. cap. fin. num. 24. de for. competent. Clar. §. fin. quæst. 85. vers. secundum, qui plures refert, Soar. dict. n. 9.**

45 Et ordinarius iudex in suo territorio delinquentem, aut commissio- nem suam excedentem delegatum punire valet, *cap. 2. de offic. delegat. lib. 6. Authent. ut iudices sine quoque suffragio; quod procedit etiam si sit delegatus Principis, Gigas de pens. quæst. 7. Aviles Prætor cap. 1. num. 33. Montal. L. 4. tit. 7. lib. 1. forens. Perer. de Man. Reg. 1. part. cap. 7. num. 6. licet tantum potest ordinarium incarcerari possit, punitionem verò ad Regem, seu superiorem spectare teneat *Avendanb. de exequend. 1. part. cap. 11. n. 9.**

46 Sic item quoad solemnitates contractuum ligantur forenses legibus Regni ubi contrahunt. *L. fundus, ff. de eviction. L. 2. Cod. quemadm. testam. aperiant. Ord. lib. 3. tit. 59. §. 1. Gabr. tom. 3. commun. lib. 6. tit. de consuet. concl. 2. num. 4. Mexia taxæ panis conclus. 5. num. 81. Sanch. dict. disput. 18. numer. 10. & dict. cap. 12. num. 26. Soar. dict. cap. 33. num. 13. unde dici solet contractum censeri initum juxta statuta, & consuetudines loci in quo celebra-*

tur. *L. quod si nolit, §. quia assidua. ff. edilit. edict. Bart. L. Nemo num. 5. ff. de duob. reis. Molin. de just. tract. 2. disp. 260. in princip. Sanch. dict. n. 10. Vissio tract. de dictromibus in initio numer. 1. & 3.*

Et contrahentes, licet forenses sint, 47 solvunt gabellam ex contractu, & tributa solita secundum leges loci illius, *Bald. L. 1. n. 3. & 4. C. d. contrab. empt. Bertarch. in repert. verb. gabella per quos solvatur, Caietan. in summ. verb. vectigalia iniqua in fin. Sylvestr. verb. gabel. 3. quæst. 5. num. 13. Molin. dict. tract. 2. disput. 364. num. 15. & disput. 363. num. 2. & disput. 668. numer. ult. Sanch. dict. disput. 18. num. 12. Soar. dict. cap. 33. numer. ultim. & lib. 5. cap. 16. n. 10.*

Et sub lege pœnali prohibente frumentum, seu pecuniam ex Regno extrahi, etiam comprehenduntur forenses, *Ordinat. lib. 5. tit. 112. in princ. ibi: Postea que seja est extranjero; & tit. 113. in princip. & §. 7. Bart. dict. L. Cunctos populos quæst. 2. Clar. §. fin. quæst. 82. statuto 7. vers. quero nunquid, Avendanb. dict. 1. part. cap. 17. num. 10. Mexia dict. conclus. 5. numer. 80. 83. & pluribus sequentibus, Sanch. dict. disput. 18. num. 14. & dict. cap. 12. numer. 36. quinimo leges directò ferri possunt super forensibus: & adversus Innocent. dict. cap. à nobis, resolvit ibi Hostiens. & Panorm. Soar. dict. cap. 33. n. 7. & videmus in *Ord. lib. 5. tit. 80. §. 5. & tit. 69.**

Item non solum quoad formam 49 contractuum, & testamentorum forenses subijciuntur legibus, & consuetudinibus loci ubi inveniuntur, sed etiam quoad iudiciorum solemnitates, quando agunt, vel conveniuntur, ut post *Bart. & Ias. dict. L. Cunctos populos tenet Tirag. de primogen. quæst. 46. & 48. Soar. dict. cap. 37. num. 13. ex quibus, & alijs, quæ facile congeri possunt, hanc partem, quod *Cram. dict.**

diēt. titul. 25. practicanda sit etiam in exteris in Regno conventis ex instrumento, & quando ipsi inter se, aut adversus Lusitanum agunt, post *Bart. tuetur Rebuff. 1. tom. ad leg. Gal. tit. de lit. obligat. art. 2. gloss. 1. numer. 7. & tit. de recognit. in præfat. numer. 60. Canar. de execut. instrum. q. 34.*

50 Nec refragantur ea, quæ pro prima sententia retulimus; quia primo responderi potest huiusmodi modum summarium procedēdi ex instrumento, de quo in *Ord. diēt. tit. 25.* non tantum in favorem privatorum civium, quàm in generalem Reipublicæ quietem institutum esse, ne prolixis litibus palatia inquietentur, rixæque, & scâdala cessent in populo, ut supra notavimus *cap. 1. & 2.* hæc autem pax, & tranquillitas Reipublicæ haberi non potest, si advenæ diverso jure utantur, ut deducitur ex *tex. in cap. illa 12. distinct. cap. quæ contra 8. distinct.*

Secundò respondetur, quòd cum hodie ex consuetudine totius Christiani Orbis instrumēta executionem paratam habeant, ut testatur *Cov. 2. var. cap. 11. num. 3. vers. Illud sane, si Lusitanus in extero Regno agat ex instrumento, ei hoc jus reddetur tanquam ex consuetudine generali; igitur & idem forensi reddendum est in hoc Regno: regulare enim est quod idem jus reddatur in civitate forensibus, quod ipsi in sua patria forensibus reddunt, Argumento cap. ut animarum de consti. 1. lib. 6. tradit Alex. cons. 11. n. 3. lib. 7. Socin. junior cons. 19. in princip. lib. 3. Reminald. senior cons. 314. num. 29. lib. 2. Azin. diēt. §. 1. cap. 75. à princip.*

51 Tertiò respondetur ex doctrina *Bart. in L. Cunctos populos numer. 24.* quem ibi sequitur *Bald. Ias. & Paul. Gom. L. 3. Taur. numer. 20.* ubi distinguit, quòd aut statutum limitat personas civium, & tunc non protenditur ad forenses, & sic loquitur *text. in*

L. fin. Cod. testam. juncta L. Conficiuntur §. 7. ff. jur. Codic. aut statutum indiffinitè, & simpliciter loquitur, & comprehendit forenses ibi inventos L. 2. Cod. quemadmod. testam. aperiuntur: cum ergo prædicta Ord. simpliciter loquatur non se restringendo ad cives, omnino ad externos extendēda est.

Quartò in illa facit alia doctrina 52 *Bart. diēt. L. Cunctos populos numer. 26. & 27.* quem sequitur *Alex. cons. 44. lib. 5. Brun. de statuto excludent. sæmin. art. 6. princip. col. 2. 3. & 4. Gom. L. 3. Taur. numer. 22. Valasc. cons. 182 à n. 6. Azin. diēt. §. 1. cap. 74. numer. 10.* qui distinguit, quòd vel statutum respicit rem, vel personam: si rem, non attendimus ad personam, an sit civis, seu exterus; si in territorio enim res invenitur, illo ligatur, ut si statutum ponat formam succedendi, ut puta, quòd omnia decedentis bona ad filium primogenitum vadant, omnino comprehendit advenam, & forenses, quia cum res in territorio statuentis invenitur, non potest dici extera, *L. scripto in fin. ff. muner. & honorib.* si verò statutum personam respicit, veluti si dicat quòd filiusfamilias testari possit, ad exterum non extenditur, quoniam non intēdit habitare personam sibi non subditam, nec circa ipsum aliquid disponere. *L. 1. in fin. ff. tutor. & curat. datis ab his, L. etiam ff. tutel.* Cum igitur iudicium suis distinctis formis, & solemnitatibus ens quoddam sit, seu res ad jurisdictionem pertinens, in Regnoque existens, ut patet, quia secundum locorum diversitatem variantur, *L. 3. in fin. ff. de testibus, diēt. L. 2. Cod. quemadmod. testament. aperiatur,* notat *Bart. diēt. numer. 26.* liquidò consequitur legem Regni ponentem formam iudicio ex instrumento agitato, tanquam disponentem circa rem in territorio existentem, forenses comprehendere.

CAPUT SEXTUM.

Vtrum lex Regia præscribens formam iudicio ex publico instrumento movendo comprehendat etiam personas Ecclesiasticas?

SUMMARIUM

- Clerici an comprehendantur sub dispositione Ord. lib. 3. tit. 25. Pro utraque parte, n. 1. & 3.*
- Clerici Principi seculari non subjiciuntur, num. 2.*
- Clerici sunt cives, & membra Reipublicæ secularis, n. 4.*
- Et comprehendantur sub lege civili prohibente extrahi frumentum, n. 5.*
- Lex Civilis, quæ juri Pontificio non repugnat, nec offendit libertatem Ecclesiasticam, ligat Clericos, num. 6. & 12.*
- Lex Civilis, quæ specialiter disponit de personis, & rebus Ecclesiasticis, non valet, quantumvis commodum Ecclesiæ afferat, n. 7. limita, n. 11.*
- Lex præjudicialis Clericis, est illa, quæ in se apta est semper illis afferre præjudicium, n. 8.*
- Leges loquentes de tutoribus habent locum in Clericis, n. 9.*
- Lex quamvis justa, & rationabilis non habet virtutem ligandi non subditos, n. 10.*
- Potifex approbavit leges Imperiales juri Canonico non contrarias; & quid in legibus Regnorum aliorum, n. 13. 14. & 15.*
- Leges Regnorum, quæ sunt contrariæ juri communi Romanorum, approbate sunt à jure Canonico, n. 16.*
- Ratio ob quam Ecclesia approbat leges civiles ubi juri Canonico non adver-*
- santur, æque viget tam in regnorum, quàm Imperatorum legibus, & pro Regnorum legibus fortior stringit ratio, n. 17.*
- Leges pro moribus variantur. Ibid.*
- Mutatione temporis, & leges mutari convenit, cum etiam tempore mutantur mores. Ibid.*
- In Regnis ubi deficit jus Canonicum, si est Lex Regni, ista servetur in causis Clericorum, non jus commune Romanorum. Ibid.*
- Lex civilis tum demum approbatur à Canonibus, quando in illo casu deficit lex Canonica, nam si inveniat, illa in foro Ecclesiastico, & civilis in seculari servanda est, n. 18.*
- Clericus agens contra laicum ex instrumento, potest uti beneficio Ord. lib. 3. tit. 25. illum summarie conveniendo, ita debet eodem jure uti contra se, n. 19. & 21.*
- Quantis contra Ecclesiam non minor currat præscriptio quàm quadragenaria, & contra Papam centenaria, tamen Ecclesia, & Papa præscribunt tempore ordinario, n. 20.*
- Modus procedendi Ord. dict. tit. 25. approbatus est per Constitutiones Episcoporum hujus Regni, n. 22.*
- Statuta Episcoporum contra jus Canonicum valent, n. 23.*
- Episcopus in si a Diocesi potest distinguere, & limitare jus Canonicum. Ibid.*
- Episcopus in materia per consuetudinem præscri-*

prescripta potest liberè adversus jus
Canonicum statuere, n. 24.

Ex consuetudine prescripta etiam in foro
Ecclesiastico instrumenta hab. ut pa-
ratam quasi executionem, n. 25.

Clericus quando litigat active, sive pas-
sive in foro Ecclesiastico ex instru-
mento, summarie agi debet, n. 26.

Quod procedit propter consuetudinem
prescriptam, n. 27.

Clericus quando agit, vel convenitur in
foro seculari ex instrumento, procedi-
tur in forma Ord. lib. 3. tit. 25. n.
28.

Laicus litigando in iudicio Ecclesiastico
tenetur servare leges illius iuricij.
Ibid.

Clericus in seculari iudicio litigans non
appellat ante sententiam, sicut est in
Ecclesiastico, n. 28.

Qui utitur beneficio legis, debet uti om-
nibus suis qualitatibus. Ibid.

Clericus extra casus expressos in iure, ex
instrumento in seculari foro conveni-
ri non potest, n. 29.

Ord. lib. 3. tit. 25. practicanda est ad-
versus personas cujuscumque gradus,
& contra Regem, & Reginam, num.
30.

QUOD huiusmodi lex Regia Ec-
clesiasticos non comprehendat,
aut aliud simile statutum paratam
prestans executionem publicis instru-
mentis, tenuerunt Bald. L. omni inno-
vatione, Cod. sacrosanct. Eccles. Innocent.
in summa de consuet. §. Et de virtute,
vers. sed pone quod inter laicos, Felin.
cap. Ecclesia num. 81. de constit. Bened.
de Brazilis de Guarentigia 1. part. q. 4.
per totam, Villalob. in Antinom. juris in
princip. num. 14. Aviles Prætor cap. 10.
verb. execucion num 65. qui primo du-
cuntur, quia lex solum subditos legis-
latoris obligat, cap. ult. de constit. in 6.
Clerici autem Principi seculari non
subjiciuntur, neque quoad forum, cap.
placuit, cap. insolita 11. quæst. 1. ne-

que quoad capturam, cap. 2. de for. cõ-
pet. nec quoad tributa, cap. quinquam
de censib. lib. 6. nec quoad Regimen;
cap. bene quidem 96. dist. cap. fin. de reb.
Eccles. Cov. practicar. cap. 31. à princ.
Valasc. cons. 100. num. 1. & 3. Molin. de
justit. tract. 2. disput. 31 late, multis ci-
tatis, Pereir. de Man. Reg. 1. part. cap. 3.
per tot. ubi disputat, an hæc exemptio
à jure divino proveniat: in ò Cleri-
ci sunt maiores Principibus seculari-
bus, omnibusque præfunt laicis,
cap. quis dubitet 69. distinct. cap. solita
de maioritat. & obedient. cap. si impera-
tor 9. distinct. cap. novit de iurac. cap.
per venerabilem qui filij sui legit. ideo-
que gestant coronam in capite; quia
Reges sunt. hoc est, alios in virtute re-
gentes, cap. duo genera 12. quæst. 1.
gloss. solemnis, Clement. 2. vers. In iur-
ram, de vita & honest. Cleric. Navarr.
de rebus. in princip. numer. 3. in libro
Hispano, & ut considerat idem Na-
varr. dist. cap. novit num. 6. Clerici
ratione characteris Deum ipsum re-
presentant, vel veriùs unum cum Deo
sunt, quibus tanta est attributa excel-
lencia, quod in venerando Missæ my-
sterio corpus Domini, corpus pro-
prium nominant, dicendo in figura
Christi Domini, Hoc est corpus meum:
& in Psalm. 104. vocantur Christi,
ibi: Nolite tangere Christos meus; &
Psalm. 41. vocantur Dij; in quod plu-
ra congerit D. Ambros. in tract. de di-
gnit. sacerdot. Ex quo laicis Princi-
pibus nulla est attributa potestas super
Clericis, personisve Ecclesiasticis, eis
namque obsequendi manet necessitas,
non authoritas imperandi, cap. Eccles.
mundanis non constringuntur legi-
bus, cap. inter hæc 33. quæst. 2. & ita
duo sunt gladij distincti in Christiana
Republica, secularis alter, alter Ecclē-
siasticus, qui minimè se contingunt,
nam nec Papa se intromittit in iuris-
dictione seculari, nec Rex in Ecclē-
siastica, dist. cap. novit de iudic. Sicut
ergo

ergo lex, præceptum, aut excommu-
nicatio superioris non ligat, nisi subdi-
to, *cap. 1. de Const. cap. fin. eod. tit. lib. 6.*
cap. à nobis de sentent. excommun. ita
& Clerici legibus sæcularibus non
coerentur, cum non sint latæ à supe-
riore suo, & consequenter nullatenus
ligantur lege Regia, *dict. lib. 3. titul.*
25.

3 Sed ex diverso stat primò ; quia
ex Clericis, & sæcularibus unum Rei-
publicæ corpus coalescit, unumque
Regnum Regi sæculari subditum, qua
ratione Clerici vassalli Regis sunt, *Or-*
din. lib. 2. tit. 3. in princip. ibi : Como
seu Rey ; & tit. 4. Valasc. cons. 100. à
num. 2. & inter tres status Regni, qui
ad Comitata, vulgò, *Cortes*, vocantur,
illi computantur, convocantur nobi-
les populi, & Ecclesiastici, & omnes
fidelitatem jurant *Cassan. in consuetud.*
Burg. in præm. verb. Des gens des
troes states, Rebuff. ad Leg. Gal. 2. tom.
tit. de cess. act. art. 1. gloss. 3. in princip.
Valasc. dict. cons. 110. num. 6. Cabed. 2.
part. dec. 3. num. 4. Inde etiam Cleri-
ci veniunt appellatione populi, maxi-
m in favorabilibus, *cap. dilect. de for.*
compet. Abb. cap. 1. num. 1. de vita, &
honest. Cleric. qui idem probat in om-
ni materia indifferenti, *Decius dict.*
cap. Ecclesia num. 10. & ibi Felin. num.
64. Valasc. dict. consult. 100. numer. 5.
& veniunt appellatione districtualium,
Ioan. Andreas cap. fin. per text. ibi de of-
fic. delegat. lib. 6. dicunturque de pro-
vincia, *Olárad. cons. 1. & dicuntur de*
natione, *Ancharran. dict. cap. dilecti,*
Felin. dict. num. 64. dicuntur cives, &
membra Reipublicæ, *L. cives, Cod. in-*
col. lib. 10. probat text. in cap. in adju-
torium 10. distinet. ubi Doctor Gen-
tium Paulus, cum esset Clericus, pœ-
nam flagellorum evasit ex eo, quia
erat civis Romanus, docet *Bart. L. 1.*
à numer. 11. ff. ad municip. Victoria de
potest. Eccles. quest. ult. num. 4. Sotto
in 4. distinet. 25. quest. 2. artic. 2. Va-

lasc. cons. 100. num. 2.

Si sunt cives, & membra Reipu-
blicæ sæcularis, debent subesse legibus
civilibus ex ratione naturali, ex his,
quæ bonum commune, tranquillita-
temque Reipublicæ concernunt, ne
aliàs detur in eodem tempore dissi-
nantia, turpis enim est ea pars, quæ
suo non congruit universo, *cap. que*
contra mores 8. distinet. quo respectu
taxa panis posita in populo à sæculari
Principe ipsos obligat, & si carius vè-
dant, ad restitutionem in conscientia
tenentur, *Sotto de justit. quest. 6. art. 7.*
Medina de restitut. quest. 36. col. 9.
Castr. de lege pœnal. quest. ult. Mohin.
de justit. tract. 2. disput. 364. num. 15.
Sarro in Clavi Reg. lib. 3. cap. 4. n. 17.
Azor. Moral. lib. 8. cap. 22. quest. 2.
Rebel. de obligat. just. lib. 2. quest. 2. sect.
2. Frater Emmanuel Roderic. 1. tom.
quest. regular. quest. 6. art. 14. Soar.
de legib. lib. 3. cap. 34. à num. 6. Egid.
L. Ex hoc jure 1. part. cap. 8. num. 31.
ff. de just. & jur.

Sic & sub lege civili prohibente
extrahi frumentum è territorio com-
prehenduntur Clerici, & Monachi,
Soar. dict. cap. 34. dict. num. 20. sicut &
comprehenduntur sub lege vetante ar-
morum portationem, *Cov. practica.*
cap. 33. num. ult. Menoch. de arbitr. cap.
394. à num. 1. Soar. dict. numer. 20. &
lib. 4. de primatu cap. 34. num. 14. quod
generaliter *dict. numer. 20.* extendit ad
omnes civiles leges, quæ immediatè
universale bonum communitatis, &
Reipublicæ respiciunt : cum igitur
Ord. dict. tit. 25. pro communi Reipu-
blicæ quiete condita sit, ut litium fi-
nis sit, necessario debet Clericos etiam
ligare, ne eis diverso jure utentibus
Reipublicæ tranquillitas perturbetur.

Secundò facit ; quia omnis lex
civilis favorabilis, quæ juri Pontificio
non repugnat, nes Ecclesiasticam of-
fendit libertatem, Clericos quoque
ligat,

ligat, cap. si in adiutorium, cap. quoniam, cap. de capitulis, cap. suscipitis, ubi: Ecce quod Constitutiones Principum Ecclesiasticis legibus proponendæ sunt, ubi tamen Canonicis, & Evangelijs non obviarent, omni reverentia dignæ habeantur. 10. distinct. cap. cum ad verum 96. distinct. cap. super specula de privileg. tradit Bart. L. cunctos populos num. 19 Cod. sanct. Trinitat. Felin. dict. cap. Ecclesia à num. 27. Alex. cons. 131. in fin. lib. 2. Rebuff. ad Leg. Gal. 1. tom. in proem. gloss. 1. num. 71. Palat. cap. per vestras notabil. 2. §. sed est pulchra num. 19. de donat. inter, Soto in 4. distinct. 25. quest. 2. art. 2. conclus. 4. Ex quo vidimus passim quinque Pontifices in causarum decisionibus legibus iurari secularibus, ut in cap. ex antiquis 54. distinct. cap. accusatores, cap. cuius in agendo 3. quest. 8. cap. legibus, cap. cū devotissimam 12. quest. 2. cap. visis 16. quest. 2. cap. Id constitutum 17. quest. 4. cap. 2. de alienat. jud. mut. caus. cap. innotuit, cap. dilecti de arb. cap. novit de jud. cap. 1. de juram. calumn. cap. de confess. cap. ad ultimum, cap. pastoralis de caus. possess. & propriet. cap. in causis, cap. cum à nobis de testam. cap. venientes de jur. jur. cap. 1. de re judic. cap. secundo requiris de appellat. cap. cum dilecta de confirmat. utili, cap. cum ab omni de vita, & honestate Cleric. cap. 2. de cens. præbend. cap. inter alia de immunit. Eccles. cap. 2. de sponsal. cap. diligenti de simonia, cap. calumniam de pœnis, cap. quid per novale de verbor. significati, cap. autoritate, cap. dudum ad fin. de cens. præbend. cap. cum secundum, cap. inquisitionis de hæret. lib. 6. cap. si iudex laicus de sent. excommunicat. eodem lib. & passim alibi.

7 Solet tamen illa fieri distinctio, quod vel lex civilis specialiter disponit de rebus, seu personis Ecclesiasticis, & non valet ex defectu potestatis, quantumvis commodum Ecclesiæ afferat, text. in dict. cap. Ecclesia Sanctæ

Tom. I.

Marie de const. & in hoc sensu procedunt jura canonica dictantia laicis Principibus super Ecclesiasticas personas nullam esse attributam potestatem, cap. bene quidem 96. distinct. cap. inter hæc 33. quest. 2. cap. cum laicis de reb. Eccles. aut lex simpliciter, & generaliter loquitur, & cum tunc sibi in Clericos potestatem non arroget, ipsi ad ejus tenentur observantiam, non ut Clerici, sed ut Reipublicæ cives juxta supradicta, ex quo evenit quod Clerici in contrahendo tenentur legum civilium solemnitates servare, aliàs contractus nullitate labescit, cap. innotuit de arbitr. Soar. dict. cap. 34. num. 9. & 21. ubi ampliatur, sive contrahant inter se, sive cum laicis.

8 Illa autem dicitur lex Clericis præjudicialis, quæ licet generaliter loquatur, semper in se apta est illis afferre præjudicium, & incommodum, si autem potest aliquando eis commodum afferre, licet in aliquibus casibus damnum irroget, favorabilis dicitur, & sufficit toti esse favorabilis communitati: explicat Abbas dict. cap. Eccles. ubi Felin. num. 66. vers. ex prædictis, qui ex hoc inferunt, quod lex disponens super contractibus locationis, venditionis, depositi, & similibus, omnino ligat Clericos, quoniam licet lex prædicta aliquando noceat Clerico ex deposito condemnato, tamen etiam in simili casu ei prolesse potest, si ex deposito agat: sequitur Rebuff. dict. n. 71. Soar. dict. cap. 34. n. 13. col. 2.

9 Sic & leges loquentes de tutoribus habent locum in Clericis, & qui de jure civili sunt infames, tales etiam sunt de jure Canonico, nisi lex canonica specialiter infamiam auferat, ut in secundo nubentibus notat Angel. L. 1. in fin. princip. ff. His qui notat. infam. Rebuff. dict. gloss. 1. num. 73. & sicut hæres laicus non implens defuncti voluntatem lucro privatur, Authentica, hoc amplius, Cod. si-

N

deicom.

decom. ita, & hæres Clericus, & quibus calibus privatur hæreditate ut indignus, de quibus in *tit. ff. & Cod. de his, quibus ut indignis* ita & privabitur Clericus. Itē sicut laicus tutorē pupillo nō postulans ejus successione privatur, *L. sciant, Cod. legitim hæred.* ita & Clericus nec hæreditatem non aditam transmittit, sicut laicus, *L. unica, §. in novissimo, Cod. caduc. tollend.* & quibus calibus à jure civili provisū est, quod laicus possessionem amittat, ut in *L. fin. Cod. acquirend. possess.* in eisdem amittit Clericus; quos effectus prosequitur *Abb. dict. cap. Ecclesia in repetit.* & ibi *Felin. num. 67. Rebuff. dict. gloss. 1. à num. 72.* Cum ergo *Ord. dict. tit. 25.* generaliter loquatur, nec specialiter disponat super Ecclesiasticas personas, illisque prodelle valeat, sicut & nocere, evidenter apparet etiam in Ecclesiastico foro servandam.

10 Sed hujusmodi duo fundamenta doctrinæ, quæ à Doctoribus ibi congesta non solida fundantur ratione, licet in se vera sint, nam quod lex in se fit generalis, justa, & rationabilis, non habet virtutem ligandi, & constringendi non subditos, quales sunt Clerici respectu Principis sæcularis, ut considerat *Felin. dict. cap. Ecclesia n. 81. Decius num. 50. ibidem, Rochus cap. ult. de consuetudine quæst. 11. princip. Voc. practicar. cap. 8. n. 5. Peres L. 4. tit. 8. l. 3. Ord. vers. utrum autē p. 634.*

11 Unde tertio in eandem sententiam adduci potest, quod lex civilis rem afficiens, cum illa plene subjaceat sæcularis Principis imperio, etiam Clericos ligat, *L. Placet, L. Iubemus nullas, Cod. de sacros. Eccles. Bald. cons. 174. præsupponendum col. 2. lib. 5. Rebuff. dict. gloss. 1. numer. 76.* inde inferentis, quod si lex civilis prohibeat rē vendi extraneo, etiam obligat Clericos: qua etiam ratione *Ordin lib. 2. tit. 18. & 16. defendit dec. 167. à num. 16. de quo latè Ægia. L. 1. Cod. sa-*

ros. Eccles. 5. part. §. 2. num. 3. Ex quo consequitur quod cum lex nostra *dict. tit. 25.* ponens formam iudicio, personam non respiciat, sed causam, remque verè Principi sæculari subjectam, ut notat *Bald. cap. licet in corrigendis in fin. de offic. ord. Azim. de execut. §. 1. cap. 78. num. 13.* omnino servanda est in Ecclesiastico foro. Sed nec hujusmodi argumentum videtur concludere in foro Ecclesiastico, cum illud Regi non subjaceat, & ad summum obtinere potest, quando Clericus in foro litigat sæculari.

Quarto igitur adduci potest, quod omnis lex civilis rationalis, & generalis non disponens specialiter de Clericis, sibi arrogando potestatem super illos, si non invenitur correctæ per jus canonicum, à Papa censetur approbata, & ita ratione istiusmodi approbationis vim legis respectu Ecclesiasticorum habet, ipsosque ligat, text. est in *cap. 1. de nov. oper. nuntiat.* sicut & videmus quod responsa prudentum ex se leges non erant, cum non essent à superiore latæ, tamen ex Imperatorum approbatione vim legum acceperunt, *§. Responsa prudentum, Instit. de jur. natural.* ita resolvunt in legibus civilibus respectu Clericorum *Dec. dict. cap. Ecclesia num. 27. Fortun. de ult. fin. illat. 10. princip. numer. 155. & latius illat. 13. num. 223. Marant. disput. 8. num. 17. & 47. Rebuff. dict. gloss. 1. n. 61. Cov. de sponsal. 2. part. cap. 6. in princip. num. 20. & pract. cap. 8. num. 5. Azim. de execut. §. 1. cap. 3. numer. 6. Soar. dict. cap. 34. n. 13. col. 2.* Cū igitur *Ord. d. tit. 25.* correctæ non sit per jus canonicū, saltem ex ista tacita Pōrificū approbatione vim legis debet habere respectu Clericorū, ipsosque ligare.

Sed nec hujusmodi argumentum videtur concludere, quia Summus Pōtifex dum in *cap. 1.* leges civiles juri canonico non contrarias approbavit, videtur ad leges Imperatorias, quæ erant

erant communes, & non ad leges Regnorum, quas ignorabat, respexisse, juxta *cap. 1. de constit. lib. 6.* tradit *Præposit. cap. consuetudo col. 3. 1. distinct. Valasc. de jur. Emphyteut. quæst. 20. n. 6. vers. Item quæro*, & sic non videtur leges Regni approbasse, *Rebuff. dict. gloss. 1. n. 62. ad fin.*

14 Sed adversus hanc sententiam scribunt, & tenent *Palat. Rub. in introduct. rubric. de donat. inter numer. 8. Cassaneus, & Bernarda. Dias* citati per *Valasc.* ubi proxime, *Cald. de empt. cap. 1. num. 7. Azin. de execut. in præfat. cap. 4. num. 4.* qui tenentur Summum Pontificem etiam leges Regnorum approbasse.

15 Item salvando dictum argumentum responderi potest ex traditis per *Zerola in prax. Episcop. verb. Pragmatica num. 3. vers. ad primum, Morl. in Emporio juris 1. part. tit. 1. numer. 14. Soar. dict. cap. 34. num. 13. ad fin.* qui resolvunt, quod si lex Regni dissideat à jure communi, tunc censetur à jure Canonico jus commune approbatum; si autem lex Regni est præter jus commune, illa omnino sequenda est, ac si esset à Summo Pontifice approbata, non quidem in particulari, ad hoc enim specialis Papæ notitia requirebatur, sed in generali, quatenus omnis lex justa, & rationabilis, quæ juri canonico non repugnat, à Summo Pontifice approbatur in *dict. cap. 1.* ubi casus occurrens deciditur per leges civiles, non per novam approbationem, non enim lex nova poterat ad præterita negotia extendi, *cap. fin. de constitut.* sed ibi antiquior supponitur approbatio, quod scilicet omnis lex civilis justa, juri canonico non contraria, censetur per jus canonicum approbata.

16 Quinto quod etiam si lex Regni sit juri communi Romanorum contraria, censetur à jure Canonico approbata, videtur certius primo ex

cap. quis autem, cap. Constitutiones 10. distinct. ubi approbantur leges Principum sæcularium non distinguendo an sint Imperatoris, vel Regis. Secundo facit text. in *cap. Constitutus de in integr. restitut. cap. in caus. de judicat.* ubi à Summo Pontifice approbatur consuetudo, hoc est jus non scriptum Regnorum ubi Clerici habitant.

Tertiò; quia naturalis ratio, & 17 æquitas ob quam Ecclesia vult leges civiles à Clericis observari, ubi juri canonico non adversantur, ut jus ipsum canonicum per civile suppleatur, & in tranquillitate Reipublicæ ex Clericis, & laicis composita sine dissordiatia gubernetur. æque viger tam in Regnorum, quam Imperatorum legibus, unde ad omnes proterdi debet prædicta approbatio, ut considerat *Pater Soares dict. cap. 34. numer. 14.* imò pro legibus particularibus Regnorum fortior stringit ratio; quoniam pro moribus gentium variantur leges, lexque quæ in Romanorum patria justa est, attentis forè Lusitanorum, seu Hispanorum moribus, esset injusta, ut notat *Pater Molin. dict. tract. 2. disput. 35. cõcl. 2. vers. Prima, Cald. de empt. cap. 1. num. 12.* sicut & mutatione temporum & leges mutari convenit, cum etiam pro tempore mutantur mores, *cap. non debet de consanguinit. & affirm. probat Solorz. de Parricid. lib. 1. quæst. 5.* Igitur non est credendum Summum Pontificem voluisse, quod in omnibus Regnis, & provinciis Christiani Orbis in defectum Canonum jus commune Romanorum servaretur, sed leges particulares uniuscujusque Regni, & gentis latæ secundum mores illius Regionis; quod hodie apud nos facilius procedet, cum per Concilium Bracharense constitutum sit, quod deficiente lege Canonica, non ad leges Romanorum, in foro Ecclesiastico, sed ad jus Regium recurratur, ut testatur *Valasc. & Cald. ubi supra.*

18 Sed & istud quartum fundamentum eluditur; quia tum demum lex civilis à Canonibus approbatur, quando in illo casu lex Canonica deficit, nam si lex Canonica inveniatur, illa in foro Ecclesiastico, & civilis in sæculari servanda est, *gloss. regul. possessor de regul. jur. lib. 6. Abb. dict. cap. Ecclesia*, ubi *Felin. numer. 43.* & secundum Canones ex instrumento agebatur ordinariè, prout de jure communi, ut diximus supra *cap. 1.* Igitur dicta lex Regia *dict. tit. 25.* cum Canonibus adverteretur, servari non debet in Ecclesiastico foro.

19 Quartò facit; quia ex quo Clericus agens contra laicum ex instrumento, potest uti beneficio ejusdem legis Regiæ, illum summarie conveniendo, ita debet eodem jure uti contra se juxta *regulam tit. ff. quod quisquis juris cap. si in adiutorium 10. arstinct. cap. cum omnes de Constit.* Ex qua regula deducit *Bald. dict. L. 1. in fin. Cod. contrab. empt.* quod dum Clerici nolunt uti statutis laicorum quoad comoda, debent etiam ea servare quoad onera: idem repetit in *L. omni in fin. Cod. sacrosanct. Eccles. Socin. cons. 97. lib. 1.* quod fundamentum in propositum quæstionis nostræ ponderavit *Rebuff. 1. tom. ad leg. Gal. tit. de lit. obligat. art. 2. gloss. 1. n. 9.*

20 Sed & istud fundamentum non videtur subsistere; quia ut benè considerat *Bald. dict. L. Cunctos populos, vers. sed ulterius queritur*, quem sequitur *Barziz de Guarentigia 1. part. quæst. 4. col. antepenult.* ratio hæc urgeret, si hujusmodi Lex Regia ad instantiam Clericorum esset cõdita, nam *regula tit. ff. quod quisquis juris*, solum procedit, quando ad postulationem partis aliquid de novo constitutum est, *L. 3. in princip. ff. eodem*, ubi notat *Bald. Angel. & Paul. Valasc. cons. 25. à num. 14. Cabed. 1. part. dec. 151. n. ult.* ex quo provenit quòd licet contra

Ecclesiam ex privilegio non minor currat præscriptio quàm quadraginta annorum, & centum contra Papam, Ecclesiamque Romanam, tamen cum hoc motu proprio, & non ad partis postulationem concessum sit, ipsa Ecclesia, & Papa res privatorum tempore præscribunt ordinario, nec eis potest retorquutio opponi ex *titul. ff. quod quisquis juris*, probat text. in *cap. 2. de præscript. gloss. Magna, Authent. quas actiones, Cod. sacros. Eccles. Melin. de justit. tract. 2. disp. 72. n. 2.*

Quintò facit; quia quoad ordinem, & formam judicij tenentur Clerici se conformare cum legibus, & consuetudinibus loci ubi lis agitur, *cap. cum venisset, de eo qui mittit in possess. cap. Constitutus de in integr. restit. cap. cum causam de re judicat. gloss. cap. quid Clericis de foro compet. Calderin. cons. 11. de constit. Abb. cons. 33. col. 2. lib. 3. Rebuff. dict. proœmio gloss. 1. numer. 63.* Cum igitur lex Regia *dict. tit. 25.* servetur in omnibus Regni Tribunalibus, Clerici in Regno litigantes secundum illam procedere, & judicari debent. Sed hoc etiam fundamentum solum videtur concludere, quando Clericus in foro sæculari litigat, non quando Episcopus habet in Regno Tribunal erectum, in quo jura Canonica servanda sunt secundum *glossam regulam possessor, de regul. jur. lib. 6.*

Sextò facit; quoniam per constitutiones Episcoporum hujus Regni expressim approbatus est hujusmodi modus procedendi summarie ex instrumento in Ecclesiastico foro, ut testatur *Thom. Valasc. alleg. 76. num. 4.* & sic res manet sine dubio quòd prædicta lex Regia ex approbatione Superiorum Clericos ligat; sed & hoc dubitationem patitur; quia Constitutiones Episcoporum, & aliorum, qui Superiorem recognoscunt, jus Prætorium reputatur, *Bart. L. 5. in princip. num. 4. & ibi Alex. num. 14. ff. verbor.*

Roland. de lucro dotis quest. 3. à n. 11. Foler. ad Marant. de oram. judic. 4. part. distict. 5. num. 27. ad fin. Barbof. L. Divortio, §. Interdum, num. 16. in fin. ff. solut. matrim. & ita stare non possunt directo contra jus Canonicum, cap. institutionis 25. quest. 2. cap. quod scilicet per his à numer. 2. Duenb. regul. 250. Pater Soar. de legib. lib. 4. cap. 5. num. 1. Brit. cap. 2. de locato 1. part. n. 1.

23 Nisi sustentando dicas hæc statuta valere ex causa urgenti, & à Canone non prævisa; jus enim antiquum istum modum agendi non novit; qui postquam inventus est, ut medicamen nostri turbulenti, & litigioni temporis ab universo ferè Orbe Christiano receptus est, quo casu valèt statuta Episcoporum contra jus Canonicum, *Abb. cap. fin. de consuetud. & in cap. at si Clerici, §. de adulterijs de judic. Felin ubi proximè num. 4. fall. 1. leges enim ab inferiore transgredi possunt ex causa, Doctores in L. si hominem, ff. mandati, extollit Pinel. 3. part. L. 1. Codic. de bon. matern. num. illat. 2. Cald. de potest. eligend. cap. 1. num. 5. ad fin. Et melius ad propositum f. it d. & Tom Bald. in cap. cum omnes; column penult. vers. sed nunquid, de constit. ubi tradit quòd licet Episcopus non possit causam appellatione remota committere, gloss. cap. fin. de hæret. lib. 6. tamèn potest facere statutum, quòd in sua Diocesi in aliquibus casibus summarie procedatur, & ita dicit servari de fact; quod Felin. ubi supra num. 11. intelligit procedere data magna causa: Episcopus enim potest per sua statuta distinguere, & limitare jus Canonicum, sicut Papa jus Divinum, *Brit. dict. cap. 2. part. 1. n. 3. & 4.**

24 Vel aliter dicas; quòd cum de consuetudine totius Christiani Orbis instrumenta paratam habeant executionem, ut testatur *Cov. 2. var. cap. 11. num. 3. vers. Illud sane, jam jus Canonicum, si quod extat in contrarium,*

Tom. I.

centetur præscriptum. In materia autem per consuetudinem præscripta potest liberè Episcopus adversus jus Canonicum statuere, quoniam in effectu contra illud non statuit, cum sit per consuetudinem revocatum, resolvit *Butrius cap. cum dilectus col. 10. vers. ex quo inferitur, per text. ibi de consuetud. ubi dicit notandum, quia non est allibi.*

Septimò tandem pro hac sententia facit, quòd ex consuetudine præscripta etiam in foro Ecclesiastico instrumenta ibi habent summariam executionem, ut testatur *Parlador. lib. 2. rer. quotid. cap. fin. 1. part. §. 11. ampliat. 7. igitur dispositio dictæ legis tit. 25. in foro Ecclesiastico saltem, ut jus non scriptum Canonicum servari debet.*

Pro vera resolutione materiæ tres casus distinguendi sunt. Primus est, cum Clericus litigat activè, sive passivè in Ecclesiastico foro. Secundus, cum in foro sæculari litigat laicum conveniendo. Tertius tandem, cum Clericus competenter in foro sæculari convenitur.

In primo casu, cum lis in Ecclesiastico foro ventilatur, est totum quæstionis pondus, an si lis ex instrumento moveatur, summarie in forma *Ord. dict. tit. 25. agitanda sit?* In qua affirmat *Bart. dict. L. Cunctos populos num. 29. Bald. cons. 227. col. ult. lib. 1. las. n. L. Quoties, num. 24. Codic. rei vendicat. Ioann. Andreas cap. fin. de solut. Benedict. cap. Rainuntius, verb. Et uxorem, num. 335. de testam. Pinhus in consuet. Aureliens. tit. de execut. instr. cap. 3. Lapp. alleg. 81. Ribuff. 1. tom. ad leg. Gal. tit. de Liter. oblig. art. 2. gloss. 1. n. 8. & 9. Cov. practic. cap. 8. numer. 5. Canar. de execut. instr. quest. 22. n. 51. Soar. L. Post rem judicatam in declarat. Leg. Reg. ampliat 1. num. 4. & ampliat 8. ff. de re jud. Azin. de execut. in præfat. cap. num. 4. ubi dicit commu-*

N ij

nem;

nem, *Peres L. 4. tit. 1. lib. 3. Ordinam. vers. utrum autem contra Clericos, pag. 633. Parlador. dict. ampliat. 7. Capra tom. 1. commun. lib. 4. tit. 11. num. 194. Castilb. L. 70. Taur. col. 7. Pax in praxi 2. tom. 3. part. cap. unic. num. 1. Cravita ad ritus magnæ Curie, ritu 166. n. 34. Emmanuel Barbos. in Remiss. ad Ord. dict. tit. 25. in princip. numer. 2. Thom. Valasc. alleg. 76. num. 4. ubi testatur ita declaratum esse in Constat. Episcopatus Portuensis, & Colimbriensis, *Bolan. in Car. Philipp. 2. part. §. 1. num. ult. & in Religiosis, quod similiter tenentur servare formam hujus legis Regiæ in litigando, cum detur eadem ratio ac in Clericis, tenet Rebuff. dict. gloss. 1. n. 14.**

27 Hæc autem sententia omnino sequenda est in foro Ecclesiastico, tum propter consuetudinem præscriptam, de qua testatur *Parlador. dict. ampliat. 7. numer. 28.* quæ potuit derogare juri Canonico, si quod extat in contrarium, *cap. fin. de consuet.* tum etiam, quia, ut supra ostendimus, deficiente jure Canonico, a jure Regni recurrendum est, quod censetur eo eventu à summis Pontificibus approbatum in *cap. 1. de nov. oper. nuntiat.* quod autem ordinarie ex instrumento agatur, de jure Canonico expressum non est, prout de jure civili exprimitur in *L. Minor 25. annis, cui fideicommissum, ff. minoribus.* Unde tanquam in casu commisso, & à jure Canonum non præviso ad prædictam legem Regiam recurrendum est ex ipsa Ecclesiastica legislatoris determinatione. Ex quo jam non obstant argumenta contrariæ sententiæ, dum intendunt dictam *Ordin. Clericos ex defectu potestatis, & superioritatis non ligare.* Respondetur enim hoc legis ligamen non ex imperio sæcularis Principis venire, sed ex summi Pontificis determinatione, prout videmus leges Imperiales ex defectu Regiarum obligare apud nos, quod

non ex superioritate venit, cum Regnum illud Imperatori non sublit, sed ex Lusitani legislatoris determinatione, qui ita fieri præcipit. *Ordin. lib. 3. tit. 64. in princ.*

In secundo, & tertio casu, quando Clericus agit, aut convenitur in foro sæculari ex instrumento, extra questionem est in forma dictæ legis Regiæ litem agitandam, *Bala. dict. L. Cunctos populos numer. 10. & in L. de quibus quest. 5. ubi las. num. 12. ff. de legibus, Abb. dict. cap. Ecclesia vers. id secundum eum, Barziz de Guarentig. 1. part. quest. 4. in princip. Azin. dict. cap. 3. num. 1. Peres dict. vers. utrum in princip. Cravit. dict. rit. 166. num. 34.* Ratio est: quia ubi lex Canonica permittit causam in foro civili agitari, censetur etiam consentire, quod secundum leges illius judicij agitur, & ita agente Clerico in foro sæculari, juxta leges sæculares, formamque illius Auditorij procedendum est, *gloss. cap. quod Clericus de foro compet. Imole Felin. dict. cap. Ecclesia, Alex. cons. 164. col. 1. lib. 6. Lapp. dict. allegat. 81. Rebuff. 3. tom. ad Leg. Gal. tit. de testib. gloss. 2. num. 1. Azin. de execut. §. 1. cap. 78. num. 13. & 14. Cabed. 1. part. dec. 17. num. 14. Phæb. 2. part. dec. 161. numer. 15.* Sicut & litigante laico in foro Ecclesiastico, juxta formam, & modum judicij Ecclesiastici procedendum est *cap. licet de jur. jur. lib. 6. cap. decernimus de sentent. excommunicat. eod. lib. cap. quidam de except. Card. in Clementin. 1. notab. 8. per trist. ibi de pœnit. & remiss. Marant. de ordin. judic. 4. part. distinct. 11. num. 31.* Ex quo Clericus in foro sæculari litigans non appellat ante sententiam, licet ad id in suo foro admitteretur, *cap. super eo de appellat. abb. cap. qualiter notab. 4. de juar. communis ex Scacia de appellat. quest. 18. numer. 3 & 4. ubi idem tradit de laico litigante in foro Ecclesiastico, quia appellavit ab interlocutoria,*

ria, à qua non appellaret in suo foro: hic & Clericus si in sæculari foro ex instrumento agat summarie, illud debet esse liquidum, & habere cæteras legis Regiæ solemnitates, quia dum utitur beneficio statuti, debet id accipere cum omnibus suis qualitatibus, *Bald. dict. L. De quibus quest. 6. Foler. ad Marant. dict. tr. 6. part. act. 8. n. 16. Rebuff. dict. 1. tom. ad Leg. Gal. in proæmio, gloss. 1. num. 78. Barziz dict. quest. 4. in princip. Azim. dict. cap. 1. cap. 3. num. 3.* & non solum quoad ordinaria iudicij Clericus in foro sæculari litigans legibus civilibus subicitur, sed etiam quoad decitoria causæ, *Menoch. usufreq. cap. 5. num. 18. & 22. Soar. L. 3. de las deudas, testatur de praxi Valasc. de jure Emphyt. quest. 7. n. 25. ad fin. Pereir. de Man. Reg. 2. part. cap. 22. num. 42. vers. Verius, licet contradicat Felin. dict. cap. Ecclesia numer. 81. & alij citati per Valasc. dict. num. 25. quinimo si succumbat Clericus, in expensis à sæculari iudice condemnan-*

cus est, *Marant. dict. tract. 4. part. distinet. 6. numer. 54. & distinet. 8. n. ult. & distinet. 11. n. m. 60. in libris additionatis. Azim. dict. cap. 3. n. 4.*

Extra verò calus speciales jure expressos Clericus ex instrumento in sæculari foro conveniri non potest, *Canar. dict. tract. de execut. inst. quest. 57. Cov. pract. cap. 8. numer. 5. Perez dict. L. 4. vers. Intelige pag. 634. Paz dict. cap. unic. num. 1. col. 3. licet ex stylo Franciæ contrarium observetur, ibi enim Clericus in sæculari iudicio cogitur recognoscere scripturam, & tunc ad suum iudicem remittitur, ut testatur *Rebuff. dict. 1. tom. ad Leg. Gal. tit. de recognit. art. 1. n. 6.**

Denique pro coronide notabis hujusmodi legem Regiam practicandam adversus omnes cujuscunque gradus personas, & contra Regem, & Reginam, ut resolvit *Rebuff. dict. 1. tom. tit. de liter. obligat. art. 3. gloss. 1. n. 33. ad fin.*

CAPUT SEPTIMUM.

Vtrum jus agendi summarie ex instrumento in forma legis Regiæ perpetuò duret? & an tempore feriarum, vel pendente iudicio super nullitate contractus, seu instrumenti?

SUMMARIUM.

Via executiva ex instrumento præscribitur in Sicilia spatio viginti annorum, in Italia decennio, & idem in Castell. n. 1.
Utrum in terminis prædictarum legum, per quod via præclusa est instrumento transacto decennio, possit ex eo ordinariè agi? Cum distinctione resolvitur num. 2.

Via executiva apud nos præscribitur spatio 30. annorum, ita in Francia, n. 3.
Sententiæ executio etiam præscribitur spatio 30. annorum, n. 4.
Hujusmodi præscriptio interruptitur petita executione, n. 5.
Præscriptio jure exequendi jam non suscitatur, licet debitor in iudicio recognoscat obligationem. Ibid.

Judex ex officio non potest impedire viam summariam, si Reus non opponat de prescriptione per lapsum tricenis, num. 6.

Hoc iudicium summarium necessario à citatione incipere debet, non sic in Regno Castellæ, n. 7.

Vir non potest vocari ad iudicium intra novem dies luctus, n. 8.

Judex temporalis durante officio non potest vocari ad iudicium, & quomodo vocari debet, n. 9. & 10.

Judex perpetuus libere potest conveniri, n. 11.

Judex temporalis potest vocari in iudicium, quando actio est tempore peritura, n. 12.

Et etiam quando ante acceptum officium lis incepit, n. 13.

Ediles citari possunt absque rescripto Regio, n. 14.

Carceratus ad novam causam citari nequit, n. 15.

Agrotus etiam ad iudicium vocari nequit, & quando, n. 16.

Sacerdos dum sacra facit, & illi, qui sacris nuptijs, & funerealibus intersunt, in iudicium vocari nequeunt, numer. 17.

Tempus feriale in honorem Dei impedit fieri executionem, n. 18.

In ferijs introductis in utilitatem hominum, an hoc spatium indulgeatur? Vide pro utraque parte, numer. 19. & 20.

Debitor si preveniat in foro seculari, vel Ecclesiastico ad rescissionem contractus, sive ob solemnitatis defectum, sive ob usurarum labem, an pendente lite possit creditor summarie agere in alio iudicio ex instrumento, num. 21. & 22. ubi negativa verior est, n. 25. & 27.

Exceptio litis pendentie habet locum in iudicijs summarijs; secus in executivis, n. 21.

Actio non excludit actionem, sed excepti, n. 22.

Exceptio litis pendentie tum locum habet, cum creditor prius intentavit iudicium ordinarium, & pendente illo profugit ad summarium; non vero quando debitor rescissionem contra. Etus postulat, & illo pendente iudicio, creator summarie illud ad solutionem compellit, n. 23.

Intellectus ad text. in Authent. & consequenter, Cod. de sent. & interlocut. n. 24.

In hoc Regno non admittuntur inhibitorie ab Ecclesiasticis iudicibus, nisi Regis facultas præcedat, numer. 25. & 26.

Pendente actione super cessionis nullitate, potest cessionarius in alio iudicio summarie ex instrumento cesso agere, n. 27.

Sed hoc casu creditor non potest obtenta sententia recipere sine satisfactione, n. 28.

Si nullitas contractus jam iudicata sit in uno iudicio, non potest creditor movere actionem contra debitorem, n. 29.

Creditor, qui duos habet obligatos ex eodem instrumento, si unum conveniat ordinarie in uno iudicio, an possit alium summarie in alio iudicio pulsare? Pro utraque parte, n. 30.

Si partes super lite compromittant in arbitrum, an possit creditor illo pendente iudicio, in alio debitorem summarie ex instrumento ad solutionem compellere? n. 31. & 32.

Debitor obligato per instrumentum ad annuas præstationes, nullitatemque contractus non debitor, sed creditore opponente, possit, lite illa pendente, ipse creditor ex eodem instrumento summarie decursas pensiones exigere? n. 33. & 34. & 41. limit. 42.

Nemo potest reportare commodum ex actu, quem nititur impugnare, n. 33. explicatur n. 38. & 39.

Si in limine contractus ante pretij solutionem eminet evictio, potest emptor so-

oluit ionem detrectare, n. 35.

Si actor contractui stare nolit, promissa-
que ex sua parte implere, nullatenus
reus ad id ex parte sua stare cogi va-
let, n. 36.

Sicut Reus in possessione sua lite pendente
conservatur ita & actor, n. 37.

Emptor rei fructus percipiens, usuras
pretij solvere tenetur, n. 37. & 40.

IN Regno Siciliae jus agendi exe-
cutivè ex instrumento ad vice-
nium restrictum est, ut testatur *Ma-
ranta de ord. judic. 6. part. act. 8. n. 6.*
in Italia verò decennio præscribitur,
ut testatur *Bald. L. Plane, ff. quod fal-
so tutore, Cremens. singul. 140. Thom.
Ferrar. post cautelas, Capol. cautel. 50.
Canar. de execut. instrum. quest. 56.*
sicut & in Regnis Castellæ habetur,
*L. 6. tit. 15. lib. 4. Ordinam. Soar. L.
Post rem judicatam in declarat. Leg.
Reg. limit. 6. à princip. ff. re judic. Gom.
L. 63. Taur. num. 1. Cov. regul. possessor.
2. part. §. 11. num. 1. & 2. Perez L. 4.
tit. 8. lib. 3. Ordinam. vers. Dubitatur
præterea pag. 637. Parlador. lib. 1. rer.
quotid. cap. 1. §. 12 à num. 3. & §. 11.
per tot. Man. in Astinomis inter jus
commune, & Regium, verb. Exequendi
instrumentum num. 57. Felician. de cen-
sib. lib. 3. cap. 1. num. 7. Mexia Taxæ
panis concl. 1. num. 150. Aviles Prætor.
cap. 10. verb. Execucion num. 69. Aze-
ved. L. 1. tit. 21. num. 52. lib. 4. recop.
Pax in prax. 4. part. tom. 1. cap. 3. n.
11. Barbof. L. sicut à num. 160. Codic.
præscript. 30. Bolan. in Cur. Philippic.
2. part. §. 1. à num. 5. latè Roarig. de
execut. cap. 6. à n. 59.*

In terminis verò prædictarum le-
gum dubitant scribentes an transactio
decennio, per quod via executiva in-
strumenti præclusa est, possit ex eo
ordinariè agi? In quo distinguit *Bald.
diēt. L. Plane*, quod vel lex, seu statu-
tum in decennij præscriptione execu-
tionis meminit, vel debiti. Primo ca-

su perempta via executiva, adhuc or-
dinaria superest; secus in secundo,
cum actio in totum per legem aufera-
tur: sequitur *Cremens. Ferrar. Canar.
Perez, & Paz* ubi proximè.

Cum verò apud nos non sit lex
aliqua limitativa temporis ad agen-
dum summarie ex instrumento, indu-
bitanter ad triginta annorum spatium,
quo actio ipsa perimitur, jus hujusmo-
di protendi debet; sicuti in Francia,
ubi similis limitatio temporis cautam
non invenitur, resolvit *Rebuff. 1. tom.
ad Leg. Gal. tit. de lit. obligat. art. 1. gl.
9. num. 26.* in Germania *Math. Coler.
de proces execut. 4. part. cap. 1. a numer.
92.* & in Cathalonia *Cancer. 2. part.
var. cap. 3. num. 54.* Nam vel jus istud
agendi summarie ex instrumento sim-
plici actioni comparatur, vel execu-
tionis sententiæ? Si comparatur sim-
plici actioni, regulariter omnis actio
ad triginta annos protenditur, *L. si-
cut, L. omnes, Cod. præscript. 30. Ord.
lib. 4. tit. 79. in princ. Bald. de præscript.
2. part. part. 3. prin. ip. 4. 74. & 4. p.
5. princip. quest. 3. num. 3. Duenb. re-
gul. 6. Covas regul. possessor. 2. part. §.
11. Pinel. Auth. Nisi Tuenal. num. 21.
Cod. bon. matern. Molin. de justit. tract.
2. disput. 71. Barbof. in rubr. Cod. præ-
script. 30. num. 25. & 29. & in diēt. L.
sicut in princ.*

Si verò executioni sententiæ cō-
paretur, hæc similiter triginta tantum
annis circūscribitur, *gloss. diēt. L. sicut
per text. ibi, Afflict. dec. 245. in fin. &
dec. 345. num. 10. Marant. de ordin.
judic. 6. part. tit. de execut. numer. 54.
Rebuff. ad Leg. Gal. 3. tom. tit. de caus.
benef. possess. art. 11. gloss. unic. num. 5.
Soar. diēt. L. Post rem judicat. notab. 1.
num. 3. idem Rebuff. 1. tom. tit. de sen-
tent. execut. art. 7. gloss. 11. num. 9.
Calvol. in prax. jud. §. executio, concl.
unic. n. 6. Avil. d. cap. 10. verb. Execu-
cion, num. 3. Surd. dec. 183. num. 3. Ma-
rescot. lib. 2. var. cap. 1. Barbof. in re-
miss.*

miss. ad Ordin. lib. 3. tit. 86. in princip. num. 10. Cumia super ritibus Curie ritu 19 num. 103. & ritu 76. num. 158. Barbos. dict. rubr. numer. 159. & 160. Guarb. dec. 96. num. 1. Cancer. 3 part. var. cap. 17. num. 439. Ursil. dete. 245 num. 11. in fin. cum Borrel. 2. part. decis. tit. 32. num. 233. Ratio est: quia executio sententiæ vel officio iudicis petitur, vel per actionem iudicati, Marant. dict. tit. de execut. num. 8. Calvol. dict. concl. unie. num. 2. utraque autem via triginta annis circumscribitur, nam actio iudicati, sicut & cæteræ actiones eundem habent tricennij terminum, dict. L. sicut, quam ibi Bald. dicit notandam, quia non est alibi in iure civili, Cov. regul. possessor 3. p. §. 3. n. 4. vers. quare ad medium, Pinel. dict. Authent. Nisi, n. 21. Soar. dict. n. 3.

5 Huiusmodi verò præscriptio petita executione interrumpitur, Bald. rubr. vers. Dubitatur, Cod. præscriptio. 30. Borrel. dict. num. 233. præscriptio verò jure exequendi jam non suscitatur, licet debitor tanquam in iudicio recognoscat obligationem, quoniam huiusmodi confessio non cõstituit obligationem de novo, sed supponit antiquam jam usucapione peremptã, Avendaanb. de exequend. mandat. 1. p. cap. 20. n. 11. Azeved. L. 6. tit. 15. n. 41. lib. 2. recopilat. Boran. in Curia Philip. 2. p. §. 1. n. 6.

6 Licet autem iudex ex instrumēti lectura debitum esse præscriptum per tricennij lapsum deprehendat, nequit ex officio viam instrumenti summariam impedire Reo de præscriptione non opponente, Cancer. 2 part. var. cap. 3. à num. 54. quia præscriptio non ipso jure, sed ope tantum exceptionis obligationem tollit, Bald. rubr. Cod. si adversus cred. Felin. & Anchar. cap. ad aures de præscript. & ita à iudice præscriptio suppleri non potest, etiam si de ea ex actis constet, nisi pars de ipsa opponat, Mynsinger. cent 3. observ. 28. Barb. dict. rubr. num. 3. Cod. præscript. 30.

Explicita duratione huius actionis seu juris summarie agendi ex instrumento, subsequitur, quod de tempore intermedio inter extrema dispiciamus, an semper, & ubique habile sit, ut va eat huiusmodi iudicium agitari? Et primò, cum hoc iudicium necessario à citatione incipiat, Ordin. lib. 3. tit. 25. in princ. ibi: Tanto que alguma pessoa em juizo demandar outra, ut inguarentigijs docet Bald. L. ab executeore col. 2. Cod. quor. appellat. non recip. Barzis de guarentig. 2. part. quæst. 3. Canar. de execut. instrum. quæst. 45. num. 81. Perez L. 4. tit. 8. lib. 3. Ordinamenti, vers. quaritur ulterius, utrum citatio pag 627. & in L. 2. tit. 14. lib. 5. Ordinam. gloss. verb. per carta pag. 247. Soar. dict. L. Post rem iudicatam in declarat. leg. Regn. limit. 12. à princip. licet in Regnis Castellæ, nulla præcedente partis citatione, præsentato iudici instrumento debiti, ille executorium mandatum decernit, eius virtute confestim apparitor ab executione incipit, raptim pignora debitoris capiendo, solaque requiritur citatio ad aditionem, quam vocant remate, de qua praxi testantur Soar. dict. limitat. 12. à num. 2. Perez dict. gloss. verb. per carta, Avendaanb. L. 4. tit. de las excepciones num. 26. col. fin. & numer. 27. lib. 3. Ordinam. Azeved. L. 19. tit. 21. à num. 28. lib. 4. recopilat. Parlador. d. lib. 2. rer. quotid. cap. fin. 5. part. §. 9. à num. 1. Quod etiam servatur in Regno Franciæ secundum Rebuff. 1. tom. ad Leg. Gal. tit. de lit. obligat. art. 1. gloss. 9. num. 1. quæ praxis ex eo defenditur, quia per eam naturalis non tollitur defensio, sed variatur, & pervertitur defensionis modus, reservatis exceptionibus ad tempus, post factam executionem, captaque possessione, quod licitum est, L. fin. Cod. de comp. L. Ille à quo, §. si de testamento, ff. ad Treb. L. 2. Cod. de edict. Div. Adru. docet Angel. L. si sit §. 1. ff. legat. 1.

Cum

Cum igitur apud nos citatio sit istiusmodi summarij iudicij janua, primum impedimentum exercitij illius erit si ex aliqua causa sit huiusmodi janua præclusa. Unde cum vir intra novem dies à morte uxoris, vel propinqui, aut alterius, cui hæres extitit, ad iudicium citari & vocari non possit, *Authent. ut cum de appellat. cognosc. §. meminimus col. 8.* quod *Ord. lib. 3. tit. 9. §. 9.* restringit ad conjuges, parentes, filios, & fratres, hoc tempore facultas agendi adversus istos summarie ex instrumento creditoribus denegatur. Ita *Soar. dict. L. Post rem iudicatam in declarat. Leg. Reg. limitat. 9. Parlador. 5. part. §. 1. num. 29. Mend. à Castr. lib. 3. cap. 22. numer. 56. ad fin. Cancr. 2. part. var. cap. 3. numer. 89.* Nec huiusmodi resolutionem evertit *Ord. lib. 3. tit. 25. §. fin.* dum prohibet processum summarium ex instrumento extra alios, quàm ipsos contrahentes, agitari, nam supponimus debitum ipsum instrumentale ex persona hæredis, seu conjugis, qui in luctu est, ortum habere; privilegium autem, quod habetur in *dict. §. meminimus*, dum istos impedit intra tempus luctus ad iudicium vocari, non solum debita ex persona defuncti provenientia, sed & illa, quæ ex persona illius, qui in luctu est, originem habere, ut pro nullis tum temporis vexari valeant, ut constat ibi: *Sive debiti gratia, quod à defuncto descendit, sive alterius cujuscumque causæ nomine ad memoratas personas specialiter pertinentis:* quæ verba imperfectè transtulit *Irenius ad Authent. sed nec, Cod. sepulchro violato*; ex quo dicit optime *Bart. L. 2. §. confestim, ff. ad Tertulian.* quod mater, quæ intra annum tutorem filij non petijt, ob plures consanguineorum mortes, successione non privatur, explicat *Soar. d. n. 1. & 2.*

Sic & adversus iudicem, vel Præ-

instrumento agi non poterit, cum istos in jus vocare non liceat, *L. 2. ff. de in jus vocand. Ord. lib. 3. tit. 9. in princ. latè Paris. de Puteo de syndic. liter. D. §. officialis durante officio, à princip. & §. Durante num. 1. Inraquel. de pen. temporal. caus. 58. num. 6. Aviles Prætor cap. 1. à num. 2. Bolan. in Cur. & hi; lip. 3. part. §. 9. num. 8. Gregor. Lop. L. 11. tit. 1. part. 7.* Refragatur tamen quod per text. *L. De eo 26. in fin. cum L. sequenti, ff. de iudic.* notat *Paris. de Puteo §. Durante officio num. 13.* ubi tradit in causis summarijs breviter finiendis posse iudicem durante officio conveniri; ex quo sequitur posse etiam summarie ex instrumento pulsari, cum huiusmodi iudicium satis summarium sit; ex diverso tamen contrarium dicit in specie *Angel. L. Pars literarum, ff. de iudic.* ubi ait iudicem, cum de jure nequeat agere, nec conveniri officio durante, si instrumentum garantigium adversus aliquem habet, necessario illud alteri cedere debere, si ad executionem perducere intendat.

Nec obstat text. *dict. L. De eo*; 10 loquitur enim de obligando legato ad cautionem, seu satisfactionem præstandam, qui actus non est contradictorius, sicut iste executionis instrumenti, ubi super exceptionis instrumenti multoties causa in longum trahitur; requiritur ergo rescriptum Regium, ut temporalis iudex agere, vel conveniri ex instrumento possit officio durante, *Ordin. lib. 3. tit. 8. & lib. 1. tit. de Regimine Palatii §. 46.*

Hoc tamen primò fallit in iudicibus perpetuis, vel ad beneplacitum, quoniam libere possunt conveniri, *L. de pupillo, §. si quis ipsi, ff. nov. oper. nuntiat. Paris. de Puteo dict. verb. durante officio num. 1. ad fin. Gregor. dict. L. 11. verb. mientras durare el officio, Aviles dict. cap. 1. num. 26. & 27.* sed in iudicibus ad beneplacitum contra-

- rium servat praxis secundum *Cald. de empt. cap. 8. n. 65.*
- 12 Secundò fallit, quando actio tēpore peritura esset, tunc enim agi potest donec lis contestetur, & non ultra, *L. Senatusconsulto, §. si quid tamen, ff. de offic. Præs. Ord. a. tit. 9. in princ. Paris. de Putco dict. §. durante num. 2. Gregor. dict. L. 11. verb. dexasse a quel officio, Philippica dict. n. 8. ad fin.*
- 13 Tertio fallit, quando ante acceptum officium lis incepit, nam tunc sine rescripto Regio citari, & prosequi potest post acceptum officium, *Cabed. 2 part. arest. 2.*
- 14 Quarto fallit in *Ædilibus*, qui citari possunt absque Regio diplomate, *Phæb. 2. part. arest. 19.* Et quando durante officio iudices conveniri possunt, causa coram Prætorè Curiali agitata est, *Cabed. 1 part. dec. 209. Ordin. lib. 3. tit. 9. §. 5.*
- 15 Item cum citatio fieri nequeat ad novam causam illi, qui in carcere est, vel homagio, iste similiter interim summarie conveniri non potest ex instrumento, *Ord. dict. tit. 9. §. 12. Bartol. L. 2. num. 8 ff. in jus vocand. Clar. §. fin. quest. 34. num. ultim. Farinac. in Prax. Crimin. quest. 11. num. 54. Cald. L. si curatorem, verb. per quod in pristinum num. 56. & de renovat. quest. 6. num. 14. Egid. L. ex hoc jure 2. part. cap. 13. clausul. 1. num. 7. ff. de just. quod secundum eum procedit, etiamsi posset procuratorem mittere. Nec prædicta Ordinatio patitur alias distinctiones, & restrictiones, quas ad jus commune de capto in loco iudicij ponit *Clar. ibidem*; solum tantum limitatur in causa levis præjudicij, ne procedat, ut habet prædicta *L. Regia in vers. E isto*; sicut nec procedit in causis ante capturam cceptis, ut habetur *dict. §. 12. in fin. Phæb. 2. part. arest. 19.**
- 16 Sic & cum ægrotus ad iudicium vocari nequeat, *L. Quæsitum 60. ff. de*

re judic. ubi omnes dict. tit. 9. §. 10. Quinimo processus fabricatus super ægroti citatione nullus est, si iudex ægritudinem sciebat; si verò ignorabat, validus est, sed per restitutionem ex clausula generali rescinditur, *Ord. dict. §. 10. glossa communiter recepta, verb. judicata, dict. L. Quæsitum, Barb. L. si Prætor, §. Marcellus ff. de judic. sic etiam nostrum iudicium summarium ex instrumento adversus ægrotum silebit, Phæb. 1. part. arest. 88.*

Sunt & alij, quibus mora à lege indulgetur, ne interim possint ad jus vocari, ut Sacerdos dum sacra facit, & illi, qui sacris nuptijs, aut funeralibus intersunt, *dict. L. 2. & 3. ff. de in jus vocand. Ord. dict. tit. 9. §. 7. 8. & 9.* sicut nec præco dum præconizat, ut ibi §. 11. quos etiam ea die ad iudicium summarium vocari non posse necesse est.

Secundum nostri iudicij summarij impedimentum est feriale tempus, nam ferijs inductis in honorè Dei, aut Sanctorum, executio sententiæ, aut instrumenti guarentigij fieri nequit, *Bart. L. Omnes, Cod. ferijs, Lanfranc. cap. quoniam contra ad fin. de probation. Bertarchin. in repertorio, verb. guarentigis 2. num. 36. Soares dict. L. Post rem iudicatam in declarat. Leg. Reg. extens. 4. à princ. Parlador. dict. cap. fin. 5. part. §. 4. à princ.*

In ferijs autem inductis in hominum utilitatem id cōtroversum est, nam quod in eis iudicium summarium ex instrumento agitari possit, tenet idem *Bart. dict. L. Omnes, Bertarchin. dict. num. 36. Parlador. §. 4. numer. 10. Camill. Borrel. 2. part. decis. tit. 19. num. 160. Scac. lib. 2. de iudic. cap. 5. §. num. 87.* qui ex eo moveatur, quia huiusmodi iudicium summarium est, ut constat ex *dict. Ord. dict. tit. 25.* in causis autem summarijs, & executivis feriæ huiusmodi locum non habent, *Clement. 7. ibi: Tempore etiam feriarum*

ob necessitates hominum indulgentiarum à jure procedere valet, de verbor. si nisi, ubi notat gloss. Bart. Extravag. ad reprimendum, verb. & figura, vers. Item an procedi, Marant. de ord. judic. 4. part. distinct. 9. num. 19. & distinct. 16. num. 61. alias 85. in additionatis, Menoch. lib. 1. de arbitr. quest. 30. num. 2. Calvol. in prax. judic. §. Ferie col. 2. num. 14. Barb. 1. part. leg. 1. num. 41. ad finem sequenti, ff. solut. matrim.

20 Ex diverso verò, quod ferix istæ faciant in hoc judicio supersedere, tenet Soar. dict. extinet. 4. num. 1. & 2. Avendanb. L. 4. tit. de las excepciones num. 25. vers. Item septimo, lib. 3. Ordinarum. Thom. Valasc. allegat. 76. numer. 41. Barb. ad Ord. dict. tit. 25. in princ. numer. 15. sicque servat praxis secundum eos. Nec ei refragatur text. dict. Clement. sepe, procedit enim, & intelligitur, quando simul jubetur judici, quòd procedat summarie de plano sine strepitu, & figura judicij, non verò cum tantum summarie ei jubetur procedi. Ita Bart. dict. Extravag. Ad reprimendum, verb. summarie, Rebuff. 1. tom. ad Leg. Gal. tit. de sentent. execut. art. 9. gloss. 2. numer. 17. Secundo respondetur sat esse in Ordinam. lib. 3. tit. 18. sigillatim omnes casus, in quibus ferix locum non habent, enumerari, huncque inter illos exceptum non inveniri, ut fatemur eum sub generali regula manere, nam quoties lex Regni disponit idem, quod jus commune, & postmodum aliquas subdit exceptiones, cæteras juris communis exceptiones censetur excludere. Argum. L. cum prætor, ff. de judic. Barb. L. 1. part. 1. num. 61. ff. solut. matrim. Utrum autem decendium jam à judice præfixum in hoc judicio suspendatur per ingressum feriarum, dicemus infra lib. 6. cap. 2.

21 Tertiò dubitari contingit, utrum si debitor creditorem præveniat, ipsum in foro saculari, vel Ecclesiastico cõ-

veniando ad rescissionem contractus, & instrumenti, illud asserendo esse nullam, sive ob solemnitatis defectum, sive ob usurariam labem, aut qui se pertendit solutione liberatum, & instrumentum postulat lacerari, an pendente hujusmodi lite possit creditor alio moto judicio ipsum debitorem ex instrumento summarie ad solutionem contractusque implementum compellere? In qua difficultate negat Bala. L. consulta, Cod. testament. Imol. cap. cum jure peritus de offic. delegat. qui addunt posse illum judicem, qui prævenit, alium inhibere, ne in executione instrumenti procedat. Marant. dict. tract. 6. part. actu 8. num. 9. Perez L. 4. tit. 8. lib. 3. Ordinarum. vers. usurarum exceptio pag 633. Reynos. observ. 45. num. 38. ubi dicit magis communem, & sic servat praxis secundum Angel. statim citandum, Mend à Castr. qui judicatum refert in Practic. lib. 3. cap. 3. num. 13. & cap. 22. numer. 40. qui primò ducuntur, quia in hoc judicio summario locum habet exceptio litispendentix, prout in judicijs ordinarijs, ex L. ubi cæptum ff. judic. Parlad. dict. 5. part. cap. fin. §. 11. num. 19. licet in judicijs executivis locus sit secundum Mandos. de inhibet. quest. 121. numer. 6. Lancelot. de attentat. 2. part. cap. 4. limit. 2. num. 50. & 56. limitat. 15. num. 4. citatos ab Scac. lib. 1. de judic. cap. 22. num. 29 & 30. & de appellat. quest. 17. limit 9. num. 45. ad fin. Pax in prax. 4. part. tom. 1. cap. 2. n. 4. Giurb. dec. 100. num. 16. Cur. Philip. 2. part. §. 1. num. 3. Secundo, quia si reus velit actorem convenire, id per reconventionem coram eodem judice peragere tenetur, ne duobus judicijs distrahatur, Authent. Et consequenter, Cod. sentent. & interlocut. Ord. lib. 3. tit. 33. §. 2. Pereir. dec. 22. num. 4. & qui prior appellat, prior agat, L. Qui prior, ubi latè Barb. ff. de judic.

22 Sed hæc sententia non est vera, nec tranquillitati Reipublicæ conveniens, quia aliàs maxima aperiretur via cavillationibus, nam passim debitores, ut viam summariam instrumenti eluderent, actionem super contractus rescissione adversus creditores moverent, quam fraudem jus non patitur, *L. si quis rem ff. arbit. ubi compromissa super actione in factum non eliditur per actionem ordinariè motam, ne præcedenti pactioni fraus fiat, cap. quia nonnulli de rescript. ubi annullatur rescriptum, per quod reus per novam actionem intendit actorem, ne contra ipsum agat, impedire.* In quod etiam facit text. notabilis in *L. fin. ad fin. ibi: Ille, ne huic sententiæ satisfieret, de statu controversiam movit, necessitatem habet, & sine satisfactione easdem res reddere, & tunc causam liberalem secundum juris ordinem exercere, Cod. de Ordin. cognit. Deinde, quia licet disputetur, lisque pendeat super nullitate instrumenti, seu privilegii, cujus virtute quis est in possessione, seu quasi possessione rei, vel juris alicujus, non est interim privandus commodo possessionis, seu usus, dum illo per sententiam non privatur, *Lancelot. de attentat. 2. part. cap. 17. limit. 1. num. 152. & 153. Scac. de appellat. quest. 19. remed. 1. concl. 5. num. 21.* Igitur dum non pronuntiatur contractum, sive instrumentum esse nullum, non est privandus creditor jure summarie ex illo agendi. Denique facit; quia actio non excludit actionem, sed exceptio, *L. 1. ff. de except. qua ratione tum demum nullitas impedit sententiæ executionem, cum per exceptionem, non cum per actionem principaliter opponitur, cap. cum in jur. de offic. delegat. ubi gloss. Magna, text. dict. L. fin. Angel. L. 4. §. condemnatum, & ibi Alex. num. 12. ff. re judicat. ubi num. sequentes, ex hoc, i. fert ad instrumentum garantitiæ, nam sicut**

nullitas per actionem principaliter intentata executionem sententiæ non impedit, ita nec casum judicij summarij ex instrumento moti, quod instrumentum dum per judicis sententiam non enervatur, suam vim obligandi habet, suumque effectum operatur, & executionem; quod enim non mutatur, quare stare prohibetur? *L. Præcipimus in fin. Cod. appellat. per quæ hanc sententiam tventur Angel. Alex. & Rip. dict. §. condemnatum, Innocent. dict. cap. cum in jure peritus, Laurentius de usuris quest. 129. Cov. 3. var. cap. 3. num. 1. ad fin. & de sponsal. 2. part. cap. 8. §. 12. numer. 5. Afflict. dec. 30. Canar. de execut. instrum. quest. 51. & 52. Vantius de nullit. titul. quot, & quib. mod. nullit. num. 29. dicit magis communem, Lancelot. dict. 2. part. cap. 17. à numer. 17. Gallez. de Camer. obligat. 3. part. considerat. 2. numer. 26. Rebuff. 1. tom. ad Leg. Gal. tit. de lit. obligat. art. 2. gloss. 1. numer. 2. Ursil. ad Afflict. dict. dec. 3. num. 3. Zachias in addit. ad Gallez. dict. tract. quest. 31. num. 2. Soar. L. Post rem judicatam in declaratione leg. Regn. §. Circa judicem à num. 15. ff. re judicat. Avendank. L. 4. tit. de las exc. p. ciones numer. 31. verj. 4. fallit ad fin. lib. 3. Ordinar. Parladot. dict. 5. part. §. 11. à numer. 22. Gratian. Lorenj. cap. 667. numer. 78. Gutierr. de jurament. confirmator. 1. part. cap. 2. numer. 29. Moseard. concl. 686. num. 11. & 14. Surd. conf. 377. num. 42. plenè Rugmel. pract. quest. 19. Pax in prax. 4. part. tom. 1. cap. 4. num. 3. & 31. Molin. de primogen. in aquitum. ad lib. 3. cap. 13. num. 31. Azaved. L. 1. tit. 21. numer. 143. & 144. lib. 4. recop. idem Zachias dec. 68. num. 2. de Camer. obligat. Guob. qui plur. s. restit. dec. 100. n. 3. Scac. dict. quest. 19. remed. 1. conclus. 4. num. 22. & tract. de sentent. gloss. 14. quest. 10. num. 27. ubi idem extendit ad executionem sententiæ, & dicit magis communem Rodrig. de execut.*

cap. 6. numer. 21. Fontanel. 1. part. dec. 251. num. 28. & 29. & 1. tom. de pact. claus. 4. gloss. 15. à numer. 82. & 2. tom. claus. 7. gloss. 2. part. 5. à numer. 27. idem Scac. in tract. de commerc. § 7. gloss. 5. à numer. 61. Mend. à Castr. dict. cap. 3. num. 13. ad fin. & dict. cap. 22. numer. 33. Cancer. 2. part. var. cap. 3. à n. 19.

Et hac opinione retenta, jam non obstant fundamenta contrariæ sententiæ. Nam ad primum respondetur, litispēdentia exceptionem tum demum locum habere, quando idem creditor, qui prius intentavit iudicium ordinarium, potest illo pendente proficere a¹ summarium, vel quādo prius debitorem convenit coram uno iudice, & eo iudicio pendente, eundem debitorem pulsat coram alio; non verò quando debitor rescissionem contractus postulat, & illo pendente iudicio creditor summarie illud ad solutionem compellit. Ratio differentia est: quoniam litispēdentia exceptio altero ex duobus modis potest contingere. Primo, quando ipse actor iudicium mutat, *L. ubi cæptum ff. de iudic.* Secundo, quando continentia causæ dividit, *L. Nulli, Cod. eod.* ubi ita docet *Paul. & Ias. Parlador. dict. §. 11. num. 19. & 20.* & ita semper litispēdentia exceptio exigit quod ab eodem, qui prius intentavit iudicium, illud mutetur, aut dividatur: cum igitur iudicium per debitorem ad contractus, sive instrumenti rescissionem intentatum, sit diversum à iudicio pro contractus implemento à creditore intentato, ne divisio ab eodem causetur, nihil prodesse vellet litispēdentia exceptio; tum vel maximè, cum actiones, & iudicia sunt diversa, aliud ad rescissionem contractus, & aliud ad ipsius implementum.

Ad secundum de text. in *dict. authent. & consequenter*, & in *Ordin. dict. titul. 33. §. 2.* ubi reus uno iudicio conventus nequit ipsum creditorem

in diverso pulsare iudicio; sed in eodem, respondetur, hoc ex eo procedere, quia malitia, & versutia in reo præsumitur, qui coram uno iudicio conventus ubi poterat actorem reconvenire, illum coram diverso convenit iudice, quem velle expensis, & laboribus fatigare manifestè apparet; quod magis suffragatur, quàm refragatur nostræ sententiæ; nam si id ita illo casu statutum est, ut malitijs debitorum obvietur, cum eadem malitia in debitore præsumatur, cum posset se defendere nullitatem contractus allegando tempore, quo à creditore conveniretur, hoc expectare noluit, imò ut viam summariam, actorisque actionem eluderet, super rescissione contractus iudicium inchoat ordinarium, omnino fatendum est huiusmodi iudicium sic malitiose fabricatum, haud impedire instrumenti executionem à creditore peragendam.

Ex quibus primò deducitur, quod pendente accusatione contractus instrumentalis super usuraria labe coram Ecclesiastico iudice, potest libere creditor in iudicio sæculari debitorem summarie ex instrumento ad contractus implementum convenire, nec sæcularis iudex potest in causa super sedere, & instrumenti executione, quantumvis ipsum iudex Ecclesiasticus inhibeat. Ita *Bald. l. Cod. quomodo, & quand. juaex., Abb. cap. 10. de iur. iur. Hippolyt. singular. 490. Angel. & Imol. dict. §. condemnatum, Rebuff. dict. gloss. 1. numer. 22. verj. octavo etiam, Cov. dict. §. 12. num. 5. Gratian. Forens. cap. 118. num. 43. Gutierr. dict. cap. 2. num. 11. Guerb. qui plures refert dict. dec. 100. num. 7. Afflict. Ursil. Soares, Parlador. & omnes proxime citati. Quod à fortiori procedet in hoc Regno, ubi non admittuntur inhibitoria ab Ecclesiasticis iudicibus provenientes, nisi Regis facultas præcedat, *Ord. lib. 2. tit. 14. Cabed. 2. part. arest. 91.**

Valasc. conf. 159. n. 14. & 13. Mend. à Cast. dict. cap. 3. numer. 15. Pereir. dec. 58 num. 22. Quidquid contradicat Villalob. in Arario commun. verb. condemnatus, & licet in hoc varias cōgerat sententias, Scac. dict. gloss. 5. à num. 67. qui num. 73. tenet Ecclesiasticum iudicem non posse hoc casu inhibere sæcularem, ipsum verò sæcularem teneri in causa super sedere, donec inhibitiō revocetur.

26 Hoc autem à fortiori procedet, quando creditor prius iudicium super contractus implemento coram sæculari incepit, quàm debitor super rescissione coram Ecclesiastico ageret, *Ancharr. conf. 236. num. 1. Scac. dict. gloss. 5. numer. 64. & 65. & multo minus iudicium sæculare impedietur, quando debitor summarie ex instrumento conventus de usura excepit, seque, & causam ad iudicium Ecclesiasticum remitti postulat, Scac. dict. gl. 5. num. 66. ubi testatur de praxi, licet contradicant Cardinal. Alex. & alij per ipsum citati.*

27 Secundo infertur etiam pendente quæstione super contractus rescissione coram sæculari iudice, ut quia debitor postulat ipsum rescindi, utpote per metum, dolum, aut similem causam annullativam confectum, libere posse creditorem coram alio sæculari iudice summarie debitorem ad contractus implementum compellere. *Canar. dict. quæst. 51. num. 90. & quæst. 52. num. 91. Partador. dict. §. 11. num. 22. Giurb. dec. 100. numer. 3. & omnes supra citati. Sic & pendente actione super cessionis nullitate, potest cessionarius in alio iudicio summarie ex instrumento cesso agere. Gratian. dict. cap. 118. num. 43. Giurb. dict. dec. 100. num. 1. ubi iudicatum refert.*

28 Illud verò operabitur iudicium per debitorem super contractus rescissione motum, quod creditor non aliter obtenta sententia pro contractus

implemento adversus ipsum debitorem pecuniam exactam recipiet, quam satisfactionem præstet de restituendo, in casu quo succumbat in causa per debitorem mota, argum. *Ord. lib. 3. tit. 86. §. 3. Civ. pract. cap. 25. vers. Huic verò, Lancelot. dict. 2. part. cap. 17. n. 87. Giurb. dict. dec. 100. n. 4.*

Si verò tempore, quo creditor ex instrumento summarie incipit agere, jam instrumentum vulneratum est, quia jam proponitur ipsum, vel contractum fuisse nullum, declaratum per sententiam latam in iudicio à debitore super cōtractus rescissione principaliter moto, omnino ab agendo arcebitur, *Zachias dec. 45. num. 1. de Camer. obligat.* Sed hoc non procedet, si ad alium finem, aut inter alias personas in alio iudicio instrumentum per sententiam repullum est, ex hoc enim non vulneratur, ut viam amittat summariam. *Idem Zachias dec. 65. n. 9. eod. tract.* Manet ergo ex omnibus supra resolutis, quòd vel nullitas contractus, si instrumenti à debitore opponitur per viam actionis, & viam summariam instrumenti à creditore motam non impedit, nisi jam instrumentum tum temporis per sententiam vulneratum sit; vel tandem nullitas per exceptionem opponitur, & tunc si in continenti intra decendum probatur, executionem summariam instrumenti impedit, non aliàs, ut in *Ordin. lib. 3. tit. 25. in princip.* ita multis citatis *Giurb. dict. dec. 100. n. 3. & 8.*

Adhuc tamen in materia aliqua supersunt dubia. Et primum est, utrum creditor, qui duos habet ex eodem instrumento obligatos in solidum, si unum ordinarie conveniat, possit alterum in alio iudicio ex eodem instrumento summarie pulsare, vel ei obstat litispendingis exceptio? *Gloss. in Authent. de duobus reis ad fin. affirmat ei obstat exceptionem litispendingis, sequitur Azor. in summ. illius tituli*

tituli *Abb. cap. Dudum 2. de elect.* sed eorum sententia aperte confunditur per text. in *L. Creditor in princip. ff. mandat. L. Reos, L. fin. Cod. fid. iuss.* per quæ jura contrarium tenet *Bart. L. 3. §. 1. num. 5. ff. duob. reis, Angel. L. Quamvis, ff. de damn. infect. Parlador. dict. §. 11. n. 21.*

Secundò dubitatur, an si partes super lite compromittant in arbitrum, qui hæc ratione cognitioni causæ incumbat, possit creditor, judicio illo pendente, in alio judicio debitorem summarie ex instrumento ad solutionem compellere? velei litispendingiæ exceptio obstat? Et videtur litispendingiam eum non excludere ab agendo, quoniam compromissum litispendingiæ exceptionem non gignit, *L. si quis rem ff. de arbitr.*

Sed hoc non obstante, contrarium resoluit *Canar. de execut. instrum. quest. 12. Parlador. dict. cap. fin. §. part. §. 11. num. 24.* & optima ratione; quia, ut eleganter docet *Paul. de Castr. L. Pecuniam numer. 2. ff. si cert. petatur*, quoties in Lege vel statuto actio judicati compromisso conceditur, ex eo etiam litispendingiæ exceptio competit; in nostro autem Regno ex sententia arbitri actio judicati, & parata cõpetit executio, *Ord. lib. 3. tit. 16. §. 2.* sicut etiam in Regno Castellæ habetur in *L. 24. tit. 21. lib. 4. recopil.* sic jure communi emendato. Sed hoc intelligendum est procedere tantum in casu, quo partes per compromissum novare voluerunt, aliàs secus, ut bene declarat *Paul. à Castr. cons. 429. visis, & consideratis lib. 1. Cancer. 2. p. var. cap. 3. n. 49. ad fin.*

Tertiò tandem dubitatur, an obligato debitore per instrumentum ad annuas præstationes, nullitatemque contractus non debitore, sed creditore opponente, possit, lite illa pendente, ipse creditor ex eodem instrumento summarie, sive executivè decursas

pensiones exigere, vel ei litis exceptio obstat? Et videtur nullatenus ad id admittendam. Primo, quoniam nemo p. test. commodum percipere exacta, quem nititur impugnare, *L. Papinianus §. meminisse ff. inofficios. testam. Ord. lib. 4. tit. 98. §. 3. Bart. L. Post legatum ff. his quib. ut indign. Gabr. cõmun. tit. de regul. jur. concl. 1. num. 54. Pereir. dec. 8. num. 1. vers. quod obtinet.*

Secundò, quia si pendente lite super rescissione contractus, admittetur creditor ad petendas pensiones ex ipso contractu debitas, jam omnino à prædicta lite recederet; per receptionem namque fructuum pretij, similive emolumenti ex contractu censetur illam quis de novo ratificare, *L. Julianus §. Finalis, cum L. sequenti ff. ad Maced. L. cum fidem, Codic. de non numer. pecun. Cravet. cons. 195. numer. 5. Menoch. cons. 98. numer. 41. & 42. & cons. 196. num. 21. lib. 1. & recuper. remed. 15. n. 123.*

Tertiò; quia quando in limine contractus, hoc est, antequam res, vel pretium sit solutum, eminet evictio, idest, quæstio movetur, potest emptor solutionem detrectare, *L. si post perfectum, Cod. eviction. Ord. lib. 4. tit. 5. in princ. Gom. 2. tom. var. cap. 2. numer. 39. Afflict. dec. 171. Azaved. L. 1. tit. 21. numer. 161 & 162. lib. 4. recopilat. Menoch. de arbitr. cas. 224. numer. 2. Giurb. dec. 100. numer. 24.* qua ratione videtur omnino à pensionum petitione excludendum eum, qui actualiter litem super contractus rescissione exagitat.

Quartò tandem idem evincitur; quoniam cum actor contractui stare noluit, promissaque ex sua parte implere, nullatenus reus ad id ex parte sua stare cogi valet, pensionesque ratione illius reprobatu contractus debitas solvere, *L. Julianus, §. offerre, ff. act. empt. implementoque non sequi-*

to, contractus etiam nominatus per exceptionem resolvitur, *Alex. conf. 105. numer. 17. lib. 1. Crassis tract. de except. contr. stat. except. 13. numer. 59. Surd. conf. 13. numer. 22. & 23. & 25. & conf. 52. numer. 36. Menoch. conf. 1178. numer. 11. Gratian. Forens. cap. 355. num. 16.* reduciturque contractus ad nihilum, ac si retro gestus non fuisset, *L. si hominem, ff. usucap. L. Nec ullum, §. 1. ff. petit. hered. L. Voluntate, §. 1. ff. quib. mod. pign. solvitur, Fabianus de Monte de empt. quæst. 8. n. 3. Giurb. dict. dec. 100. numer. 23.* ex quibus hanc negativam sententiam tenet *Socin. conf. 78. lib. 3. Francisc. Marc. dec. 44. part. 1.*

37 Sed his non obstantibus, magis applaudit contraria sententia, pro ea namque primò facit, quia sicut reus lite pendente in possessione sua conservatur, ita & actor, *cap. Laudabilem, ut lite pendente, latè probat Paris. conf. 59. lib. 1.* Secundò, quia emptor rei fructus percipiens, usuras pretijolvere tenetur, *L. Curabit, Cod. act. empt. etiam si emineat evictio, Cavalcan. dec. 4. num. 5. part. 1. Pacian. conf. 65. ubi num. 13. dicit communem.* Cum igitur omni casu, sive reus liberetur, sive condēnetur in cōtractus rescissione, sēper tenetur sive ad fructus, sive ad usuras pretij juxta fructuū quantitatem, non est cur interim lite pēdēte actor ad pēfiones debitas agere impediatur; per quæ hanc partē tenent *Paul. de Castr. conf. 91. num. 8. lib. 1. Rebuff. ad Leg. Gal. tit. de rescis. contractus art. 1. gloss. 4. num. 7. & tit. de sentent. provision. in præfat. num. 132. tom. 2. Lancelot. de attentat. cap. 17. num. 153. Cavalcan. dec. 19. num. 58. part. 3. Surd. conf. 183. num. 94. Gutier. de juram. confirmat. 1. part. cap. 2. à num. 9. Azeved. dict. L. 1. num. 143. Tusch. practic. liter. C. concl. 499. n. 19. cum pluribus Giurb. dec. 100. num. 11. & à n. 14. & à n. 33.*

38 Nec obstant argumenta contra-

riæ sententiæ; nam ad primum respōdetur regulam text. *dict. §. Meminisse* solum procedere, quando quis vult commodum percipere ex eodem actu, quem impugnat; secus si ex diverso, *Menoch. conf. 1137. num. 78. Gabr. dict. concl. 1. num. 35.* Actor autem agens ad rescissionem contractus, ut res sibi reddatur, non impugnat sibi pensiones solvi, interim dum res non traditur. Ita *Giurb. dec. 10. n. 3.*

Secundò respondetur, quòd ut quis non possit commodum percipere ex actu à se impugnato, requiritur, quòd adversarius impugnationem acceptaverit, *gloss. verb. obtulit, cap. cum venissent, de eo, qui mittitur in possessionem. Felin. cap. Capitulum num. 13. de rescript. Ruin. conf. 21. num. 6. lib. 1. Cæphal. conf. 152. num. 42. Grat. Forens. cap. 239. num. 36.* Quinimo impugnans actum, potest se in eodem fundare, dum impugnatio pendet; quia cum litis eventus sit dubius, *L. Quid debetur, ff. peculio, si non posset se in materia impugnata fundare, sequeretur quòd postea si succumbat in impugnatione, gravaretur etiam in secundo, Felin. dict. cap. Capitulum n. 9. Gratian. qui latè exornat dict. numer. 36. & sequenti, Giurb. dict. dec. 100. num. 33.*

Ad secundum respondetur actorem pensiones petentem, pendente lite super contractus rescissione, contractum ipsum non approbare, quoniam hujusmodi factum non est omnino præcedenti contrarium; dum reus namque rem penes se detinet, tenetur actori cum usuris recepti pretij juxta fructuum, quos recepit, quantitatem respondere, *dict. L. Curabit, & ideo actor ad pensiones agens petit, quòd in omni casu, sive contractus annulletur, sive non, sibi restituendum est.* Sic & respondetur ad tertium argumentum, quòd licet emptor, si in limine, contractus evictio emineat, ad solu-

solutionem pretij non tenetur, donec sibi cautum sit; tamen tenetur usuras pretij solvere, *Cagnol. dict. L. Curabit, num. 31. & 32. Caphal. cons. 48. numer. 41. & 51. Giurb. dict. dec. 100. num. 51.* eodemque modo respondetur ad quartum.

Hæc autem adeo vera sunt, quod etiam si lata sit jam sententia super contractus rescissione, illaque sit appellatione suspensa, interim ea pendente potest instrumentum in pensionibus exequi, *Angel. L. si Caius ff. appellat. Paris. cons. 39. num. 3. lib. 1. Carroc. de locat. tit. de attentat. num. 7. & 8. Giurb. dict. dec. 100. numer. 34.* quia dum usus rei non est impeditus, tenetur reus ratione fructuum solvere, licet implementum juxta contractus formam deficiat, *Bald. L. 2. n. 7.*

Cod. de usur. & ibi Paul. num. 1. Alex. cons. 147. numer. 3. lib. 1. Caphal. cons. 609. num. 6. & 7. Surd. dec. 117. num. 7. & cons. 101. num. 23. Honded. cons. 44. sub n. 13. lib. 1.

Si verò actor in ipso rescissionis contractus iudicio simul pensiones, seu fructus postulet, tunc ea lite pendente, nequit eisdem summarie ex instrumento agere, cum intentata via ordinaria, recursus non pateat ad summariam: ita *Azeved. dict. L. 1. num. 144. Gratian. Forens. cap. 119. à num. 43. Giurb. dict. dec. 100. num. 52. & 53.* sicut nec ad id admittetur, cum in contractu evictionem repromisit, ex regula *L. vendicantem Cod. de eviction. latè idem Giurb. dict. dec. 100. à num. 35.* licet contradicat *Franq. dec. 373.*

CAPUT OCTAVUM.

Coram quo iudice iudicium istud summarium ex instrumento agitandum sit?

SUMMARIUM.

Exceptio declinatoria fori locum habet in iudicio summario, sicut in ordinario, n. 1.
Lex excludens omnes exceptiones, nunquam censetur rejicere exceptionem incompetentiæ, n. 2.
Incompetentia iudicis vitiat processum, & sententiam, n. 3.
Processus non annullatur, sed tantummodo sententia, & acta remittuntur ad iudicium competens, n. 4.
Exceptio incompetentiæ insanabilis, & in quacumque parte iudicij opponi potest, quod procedit, quando iurisdictio est prorogabilis, n. 5.
Instrumenti guarentigij executio in Ita-

lia coram quo iudice fiat, n. 6.
In nostro Regno actor sequitur forum rei, n. 7.
Limita, quando debitor renuntiavit forum, n. 8. 16. & 17.
Item limita, quando debitor se obligavit respondere ubique locorum, n. 9.
Item limita, quando debitor promisit solvere ubicumque fuerit inventus, n. 10.
Quod non procedit in eo, qui transiens reperitur in loco, vel casu fortuito venit ad locum, ut puta, navigand. naufragans, vel tempore pestis, n. 11.
Obligatus in forma Camere potest ubiq; fieri inventus conveniri, n. 12.
Utrum hæc omnia comprehendat Clericos? Pro utraque parte, n. 13 & 14.

Admi

Administrator non potest conveniri nisi in loco administrationis, n. 15.

Quando debitor simpliciter promisit certo loco solvere nulla renuntiatione facta, solum eo loco potest conveniri, si ibi inveniretur; quod procedit de jure communi, secus de jure Regio, numer. 18.

Etiam Ordinatio procedit, si ille, qui promisit alibi respondere, habeat privilegium eligendi judicem, aut quod directio non possit nisi in Curia conveniri, n. 18.

Utrum viduae, Senatores, & caeteri officiales, de quibus Ord. lib. 3. tit. 5. possint forum renuntiare, numer. 19. & 20.

Fori renuntiation debet fieri in scriptura publica, aut publicae vim habente, n. 21. & 24.

An praedicta fori renuntiation facta in chirographo vim publicae scripturae non habente, possit debitor ad illum locum trahi, ut chirographum recognoscat, & habito pro recognito cogatur ibi respondere, n. 22.

Confessio partis non purgat nullitatem actus, n. 22.

Lex requirens scripturam publicam in dubio eam ad probationem tantum requirit, nisi exprimat quod sit de substantia: & casus, in quibus scriptura est de substantia, n. 23.

Ordin. lib. 3. tit. 59. §. pen. abrogata est per stylum in contrarium Regni, n. 23.

Postquam scriptura recognita est, jam exceptio declinatoria allegari non valet, n. 26.

Secundum jus commune consentiens in alium judicem potest pœnitere usque ad litis contestationem; secus de jure Regni, n. 27.

In Curia potest quilibet ibi inventus conveniri, & quando, n. 28. & 29.

PRius pro basi totius materiae supponendum est in hoc judicio sumario, prout in ordinario, declinatoria fori locum habere, nec posse coram quocumque iudice, sed tantum coram competente instrumenti executionem postulari. *Barziz de guarentig. 3. part. quest. 13. Bertarchin. in repertorio, verb. guarentigia 2. num. 6. late probat Coler. de process. execut. 4. part. cap. 1. à num. 54. Avendanb. lib. 4. tit. de las excepciones numer. 23. vers. Item & tertio, lib. 3. Ordin. Gallez. de Camer. oblig. 2. part. ad 4. partic. q. 1. num. 1. Crassis tract. de except. contr. statut. except. 18. Parlad. lib. 2. rer. quotid. cap. fin. 5. part. §. 11. num. 8. Azeved. L. 19. tit. 21. lib. 4. recopil. num. 9. supponunt Cabed. 1. part. dec. 30. Thom. Valasc. alleg. 76. à num. 52. probat Ord. lib. 3. tit. 25. §. 6. ibi: Vindo os demandados dentro dos dez dias com embargos de incompetencia, &c.*

Ratio est: quia etsi lege, vel statuto omnes exceptiones rejiciantur, nunquam censetur rejicere exceptionem, quae iudicis incompetentiam respicit, gloss. celebris Clement. unic. de sequestr. possess. Angel. §. Appellantur num. 11. Instit. de action. Paul. & Iason L. 4. §. Condemnatum ff. re judic. Bald. L. si quis filio, §. si quis, ff. justit. rupt. ubi dicit illam glossam debere scribi literis aureis, Marant. de ordin. judicior. 4. part. distinct. 16. num. 3. Gom. 3. var. cap. 12. num. 8. Cov. regul. possessor. 1. part. num. 5. vers. Quinto, Gallez. dict. quest. 1. num. 3. Soar. L. Post rem judicatum in declarat. leg. Reg. §. Sed pro evidentia numer. 32. ff. de re judicat. Gabr. commun. tit. de statut. conclus. 3. num. 1. & 2. Padilh. L. Quamvis num. 31. Cod. jur. & fact. ignorant. Parlador. dict. num. 18. Cumia super ritibus Curie cap. 16. num. 58. late, pluribus citatis, Crass. dict. except. 18. à princip. Perrer. de Man. Reg. 1. part. cap. 8. n. 1. col. 3. & 4. In-

Incompetentia enim iudicis vitiat processum, & sententiam, *L. Cod. si à non compet. iudic. cap. etsi Clerici, de iudic. gloss. L. si pater, Cod. ne de stat. defunct. Marant. dict. distinct. 16. n. 3. Gam. dec. 219. Pax in prax. part. 1. tom. 1. num. 83. Phæb. 2. part. dec. 108. n. 25. probat Ord. lib. 2. tit. 75. in princ. & lib. 1. tit. 5. §. 8. & tit. 87 §. 1. sicut & inquisitiones factæ per incompetentem iudicem nullæ sunt, Marant. 6. part. tit. de inquisit. quæst. 1. à n. 53. Phæb. ubi proxime; quia cum iudex sit causa efficiens sententiæ, & iudicia basis, & fundamentum, Bald. Rubric. Cod. si à non compet. iudic. Van-tius de nullit. tit. ex defect. iuris. à princ. iudicatum dici non potest, quod iudicatur ab eo, qui jus dicendi non habet; nullus enim est effectus, causa efficiente deficiente, *L. 1. §. Hec autem verba ff. quod quisquis jur. L. 2. in fin. ff. de pænis.**

Bene verum est, quòd causa abbreviandarum litium contra juris rigorem noster Senatus introduxit quòd sola sententia annulletur, acta verò ad competentem iudicem remittantur, qui, ne lis ex integro renovetur, cum expensis, & laboribus partium interloquitur, quòd partes aduersus processum in iudicio incompetenti confectum omnia, quæ voluerint, præter incompetentiam, de qua jam actum est, allegent, & si partes nihil allegent, per quod novum intersit inchoare processum, ex eisdem actis sententiam pronuntiat: quam praxim laudat *Valasc. conf. 65. num. ult. in fin. Cabed. 1. part. dec. 159. Mend. à Castr. 1. part. lib. 3. cap. 3. num. 8. & ad istum stylum, & praxim fortè respexit Reformatio justitiæ §. 11. quæ declarat valida acta in iurisdictionis per ordinarium iudicem facta contra scholasticum, qui suum habet privativum iudicem.*

Item incompetentiæ exceptio dicitur insanabilis, quæ ex quacumque

iudicis parte opponi potest, etiam post tres sententias conformes, *Bald. L. Generaliter col. 1. Cod. Episcop. & Cleric. Abb. Clement. 1. de re iudicat. Cov. pract. cap. 25. num. 4. Duen. regul. 379. Bernard. Dias regul. 251. Valasc. conf. 27. num. 5. ad fin. & conf. 65. n. 1. Pereir. de Man. Reg. cap. 8. num. 1. & dec. 2. num. 9. Phæb. dec. 108. num. 25. & dec. 118. num. 25. & 26. Quod tamen procedit tantum quando iurisdictionis erat prorogabilis, nam si erat prorogabilis, ex quo citatus coram eo comparuit, litemque contestatus est, jam censetur in ipsum consentire, ex quo factum est competens iudicium, ut ultra de incompetentiā opponi non possit. *Ordinatio lib. 3. tit. 49. §. 2. Cabed. 1. part. dec. 22. numer. 9. & 10.**

Hoc igitur supposito, videndum est, quis sit competens iudex in instrumenti executionem, & an aliqua ad hoc requisitoria sit necessaria, prout in sententiarum executionibus. In Italia, ubi instrumenta executionem habent ex præcepto de solvendo, seu guarantee, quod Tabellio ut iudex chartularius jurisdictionem habens ferre solet in confessum debitorem tempore contractus, tota est dubitatio; ibi namque hac ratione instrumenta æquiparantur sententiis, competens autem executionis sententiæ iudex est ille, quieam tulit, nullusque alius in ea se intromittere valet, nisi ad ipsius iudicantis deprecationem, *L. 1. ff. offic. Proconsul. L. Properandum §. sin autem reus, Cod. de iud. Bart. L. A Divo Pio, §. sententiam Romæ num. 1. & 2. & ibi Paul. & Alex. à num. 5. ff. re iud. Soar. dict. L. Post rem iudicatam in declarat. leg. Reg. §. circa iudicem à numer. 1. Azin. in prax. iud. §. 31. cap. 9. num. 2. Muscatel. de Appellat. 1. part. gloss. de mandato numer. 25. Morla in Imperio jur. tit. de iurisdiction. omn. iud. numer. 10. Igitur videbatur idem esse in instrumentis,*

mentis, quòd solum ad deprecationem Tabellionis possint à iudice exequi.

7 Sed apud nos nulla in hoc est dubitatio, cum Tabellio nullam jurisdictionem habeat, nec obligatus per instrumentum censeatur per sententiam condemnatus, qua ratione summarie in suo foro conveniendus est, actorque ejus forum sequi tenetur ex regula *cap. cum sit generale de foro compet.* Quod idem pari ratione in Hispania, & Francia procedit, quinimo & Italia, nam licet ibi Tabellio iudex sit chartularius, tamen jus exequendi non habet, & proinde nulla ei fit injuria, si absque ejus deprecatione ad creditoris instantiam iudex, qui debitoris domicilio præstet, adversus eum instrumentum exequatur. Ita *Bart. dict. §. sententiam Romæ num. 8.* quem ibi sequitur *Ang. Paul. & Alex. Rebuff. 1. tom. ad Leg. Gal. tit. de lit. oblig. art. 3. gloss. 6. numer. 2. & 6. Coler. de process. execut. 2. part. cap. 3. à num. 1. & cap. 1. à num. 28. Zachias ad Gallez. de Camer. obligat. quæst. 7. numer. 2. Soar. dict. §. Circa iudicem à num. 10. ubi num. 13. ad fin. dicit in Hispania cessare Italorum controversiam: Avendanh. dict. L. 4. tit. de las excepciones n. 36. vers. quis autem, Parlador. dict. cap. fin. 2. part. §. 1. num. 2. Pax in prax. 4. p. tom. 1. cap. 2. à num. 3. Cancer. 2. part. var. cap. 3. à num. 13. unde si debitor extra domicilium summarie ex instrumento conveniatur, iudicium eludet opponendo de ejus incompetencia, *Ora. dict. tit. 25. §. 6.* probat, multis citatis, *Crassis de except. contr. stat. except. 18. à princ. Gabr. dict. conclus. 3. à num. 1. Curnia dict. cap. 16. n. 58. & cap. 40. num. 123.* quia verò hoc multis fallit, aliquibus rem illustrabo limitationibus in praxi frequentibus.*

8 Et prima sit, quando debitor in contractu proprio foro renuntiavit,

volens conveniri coram quocumque iudice, cujus tribunal creditor elegerit, virtute namque hujusmodi renuntiationis poterit ubicunque fuerit inventus conveniri, *Ord. lib. 3. tit. 6. §. 2. Soar. dict. §. Circa iudicem à num. 18. Parlador. dict. cap. fin. 1. part. §. 1. à n. 2. Avendanh. dict. L. 4. à num. 9.* late prosequitur, & distinguit *Scac. lib. 1. de judic. cap. 22. num. 27. & cap. 101. num. 30. Barb. L. Hæres absens §. 1. à num. 136. ff. de jud. Egid. L. ex hoc jure 2. part. cap. 13. claus. 5. numer. 11. & 12. ff. just. & jur. Zachias ad Gallez. de Camer. oblig. quæst. 7. numer. 2. Crassis dict. except. 18. numer. 7. idem Scac. de sent. gloss. 17. quæst. 3. limit. 4. n. 131. qui controvertit à n. 123.*

Ista tamen limitatio plures sub se casus comprehendit, quorum primus est, si debitor in instrumento respondere promisit ubique locorum, quo eventu de jure communi talis promissio debitorum non ligabat, cum possit ante litem contestatam pœnitere, *Bart. & omnes in L. si convenerit per text. ibi ff. jurisd. omn. jud. Ias. L. si quis in conscribendo num. 12. Cod. de pactis, ubi dicit communem, Siar. d. et. numer. 18. Scac. dict. limit. 4. à num. 148.* ubi testatur de consuetudine servari contrarium in Curia Romana; in quod allegat *Paul. de Castr. dict. L. si quis in conscribendo numer. 6.* sequitur *Crass. dict. num. 7.* cui consuetudini adhæsit *Ord. dict. §. 3. E quando alguma pessoa se obrigar geralmente responder perante quaesquer justicas onde o Author o quaizer demandar, poera semente ser demandado no lugar onde for achado; mas nam poera em outra qualquer parte ser citado, para ir responder a outro lugar, que nam seja de seu foro, ainda que o Author ahi o queira demandar, posto que em tal obrigacão renunciasse o Luiz de seu foro.* Quam differentiam inter jus Canonicum, & Regium notat *Barb. & Egid.* ubi proximè; sed in his ter-

terminis, si debitor adjecerit, quod possit absens ve cari ad locum, quem actor elegerit, pactum servabitur, sic limitata prædicta *Ord. Cabed. 1. part. arest. 35.*

10 Secundus casus est, cum debitor promisit solvere ubicumque fuerit inventus, debitumque paratur ab eo, & in hoc casu tam de jure cōmuni, quam Regio, ubicumque fuerit inventus, poterit ex instrumento summarie cōveniri, cum prædictam conventionem contraxisse censeatur in eo loco ubi invenietur, quoniam ille dicitur locus contractus, ad quem solutio refertur, *L. contraxisse ff. act. & obligat. L. Titium, & Mævium §. 1. ff. admistr. tut.* in foro autem contractus potest quilibet conveniri, si ibi inveniat, *cap. Romana §. contrahent de for. compet. lib. 6.* ita istum casum determinat *Bart. dict. L. si convenit num. 4.* quem ibi ferè omnes sequuntur, secundum *Agidium dict. claus. 5. n. 8.* *Brunos à sylv. in compend. r. solut. jur. verb. obligans de person. Scac. & Crass. ubi proxime, idem Scac. dict. limit. 4. à n. 104.*

11 Sublimitant tamen istum, & præcedentem casum cum *Agidio dict. claus. 5. num. 11. ad fin.* ne procedat in eo, qui transiens reperitur in loco, vel casu fortuito ad locum venit, ut puta, navigando, naufragans, aut pestis tempore, tunc enim ibi conveniri nequit: quod ante eum docuit *Ias. dict. L. si convenit num. 43. Felin. cap. 1. num. 7. de judic. Scac. dict. limitat. 4. à n. 164. ubi num. 166. & 167. restringit,* nisi viator causa contrahendi ad illum locum accederet, vel esset res non solvendo.

12 Ex dictis in hoc secundo casu provenit, quod obligatus in forma Cameræ potest ubicumque fuerit inventus conveniri ob solitam in contractu ad hoc conventionem, *Gallez. de Camer. obligat. 2. part. ad 2. part. quest. 1.*

num. 1. Surd. conf. 280. num. 13. Vestrius in pract. lib. 2. cap. 4. num. 4. in fin. cum seqq. Zachias ad Gallez. dict. tra. t. quest. 7. n. 1. qui plures refert, Amatus dec. 81. num. 2. Gratian. Forens. cap. 180. numer. 12. Crass. dict. except. 18. n. 4.

13 Sed an decisio istorum duorum casuum, sicut procedit in laicis, procedat ita etiam in Clericis? In primo negativè resolvendum est; quoniam Clericus nequit absque proprii Episcopi consensu se jurisdictioni alterius judicis quantumcumque Ecclesiastici subicere, *cap. significasti de for. compet. latè Barb. L. 1. art. 3. à num. 179. ff. de judic.* ita in terminis *Gallez. dict. quest. 1. numer. 6. & quest. 2. à princip. Cov. pract. cap. 1. numer. 5. vers. Octavo.*

14 In secundo verò casu, quando Clericus promisit in certo loco, vel ubique locorum, ubi fuerit inventus, solvere, prout in laicis diximus, ex vi hujus conventionis similiter poterit in quovis loco ubi fuerit inventus conveniri, quia hæc proprii juris renuntiatio non solum fit ex ipsius contrahentis consensu, sed etiam ex legis auctoritate, secundum quam quilibet forum sortitur in loco contractus, si ibi inveniat, ut in *dict. cap. Romana, §. contrahentes,* ita per text. in *cap. dilecti de foro compet. resolvit Ripa cap. num. 68. de jud. Cov. dict. num. 5. vers. nono,* licet contradicat *Dec. cap. 1. n. 23.*

15 Deinde etiam dubitatur, utrum hæc procedant in administratore obligato ad reddendas rationes, qui de jure communi debet conveniri in loco, ubi negotium gestum est, ob facilitatem probationis, quæ ibi rei gestæ invenietur, *L. 1. & 2. Cod. ubi de ration. agi. opor. test. L. Hares absens §. si quis tutelam ff. de jud. Ord. lib. 3. titul. 11. §. 3. & negativam sententiam, quòd, non obstante prædicta renun-*
tatio.

tiatione, debeat in loco ubi negotium gestum est conveniri, latè defendit *Gratian. dec. Marchiæ 180. per totam, maximè num. 12. Zachias ad Gallez. dict. q. 7. n. 11.*

16 Tertius casus est, quando debitor promisit solvere Ulyssipone, vel Conimbricæ, & ubique locorum, ubi debitum à creditore petatur, addendo scilicet locis specialiter nominatis clausulam generalem, & in hoc casu non procedit *Ordin. dict. tit. 6. §. 2. nec supra resoluta*; quia cum clausula illa generalis locis specialiter nominatis adjiciatur, intelligenda tantum est de locis, quæ à loco, ubi facta est promissio, plusquam leuca expressa, non distent, qua ratione si debitor in locis remotioribus inveniat, nec summarie ex instrumento, nec ordinariè poterit conveniri: ita *las. dict. L. si convenerit col. ult. vers. secundo intellige, Felin. cap. 1. col. 4. vers. secundo declara, Gallez. ad secundam part. quest. 3. num. 2. dict. part. 2. ubi dicit communem sententiam: latè Scac. dict. limit. 4. à num. 132. ubi multipliciter declarat; temper enim generalis clausula apposita post certos casus speciales in dispositione expressos refertur tantum ad similes, vel minores, *Clement. non potest, de procurat. cap. sedes de rescript. Valasc. de jur. emphyt. quest. 27. num. 34. vers. quod si, Molin. de just. tract. 2. disput. 495. numer. 19. ad fin. qua ratione procuratorium mandatum ad aliqua specialia conceptum, licet clausula generalis ad cætera omnia subsequatur, non extenditur ad maiora expressis, dict. Clement. non potest, danch. in Decalog. lib. 7. cap. 29. num. 154. Britt. cap. propter sterilit. num. 70. col. 2. de locat. & renuntians aliquibus casibus fortuitis, non censetur renuntiare illis, qui sunt maiores expressis, licet adjiciat generalem clausulam, quod renuntiat etiam omni casui fortuito, Valasc. dict. vers. quod**

si, Gigas de pens. quest. 66. num. 2. Mol. d. n. 19. Britt. d. n. 70.

Quartus casus est, cum debitor simpliciter in contractu certo loco solvere, vel respondere promisit, renuntiando proprio foro, & hoc eventu potest eo loci conveniri, licet ibi non inveniat, *dict. cap. Dilecti, Ord. dict. tit. 6. §. 2. gloss. celebris L. 1. verb. pro non aato ff. si quis in jus vocat. non ierit, ubi Alex. num. 6. & 7. Bart. dict. cap. 10. num. 5. vers. quinto, & vers. sexto, & vers. 12. & vers. Decimotertio, Avendanh. dict. L. 4. num. 9. Zachias ad Gallez. dict. quest. 7. num. 9. comm. ex Gutier. de juram. confirm. 3. part. cap. 16. numer. 4. Egid. dict. 2. part. cap. 11. convenientia 8. num. 6. Pax in prax. 4. part. tom. 1. cap. 2. numer. 8. latè Scac. dict. gloss. 17. quest. 1. limit. 4. à numer. 116. Ratio est: quia ex quo debitor non est præsens, nec solvit in loco, in quo solvere promisit in termino, præsens judicatur, sicut ille, qui dolo desijt possidere, *L. is qui dolo, §. sin autem, §. 1. ff. rei vindicat.* Sed hoc fallit, quando promisit respondere coram iudice omnino incompetenti, & improrogabili; tale enim pactum nõ obligat, *Egid. dict. claus. 5. à num. 4. ubi multipliciter explicat.**

Quintus casus est, quando simpliciter nulla fori renuntiatione facta promisit debitor certo loco solvere, in quo eventu de jure communi solum eo loci poterat conveniri, si ibi inveniretur, & non aliter, *text. dict. cap. Romana, §. Contrahentes, dict. L. Hares absens §. 1. ubi post Bart. & omnes latè Barbos. à num. 11. Cov. dict. cap. 10. à num. 3. & num. 5. vers. undecimo, Gail lib. 2. observ. 36. num. 14. Gutier. dict. cap. 16. num. 1. Avendanh. dict. num. 9. Parlador. dict. cap. fin. 2. part. §. 1. numer. 3. latè Egid. dict. convenientia 8. à princip. ubi dicit receptissimam sententiam, Ord. tamen dict. tit. 6. §. 2. & tit. 11. §. 1. expressim emendat in hoc jus*

commune, statuitque debitorem ita
 for um fortiri in loco contractus, quod
 ad eum vocari possit, licet ibi non in-
 veniatur, notat *Barb. dict. L. He-
 res absens, §. 1. à numer. 136. Aegid.
 dict. claus. §. num. 11. & 12.* imo addit
 prædicta Ord. hoc procedere, etiamsi
 ille, qui promisit in loco certo solvere,
 vel respondere; habeat de jure privi-
 legium eligendi iudicem, aut quod di-
 rectò non possit nisi in Curia conve-
 niri. Ex quo apud nos cessat labor in-
 vestigandi veritatem illius quæstionis,
 utrum ille, qui habet duplex forum,
 alterum speciale ex privilegio, & juris
 communis alterum, renuntiando sim-
 pliciter suo foro, censeatur utriusque re-
 nuntiare, vel alteri tantum, & cui? de
 qua *Ias. dict. L. 1. numer. 9. ff. si quis in
 jus vocat. non ierit, Dec. dict. cap. 1. n.
 23. de judic. Cov. dict. cap. 10. n. 5. vers.
 septimo.*

19 Est tamen prædicta Ordinatio
 terribilis in alio, dum videtur com-
 prehendere viduas, & personas misera-
 biles, quibus in titulo præcedenti da-
 tur facultas eligendi iudicem, cum
 tamen ipsæ privilegio fori renuntiare
 per pactum non valeant secundum
*Barb. L. Alia §. eleganter num. 10. post
 principium ff. solut. matrim. & in L. 1.
 art. 4. num. 69. ff. de judic.* Item & vi-
 detur comprehendere Senatores, qui
 directò conveniri nequeunt, nisi co-
 ram Prætoře Curiali, *Ord. lib. 2. tit. 59.
 §. 10. & lib. 3. tit. 5. in princip.* cum ta-
 men in Regno receptum sit Senatores
 non posse per pactum huic privilegio
 ob publicam utilitatem, quæ in hoc
 vertitur, renuntiare, *Aegid. dict.
 cap. 13. claus. §. num. 15. Phæb. 2. part.
 dec. 146.* Et videtur etiam compre-
 hendere cæteros omnes officiales, qui-
 bus ob necessariam in Curia assisten-
 tiam, in publicam Reipublicæ utili-
 tatem datum est, quòd conveniri non
 possint extra Curiam; de quibus in
Ord. dict. tit. 5. in princ. cui privilegio

Tom. I.

ijdem per pactum renuntiare nequeat
 juxta regulam *L. jus publicum ff. pact.*

Certè passus est difficilis & fortè 20
 cogimur negare prædictas revolutio-
 nes dictates præfatis personis fas non
 esse dicto fori privilegio per pactum
 cedere, ut in viduis, & miserabilibus
 personis negat *Aegid. L. 1. Cod. sa-
 crofanct. Eccles. 3. part. §. 4. numer. 5.
 & dict. claus. §. num. 22. & in tract. de
 privileg. honest. art. 4. numer. 12.* quod
 & in Senatoribus, cæterisque personis
 contentis in *dict. Ordinat. dict. tit. 5. in
 princip.* pariter dicendum videtur. Di-
 cas tamen quòd ex quo in contractu
 promiserunt solvere, vel respondere
 in certo loco extra Curiam, cum ipsi
 absque superioris licentia à Curia dis-
 cedere nequeant ob necessariam eo-
 rum assistentiam, cogentur in loco
 contractus per procuratorem respon-
 dere; quia cum hoc modo possint si-
 ne boni publici læsione promissis satis-
 facere, omnino cogendi ad hoc sunt,
 etiam cum proprii patrimonij incom-
 modo, in quo publica utilitas non
 vertitur, ne eo prætextu facile con-
 trahentes decipiant; quoties enim
 privata utilitas potest à publica sepa-
 rari, valet pactum, sive renuntiatio
 quoad privatam, *L. Jurisgentium §. si
 paciscar, ff. de pact. docet Bart. L. si
 quis in conscribendo numer. 3. Cod. eod.
 & partes in contractibus suis velle cõ-
 sentur, quòd illi impleantur eo modo,
 quo possunt, Doctores L. Nemo potest
 ff. legat. 1. Marant. de ordin. judic. 2. p.
 num. 42.* Si igitur illa Senatoris, aut
 similis officialis promissio, qua spon-
 det se coram certo iudice extra Cu-
 riam responsurum, non potest impleri
 ut respondeat personaliter, non est
 cur in fraudem alterius contrahentis
 liberetur à respondendo ibi per procu-
 ratorem, in quo non vertitur utilitas
 publica, sed privata, & hoc modo in-
 telligenda est prædicta *Ordinat. dict.
 tit. 6. §. 2. & tit. 11. §. 1. & eleganter*

P

fal.

salvatur à prædictis Doct. tam tradi-
tionibus, nam quatenus negant Sena-
tores, similesque officiales posse pro-
prio foro cedere, ut extra locum Curia
respondeant, procedunt, si promittat
eo loci respondere personaliter, nam
hoc non expresse, promissis standum
est, & cogentur ibi cum proprio in-
commodo per procuratorem respon-
dere.

21 Notabistamen pro complemen-
to hujus primæ limitationis, in hoc Re-
gno fori renuntiationem fieri debere
per publicam scripturam, aut publicæ
vim habentem, alias non obligare,
Ord. dict. tit. 6. §. 2. & dict. tit. 11. §. 1.
notat *Egid. dict. claus. §. n. 1.*

22 Sed in hoc quæstionis est, an si
prædicta fori renuntiatio fiat in pri-
vato chirographo vim publicæ scri-
pturæ non habente, possit debitor ad
illum locum trahi, ut chirographum
recognoscat, eoque recognito, aut in
contumacia habito pro recognito, co-
gatur ibi respondere? Tota dubitatio
pendet ex cognitione, an scriptura
publica requiratur in fori renuntia-
tione ad probationem tantum, an pro
substantiali forma; per recognitionem
namque defectus publicæ scripturæ
suppletur eo tantum casu, quo illa ad
probationem, non quando pro forma
requiritur, *Cald. de potest. eligend. cap.*
7. à num. 19. quoniam partis confes-
sio non purgat nullitatem actus ex eo
incursum, quod in forma peccavit,
Reynof. observ. 74. numer. 3. & quidem
quod talis scriptura publica pro for-
ma requiratur in fori renuntiatione, vi-
detur tenere *Egid. dict. n. 1. col. 2.*

23 Ex contrario verò stat, quòd lex
publicam requirens scripturam, in du-
bio eam ad probationem tantum vi-
detur requirere, nisi exprimat, quod
sit de substantia, *Valasc. de jur. emphyt.*
quæst. 7. num. 5. & consult. 34. num. 4.
& 5. ubi infert ad *Ord. lib. 3. tit. 59.*
scripturam publicam requirentem,

quoties debitum excedit quantitatem,
ut tantum ad probationem illam requi-
rere censeatur, sequitur *Molin. de justit.*
tract. 2. disput. 2. 4. numer. 12. & 13.
Britt. cap. potest. §. 1. num. 13. in fin. de
locat. Exempla legum requirentium
scripturam publicam pro forma habe-
mus in *Ord. lib. 3. tit. 29. in princ. ibi:*
E de outra maner a nam valha; ubi an-
nullat procuratorium mandatum factum
per scripturam privatam. Aliud ex-
plum in emphyteusi Ecclesiastica ha-
betur in *Ord. lib. 4. tit. 19. in fin. prin-*
cip. cum ergo Ord. dict. tit. 6. §. 2. &
dict. tit. 11. §. 1. requirentes publicam
scripturam in fori renuntiatione, non
exprimant illam requiri pro forma,
sequitur tantum ad probationem illam
requiri.

Nec repugnat quod prædictæ Or-
dinationes disponunt non aliter vo-
candum debitorem ad illud iudicium,
nisi publica scriptura renuntiationis fo-
ri præsentetur, nam & idem in debito
excedente summam legis dispositum
extat in *Ord. dict. tit. 59. §. 4.* & tamen,
ut proximè notavimus, illo casu tan-
tum ad probationem publica scriptu-
ra requiritur, imò & pro ista parte fa-
cit *Ord. dict. tit. 6. §. 2. & 3. & dict.*
tit. 11. §. 1. quæ solum meminit scri-
pturæ publicæ, quando foro renuntias
ex alio loco vocandus est, non quando
inventus in loco convenitur; supposito
igitur quod hoc eventu scriptura pu-
blica ad probationem tantum requiri-
tur, rectè infertur debitorem cogi pos-
se ad recognoscendum chirographum,
eoque recognito, aut habito pro reco-
gnito in contumacia jurisdictionem
iudicis fundari juxta *Ord. dict. tit. 25.*
§. penult. per recognitionem namque
perinde probatur fori renuntiatio, ac
si ejusmodi pactionis publica ad pro-
bationem scriptura esset confecta, ut
notat *Cald. dict. cap. 7. n. 19.*

Nec refragatur quod in *Ord. dict. §. penult.* decretum est, quòd non co-
ga-

gatur debitor ad recognoscendum chirographum, quod excedat summam legis, ex qua generalis regula sumi potest, quod nunquam debitor ad recognoscendum chirographum admittatur, quando scriptura publica saltem ad probationem requiritur. Nam respondetur illam Ord. per contrariam consuetudinem stylumque Regni esse revocatam, ut testatur *Valasc. conf. 170. num. 12. & 13. & conf. 164. n. 2. Valasc. alleg. 76. num. 70.* lex vero abrogata non potest in argumentum adduci, *gloss. verb. necesse, L. 1. Cod. de iustin. Cod. confirm. Duenb regul 79. Cabed. 1. part. dec. 184. num. 6.* decisione prædicta abrogata, quaestio nostra manet extra dubium, quoniam dictæ Ordinationes publicam requirentes scripturam in fori renuntiatione, eam non simpliciter requirunt, sed eo tantum casu, quo debitum principale absque illo probari non potest, *Ordin. dict. tit. 6. §. 2. ibi: E se algũ privilegiado se obrigar por escriptura publica, ou que tenha força de escriptura publica nos casos em que ella se require, &c.* Et sic facit lex Regia probationem renuntiationis fori accessorium ad debitum principale: cum igitur cogatur hodie debitor recognoscere debitum principale contentum in chirographo, quantumvis summam legis excedat, cogetur etiam recognoscere fori renuntiationem.

In quod stringit, quod regulare est quemlibet cogi ad recognoscendum propriam scripturam, cum ex hoc non lædatur; potest namque affirmare, vel negare. *L. Cum ab initio 4. cum lege sequenti, ff. quemadmod. testam. aper. L. 1. §. 1. vers. contra ordinem, ff. ventr. in spic. Rebuff. 1. tom. ad Leg. Gal. tit. de chirograph. recognit. art 1. num. 24. & 4. Avendanh de exequend. mand. 2. part. cap. 30. num. 1. ad fin.* postquam autem scriptura est recognita, perinde habetur, ac si illa

Tom. I.

fori renuntiatione in iudicio reiteretur, hoc enim sonat verbum recognitio, hoc est, reiteratio veteris actus, *Luc. de Pen. L. 3. Cod. divers. præd. urb. lib. 11. si in iudicio illo sit jam præseas debitor, illud videtur approbare; ex quibus hanc sententiam invenio tenere Gallez. de Camer. obligat. 3 part. tit. de præamb. processus quæst. 2. a num. 16 & tit. de process. a n. 2. & diximus supra cap. 1. n. 21.*

Nec etiam obstat quod hic casus renuntiationis fori factus per scripturam privatam videtur omisus à legibus Regijs, *dict. tit. 6. §. 2. & dict. tit. 11. §. 1. & sic manere videtur in juris communis dispositione, ut resolvit in specie Ægid. dict. claus. 5. numer. 12. in fin.* secundum jus autem commune consentiens in aliam iudicem, potest regulariter ante litem contestatam pœnitere, *L. si convenerit ff. jurisd. omn. judic.* Respondetur enim prædictam Ægid. resolutionem veram non esse, quia mens prædictarum Ordinationum fuit pœnitentiam renuntiantis excludere, emendando in hoc jus commune, ne facile debitor contra pacta conventa veniret, plane quando omisum comprehenditur sub ratione expressi, vel sequitur ab expresso, reputator omisum casu, & habetur pro cæto, *L. Tale pactum § fin. ff. de pact. est doctrina Bald. L. unic. num. 10. Cod. his qui aut. apert. tab. sequitur Peregr. de fideicommiss. art. 11. n. 32. & casus omisus à Lege Regia si potest suppleri, & decidi per jus Regni, non est recurrendum ad jus commune, Peregr. dec. 96. num. fin. in quod considerari libet quantum patriæ leges licetiam semel placitam revocandi abhorreant, ad quod licet varia exempla adduci possent, sufficiat tamen unum, vel alterum in medium fferre; primum ex *Oram. dict. tit. 6. §. 5. ad fin.* secundum ex *Ordin. lib. 4. tit. 37. § fin.* ubi denegat facultatem revocandi electionem semel*

tactam, five potestas eligendi in contractu, five in ultima voluntate data esset, cujus contrarium erat de jure communi, ut per glossam, & DD. in *L. servi elect. ff. legat. 1.*

- 28 Limitatur secundò principaliter præfata resolutio: quia licet quilibet ex instrumento summarie conveniri debeat in loco sui domicilij, tamen si in Curia, vel loco, ubi est Domus Supplicationis, inveniatur, potest ibi conveniri, quanvis neque ibi contraxerit, nec domicilium habeat, *Ordin. lib. 3. tit. 3. Cov. præct. cap. 5. in princ. Soar. dict. §. Circa judicem num. 21. Aegid. dict. L. ex hoc jur. 2. part. cap. 11. convenient 8. num. 10 ff. justit. & jur. Estque etiam expressum in Castella, in *L. 4. & 5. tit. 3. part. 3.* Ratio est: quia Curia Regis omnibus est forum, & tribunal, *cap. ult. de for. compet. gloss. cap. 2. de præb. in 6.* sed licet quoad alios effectus Curia dicatur locus ubi Rex moratur, & per quinque leucas in circumferentia, *Ord. lib. 1. tit. 7. in princ. Cabed. 1. part. dec. 13. num. 3. Cost. de stylis Supplicat. annotat. 6. num. 11. & 12.* tamen quoad hunc effectum Curia tantum comprehendit urbem, & suburbia, ut refert judicatum idem *Cabed. ibidem num. 6.* nec urbs Portuensis appellatione Curia venit, *Ordin. lib. 1. tit. 39. §. 1. & dict. tit. 3. in fin.**

Declarabis tamen hanc limitationem non procedere quando quis venit ad Curiam à Rege accersitus, vel vocatus ad ferendum testimonium, aut venit ad prosequendam appellationem, five supplicationem, nam his tribus casibus ibi conveniri nequit, dū negotium durat, & sex dies illo finito. Ita habetur in *Ordin. d. tit. 3.* notat *Aegid. dict. n. 10. Perier. dict. dec. 2. à num. 14. Soar. dict. num. 29.* ponit regulam, quòd conveniri nequit, quoties ad Curiam venit ex causa necessitatis: sequitur *Cov. dict. cap. 5. num. 1.* qui varia exempla ponit, & regulariter quòd prædicta *Ordin.* extendenda sit ad alias causas similes, tenet *Aegid. dict. n. 10.* quia ratione non poterit in Curia conveniri ille, qui venit ad Curiam ad prosequendam litem ibi inceptam, vel ad appellandum ex sententia, quia causa necessaria similis expressit, *Phæb. 1. p. arest. 8.* item nec ille, qui concomitandi domini tui causa, aut missus cum legatione à suo municipio patria ve, adivit Curiam, *L. 2 §. legatis ff. de judic. Cov. dict. num. 1.* Potest tamen in prædictis causis ibi citari pro contractu in ipsa Curia gesto quocumque tempore, aut per eum, qui illum quantumvis absentem poterat ad Curiam vocare, *Ord. dict. tit. 3. in princip. vers. salvo se,* notat *Cabed. 1. part. arest. 30.*

I N D E X

MEMORABILIVM RERVM,

quæ in hoc primo Libro conti-
nentur.

Primus numerus caput notat ; secundus numerum
marginalem, excepto capite quarto, in quo secun-
dus numerus notat parraphum, tertius verò
numerum marginalem.

A

Actio non excludit actionem, capite
7. num. 22.

Actor non potest mutare actionem, invi-
to Reo, post litis contestationem, 3. 46.

Actor post litis contestationem non po-
test, invito Reo, desistere à lite, 3. 47.

Actor desistere potest à via ordinaria,
& convolare ad summariam, solutis
expensis, 3. 67.

Actori permittitur emendare libellū post
contestationem, solutis expensis, 3. 68.

Quod limitatur 69.

Actus, qui ex duplici causa fieri potest,
in dubio ex utiliori, & firmitiori præsu-
mitur factus, 3. 55.

Actor si contractus stare nolit, promissa-
que ex sua parte implere, nulla-
tenus Reus ad id ex sua parte stare co-
gi valet, 7. 36.

Actor conservatur in sua possessione, sic-
ut Reus in sua lite pendente, 7. 37.

Tom. I.

Actor sequitur forum rei, 8. 7. Limita-
quando renuntavit forum, 8. 16. &
17. Item quando debitor se obligavit
respondere ubique locorum, 8. & 9.
Item quando debitor promisit solvere
ubicumque inventus fuerit, 10.

Hoc non procedit in eo, qui transiens re-
peritur in loco, vel casu fortuito ve-
nit ad locum, ut puta, navigandi,
naufrogans, vel tempore pestis, 8.
11.

Administrator non potest conveniri ni-
si in loco administrationis, 8. 15.

Advocatorum libri arrestari nequeunt, 4.
§. 2. 48.

Agrotus ad iudicium vocari nequit,
& quando, 7. 16.

Agens ordinarie ille, qui habet instru-
mentum liquidum, amittit viam sum-
mariam, 3. 22.

Alienatio rei immobilis absque consensu
uxoris est nulla, 4. §. 1. 91.

Appellatio non suspendit executionem,
que fit virtute publici instrumenti,
1. 33. P iij Appel.

- Appellatio in iudicio summario secundum jus commune non suspendit; secus est apud nos, 1.44.*
- Appellatio expresse renuntiari non potest, tacite vero potest, 3.34.*
- Appellans, qui comparando coram iudice, à quo renuntiare videtur, cessat præsumptio, si protestetur, 3.63.*
- Appellari non licet à præcepto desolvendo; secus si exprimat causam erroris, & hoc casu habebit tantum effectum devolutivum, 4. S. 3.41.*
- Appellatio à missione in possessionem ex remedio L. fin. Cod. de edict. Divi Adrian. tollend. non suspendit, 4. S. 3.66.*
- Appellationis iudex tenetur servare leges loci ubi prima sententia lata est, 5.37.*
- Argumentum à diversis legibus validum non efficitur, 1.46.*
- Arrestum diffinitur, 4. S. 2.33.*
- Arrestum regulariter concedendum non est, nisi in casibus exceptis in iure, 4. S. 2.34.*
- Arrestum conceditur, quando timetur dilapidatio, & si res sit, quæ servando servari non potest, venditur auctoritate iudicis; & quæ sint res, quæ servando servari non possunt, 4. S. 2.35.*
- Arrestum utrum concedatur in prima instantia, an in secunda, 4. S. 2.35.66.*
- Arrestum conceditur, quando reus est suspectus de fuga, quia stabilia non habet, 4. S. 2.36.*
- Ad arresti concessionem an requiratur quod requisita servantur in praxi. Pro utraque parte, 4. S. 2.37.*
- Ad arrestum deveniri potest, si debitor sit inops, quanvis non sit suspectus, 4. S. 2.38.*
- Idem, si debitor alibi morans habet bona mobilia in domicilio creditoris, conceditur sequester priusquam inde exportentur, 4. S. 2.38.*
- Ad arrestum, ut concedatur, debet constare saltè semiplenè de debito, & si periculum est in mora, potest iudex accerere arrestum, & quod creditor intra duos dies probet requisita, 4. S. 2.39. & 40.*
- Tenentiæ, seu præscriptiones, quas quis habet à Rege, non sequestrantur ante sententiam, 4. S. 2.39. & 44.*
- Ad arresti concessionem an requiratur citatio, 4. S. 2.41.*
- Arrestum à quocumque iudice etiam incompetenti potest fieri, ubi periculum est in mora, 4. S. 2.42.*
- Arrestum concedatur absque legitimatione personarum, quando periculum est in mora, & in die feriato in honorem Dei, 4. S. 2.45.*
- Arrestum ut teneat, debet res esse in debitoris dominio: & arrestum in rem meam facilius conceditur, si inventa fuerit in Civitate, quam alius me invito retinet, 4. S. 2.46.*
- Arrestari possunt fructus agri, ex quo mihi census, seu pensio solvitur, donec solutio fiat, & res vendita, dum pretium non solvitur; & potest etiam fieri in animalibus in prædio meo inventis pro damno; & etiamsi debitor decessit in Civitate relicto hærede in alio loco, possum res mobiles arrestare, priusquam exportentur, & distrahantur, 4. S. 2.47.*
- Arrestum iniustum faciens tenetur parti læsæ ad interesse, 4. S. 2.49.*
- Arrestum fieri nequit nisi juxta quantitatem debiti, si fiat in pecunia, 4. S. 2.50.*
- Arrestum factum ad petitionem unius creditoris non proficit alijs, antequam nomine uniuscujusque impetretur, 4. S. 2.51.*
- Arrestum concessum non potest relaxari nisi ab ipso iudice, vel ab ejus superiore, 4. S. 2.52.*
- Arrestum factum in eadem re ad instantiam plurium, non ex tempore arresti metiendum esse, sed ex natura debiti; secus si per sententiam arrestum*

ab aliquo fiat, 4. §. 2. 53.
 Arrestum per satisfactionem tollitur.
 Fallit, quando fit virtute sententiæ.
 Itē si fiat ubi retar datæ partitiones, &
 quando admittitur cautio, debet cum
 pignoribus, vel fidejussoribus esse, nec
 sufficit cautio juratoria, 4. §. 2. 54.
 Talis cautio debetur de iudicato solvendo,
 & re non baratanda. Utrum verò te-
 neatur dare cautionem de iudicio sisti
 in locubires erat, negativa verior,
 4. §. 2. 55.
 Arrestatæ rei fidejussor pro relaxando ar-
 resto non tenetur ultra valorem rei ar-
 restatæ, 4. §. 2. 56.
 Arresti relaxationem postulans censetur
 Reus, non actor, si possessor erat, &
 ideo potest ad relaxandum sequestrum
 procuratorem citare, si generale sit, 4.
 §. 2. 57.
 Arrestum factum in manu aliena valet,
 si ipse potest impedire ne dominus rei
 eam exportet, 4. §. 2. 58.
 Arrestum concedi debet causa juris ser-
 vandi, & non per calumniam, &
 ideo iusjurandum debet iudex deferre,
 4. §. 2. 59.
 Arrestum fieri nequit in rebus existi-
 bus in Brasiliis Regnis, & quare, 4.
 §. 2. 60.
 Arrestum utrum concedatur contrave-
 nientibus ad mundinas, ubi securitas
 datur, 4. §. 2. 61.
 Arrestum conceditur, quando hæres differt
 implere voluntatem defuncti, 4. §. 2.
 62.
 Item arrestantur bona, in quibus usu-
 fructuarius habet usumfructum, si
 non caveat, 4. §. 2. 63.

B

IN bonis unius hæredis executio fieri
 potest, si inveniantur in domo condu-
 cta, 4. §. 1. 51.
 In bonis invecctis executive proceditur,
 quavis ad modicum tempus ibi sint,
 4. §. 1. 53.

Bona illius, qui domum conduxit, non
 solum possunt in pignus capi, sed etiam
 eius cui ille relocavit, 4. §. 1. 54.
 Hoc procedit, si integras ædes conduxit,
 secus si partem, 4. §. 1. 55.
 In bonis invecctis in domo conducta pro-
 ceeditur executive, non in alijs, 4. §. 1.
 62. & 63.

C

Calculi instrumentum facti à publico
 calculatore paratam habet execu-
 tionem iudice approbante, 4. §. 1. 84.
 Hoc non procedit, si computum ab ipsis
 partibus fiat, vel ab officiali, cu-
 jus munus non sit calculare; secus si
 computum sit confirmatum à iudice,
 & quando partes in iudicio recogno-
 verunt ipsam scripturam computi, &
 quādo cōputū in scriptura publica, vel
 ejus vim habente cōtinetur, 4. §. 1. 85.
 Calculi computum non habet execu-
 tionem, si partes allegent errorem de sty-
 lo, non auditur pars, nisi factō depōsi-
 to, 4. §. 1. 86.
 Utrum calculatio possit fieri absente par-
 te, 4. §. 1. 87.
 Cameralis obligatio si ponatur in scri-
 ptura, tunc proceditur executive, cum
 debitor eam recognoverit, 1. 21. & in
 quo fundetur, 22. 23. & 24.
 Cameralis obligatio an servari possit in
 nostro Regno, 1. 25.
 Camera in forma obligatus potest ubi-
 que fuerit inventus conveniri, 8. 12.
 Captura non potest fieri per privatam
 personam, sed iudex deprecandus est,
 qui suo ministerio prebensionem fa-
 ciat. Fallit, si creditor debitorem fu-
 gentem inveniat, 4. §. 2. 2.
 Limitatur prædicta regula in nobili, qui
 non ducendus est ad carcerem, sed in
 domo sua sub homagio duci debet, 4.
 §. 2. 3. & privilegium nobilitatis re-
 nunciari non valet, 3.
 Ad capturam procedere, potest quilibet
 pro-

- propria autoritate in illis personis, quæ ad obedientiam perpetuam pertinent, 4. §. 2. 6.
- Capere potest vir uxorem suam adulterantem, 4. §. 2. 7.
- Capiendus est delinquens in criminibus capitalibus ad solam partis instātiā absque aliqua delicti probatione; si verò intra octo dies culpa formata non sit, relaxabitur, 4. §. 2. 8.
- Talis captura fieri nequit à familia iudicis, vulgo Alcayde, ou Meirinho, nisi ab ipso iudice, correctore. ve jubeatur, 4. §. 2. 9.
- Capturam prædictam non possunt decernere Auditores Dominorum, 4. §. 2. 10.
- Ut ad capturam procedatur, non est necesse, quod pars offensa requirat, sed sufficit quod iudici dicatur aliquē esse in prædictis criminibus culpabilem, 4. §. 2. 11.
- Ut ad capturam procedatur, non requiritur plena probatio, sed sufficit semiple-na, §. 4. 2. 13.
- Capi quilibet potest in flagranti delicto absque ullo iudicis mandato, & quando dicatur flagrans, 4. §. 2. 14.
- Capere delinquentem in flagranti potest iudex incompetens, & persona particularis, sive sit interessata, sive non, 4. §. 2. 15.
- Causa pendente res non traditur victori, nisi præstita cautione de restituendo in eventu revocationis, 1. 45.
- Regularis practica procedendi ad capturam, & quæ requirantur, & in quibus casibus, & quomodo proceatur extra dictos casus, 4. §. 2. 16. & 17.
- Carceratus ad novam causam citari nequit, 7. 15.
- Census pensiones quomodo petantur in iudicio. Vide verb. Pensio.
- Census quando constitutus est super pluribus prædijs, & à diversis possessis, potest dominus census, quem malit ex possessoribus, in solium exequi, 4. §. 2. 28.
- An contra colonum rei censitæ agi possit executive pro pensione census, 4. §. 2. 29.
- Pro census pensione ut procedatur executive, non est necesse quod ostendatur instrumentum statim, 4. §. 2. 30.
- Eadem practica servatur pro pensione emphyteusis, 4. §. 2. 31.
- Idem servatur pro pensione beneficiorum, 4. §. 2. 32.
- Census debitor utrum liberetur demittendo prædium, remissivè, 4. §. 2. 32.
- Cessionarius potest in alio iudicio summarie ex instrumento cesso agere, pendente actione super cessione nullitatis, 7. 27.
- Citatio requiritur in nostro Regno, ut procedatur summarie; secus in Castella, & in Camerali obligatione, 1. 36.
- Citatio requiritur de jure communi in causis summarijs, & non requiritur libellus, nec litis contestatio, & etiam apud nos, 1. 40. 41. & 42.
- Clausula, quod debitor non audiatur absque deposito in manu creditoris, observatur, 4. §. 1. 88.
- Quod procedit, etiamsi debitor offerat in continenti exceptiones probandas ab extrinseco, sicut evenit in sententia bit confirmata, 4. §. 1. 89.
- Clausula depositaria amittit vires, si exceptiones ab intrinseco probentur, hoc est, ex ipso instrumento, 4. §. 1. 90. & 97.
- Clausula depositaria non habet locum, si ex instrumento constet gabellam solutam non fuisse, 4. §. 1. 92.
- Etiam non habet locum, si ex instrumento constet contractum esse simulatum, vel usurarium, 4. §. 1. 93.
- Clausula depositaria non habet locum, quavis allegetur exceptio lationis enormissimæ, aut alia exceptio probanda ab extrinseco, 4. §. 1. 94. & 95.
- Clausula depositaria, si debitor conveniatur ante eventum diei; secus verò, si ex instrumento non appareat dies, quod solutio est facienda, 4. §. 1. 96.

Clausula depositaria non habet locum, si constet ex instrumento Tabellionem non interrogasse, an clausulam depositariam voluerint in continentu inseri, 4. §. 1. 98.

Clausula depositaria non habet locum, si contractus sit celebratus per procuratorem, qui non habet mandatum speciale ad inserendam prædictam clausulam, 4. §. 1. 99.

Clausula depositaria non habet locum, si exceptiones veniunt ex natura contractus, seu negotij super quo instrumentum confectum est, 4. §. 1. 100.

Clausula depositaria non habet locum contra fideiussorem opponens exceptionem cædendarum, 4. §. 1. 101.

Clausula depositaria non habet locum opponens exceptionem excussionis debitoris, 4. §. 1. 102.

Fæmina auditur absque deposito cum exceptione Velleiani, sive sola, sive cum marito, 4. §. 1. 103.

Filiusfamilias auditur absq; deposito cum exceptionibus ex Macedoniano, 4. §. 1. 105.

Debitor auditur absque deposito cum exceptione rei non traditæ, aut pretij non soluti, 4. §. 1. 104.

Debitor auditur sine deposito cum exceptione solutionis, quamvis ab extrinseco probetur, 4. §. 1. 106.

Debitor non auditur sine deposito, nec in prima, nec in secunda instatia, 4. §. 1. 107.

Clausula depositaria utrum habeat locum post capta pignora, 4. §. 1. 108.

Et si debitor carceretur, utrum audiat sine deposito, 4. §. 1. 109.

Clausula depositaria transit contra hæredes debitoris, 4. §. 1. 112. si sino plures, an teneantur in solidum deponere, an verò quilibet deponendo suam partem audiat, 4. §. 1. 113.

Clausula depositaria non habet locum, quando filius hæres intendit agere contra patris contractum, asserendo se esse læsum in legitima, 4. §. 1. 114.

Utrum debitor cum clausula depositaria

in manu debitoris teneatur deponere in manu hæredis creditoris, 4. §. 1. 115.

Clausula depositaria utrum operetur effectum contra singularem successorem, 4. §. 1. 116.

Clausulae depositariae effectus transit a. Etive ad singularem successorem, sive cessionarium, 4. §. 1. 117.

Debitor cum dicta clausula non auditur, quando pendente litigio in ordinario iudicio super rescissione contractus, à creditore in alio iudicio pro observantia contractus pulsatur, 4. §. 1. 118.

Quod procedit, etiamsi agatur de solvitate contractus, antequam dies solutionis veniat, 119.

Prædicta conclusio non procedit, si ante diem solutionis debitor obtinuit sententiam ad rescissionem contractus, tunc enim auditur sine deposito, 4. §. 1. 120.

Debitor cum prædicta clausula non auditur sine deposito, quamvis justam velit opponere exceptionem, 4. §. 1. 121.

Stante prædicta clausula non auditur sine deposito debitor, quamvis creditor petat alternativè, 4. §. 1. 122.

Clausula prædicta non habet locum, si creditor libello, aut petitione passus sit debitorem sine deposito respondere, 4. §. 1. 123.

Clausula depositaria non habet locum in minore, qui adversus contractum restitutionem implorat, 4. §. 1. 124.

Quod procedit in contractibus celebratis cum ipso minore, aut cum ejus curatore, 125.

Clausula depositaria non habet locum in exceptionibus dilatorijs respicientibus legitimationem personarum, 4. §. 1. 126.

Clausula prædicta non habet locum quando debitor impetravit dispensationem à Principe, & quæ requirantur ad validitatem venditionis, 4. §. 1. 127.

Clausula depositaria utrum habeat locum, quando creditor suspectus est ob supervenientem paupertatem, 4. §. 1. 128.

Debitor non cogitur deponere maiorem summam, quam à creditore recepisse

- constiterit, licet maiorem deponere promiserit, 4. §. 1. 129.
- Clausula depositaria ut locum habeat, necessario requiritur quod ex ipsa scriptura probetur receptio, non vero per testes, 4. §. 1. 130.
- Debitor non auditur sine deposito, si recepit quantitatem post celebrationem scripturae, 4. §. 1. 131.
- Clausula depositaria suum operatur effectum, siue apponatur in instrumento publico, siue in scriptura privata, & in districtu non cogitur deponere, 4. §. 1. 132.
- Clausula depositaria amittit vim, si debitum non est liquidum, 4. §. 1. 133.
- Clausula depositaria non habet effectum in eis, quae sunt extra principale debitum, nisi petatur poena, seu interesse, 4. §. 1. 134.
- Debitor quamvis non audiatur sine deposito, tamen auditur contra ipsam clausulam, 4. §. 1. 135.
- Clausula depositaria non habet locum, si elapsi sint triginta anni super praescriptionis articulo, 4. §. 1. 136.
- Debitor auditur sine deposito allegando debitum esse per iudicem arrestatum, 4. §. 1. 137.
- Clausula depositaria non habet locum, quando debitor allegat sibi esse concessam dilationem quinquenalem à maiori parte creditorum, 4. §. 1. 138.
- Debitor auditur sine deposito, quando exceptio est ne conveniatur ultra quā facere potest, aut ultra vires hereditarias, 4. §. 1. 139.
- Clausula depositaria non habet locum, si scriptura, siue publica, siue privata, non fuerit recognita, 4. §. 1. 140.
- Clausula depositaria non operatur effectum, nisi de consensu expresso partium inseratur, interrogante tabellione coram testibus, 4. §. 1. 141.
- Clausula, in qua debitor se obligat ad solvendum denegata audientia ante solutionem, an sit valida, 4. §. 1. 142.
- Clausula, quod debitor non solvente in termino, possit statim ad ipsius captivam procedi, ut in carcere detineatur donec solvat, valet, 4. §. 1. 1.
- Clausula, quod si non solvat, carceretur, utrum habeat operationem contra heredem debitoris, 4. §. 2. 4.
- Plures casus in quibus praedicta clausula non obligat, remissive, 4. §. 2. 5.
- Clericus litigans in foro saeculari, legibus saecularibus in modo procedendi subicitur; & è converso saecularis litigatur legibus Ecclesiasticis, litigando in iudicio Ecclesiastico, 5. 36.
- Clerici an comprehendantur sub dispositione Ord. lib. 3. tit. 25. Pro utraque parte, 6. 1. & 3.
- Clerici Principi saeculari non subiciuntur 6. 2.
- Clerici sunt cives, & membra Reipublicae saecularis, 6. 4.
- Clerici comprehenduntur sub lege civili prohibente extrahi frumentum, 6. 5.
- Clericus agens contra laicum ex instrumento, potest uti beneficio Ord. lib. 3. tit. 25. illum summarie conveniendo, ita debet eodem jure uti contra se, 6. 19. & 21.
- Clericus quando litigat active, seu passive in foro Ecclesiastico ex instrumento, summarie agi debet, 6. 26. Quod procedit propter consuetudinem praescriptam, 27.
- Clericus quando agit, vel convenitur in foro saeculari ex instrumento, proceditur in forma Ord. lib. 3. tit. 25. 6. 28.
- Clericus in saeculari iudicio litigans non appellat ante sententiam, sicut est in Ecclesiastico, & qui utitur beneficio legis, debet uti omnibus suis qualitatibus, 6. 28.
- Clericus extra casus expressos in jure, ex instrumento in saeculari foro conveniri non potest, 6. 29.
- Clerici utrum ex obligatione camerali possint, ubicumque fuerint in ventu, conveniri, 8. 13. & 14.
- Commissio de aliqua iurisdictione ecclesiastica non praesumitur ab aliquo concessa,

cessa, nisi probetur, 3. 12.
 Commodum ex actu, quem nititur impignare, nemo potest reportare, 7. 33. 38 & 39.
 Conductor si debito tempore pensionem non solverit, contra eum proceditur executive captis pignoribus, 4. §. 1. 45.
 Hæc conclusio procedit, sive contractus locationis sit in scriptis, sive non, 4. §. 1. 46.
 Etiam proceditur executive contra Clericum pro pensione domus, 4. §. 1. 47.
 Etiam contra minorem, 4. §. 1. 60.
 Etiam in bonis Doctoris, scholastici, & similis privilegiati, 4. §. 1. 48.
 Subconductor si modicum tempus habitavit, adhuc pro pensione totius anni potest exequi, 4. §. 1. 56.
 Conductor exequi potest non solum pro pensione domus sitæ in civitate, & etiam pro pensione domorum, montium, & agrorum; secus si domus accessoria sit ad villam, vel agrum, 4. §. 1. 58.
 Conductor qui sublocavit domum utrum procedere possit executive in bonis inveculis Affirmativa tuetur, negativa verior est, 4. §. 1. 59.
 Conductores fisci non possunt executive agere, nisi hoc privilegium expresse indultum sit, 4. §. 1. 77.
 Confessio in iure facta paratam habet executionem, 4. §. 3. 37.
 Confessus in iudicio censetur proprio ore condemnatus, 4. §. 3. 38.
 Confessio judicialis tunc habet paratam executionem, quando fit ante libellum, litemque contestatam, secus si post; tunc enim jam sententia condemnatoria est necessaria, 4. §. 3. 42.
 Confessio judicialis paratam habet executionem, quanvis fiat sine causa, 4. §. 3. 43.
 Confessio judicialis non solum habet executionem contra consentientem, sed adversus eius hæredem, 4. §. 3. 44.
 Ut competat beneficium paratæ executionis propter confessionem, requiritur, quod fiat in iudicio competenti, 4. §. 3. 45.

Requiritur secundo, quod fiat coram iudice sedente pro Tribunali, 4. §. 3. 46.
 Requiritur tertio, quod fiat præse te parte, aut ejus procuratore, 4. §. 3. 47.
 Requiritur quarto, quod confessio sit certa, secus si incerta, quod limitatur, 4. §. 3. 48.
 Requiritur quinto, quod confessio fiat in re, ex qua contra consentientem possit dari actio, alias non habet paratam executionem, 4. §. 3. 49.
 Requiritur etiam quod confessio non sit erronea, nam potest revocari ante executionem præcepti de solvend, 4. §. 3. 50.
 Utrum confessis sponte debeant dari decem dies ad solvendum, affirmant aliqui. Contrarium de jure Regni statutum est, 4. §. 3. 51.
 Confessio partis non purgat nullitatem actus, 8. 22.
 Consentiens in alium iudicem potest pœnitere secundum jus commune usque ad contestationem litis; secus de jure Regio, 8. 27.
 Contrahentibus de jure communi licitum erat pacisci ut iudex ad executionem proficiret, 3. 2.
 Contrahentes, qui sine scriptura contrahere poterant, eo ipso quod eligant in scriptis contrahere, jam contractus sine scriptura valere nequit, 3. 53.
 Contrahentes si caveant, quod licet variare, potest pars una via electa ad alteram convolare, 3. 59.
 Contractus in quo ponitur clausula, quod sententia confirmetur, si confirmetur, non indiget alia sententia, imò habet paratam executionem, 4. §. 1. 5.
 Contractus juramento assertorio confirmatus de jure communi habet executionem paratam, 4. §. 1. 11.
 Contractus nullitas si jam iudicata sit in uno iudicio, non potest creator movere actionem contra debitorem, 7. 29.

- Contradictor legitimus**, ut impediatur mis-
sum in possessionem ex L. ultim.
Cod. de edicto Div. Adrian. telled.
est qui invenitur in possessione tempo-
re mortis testatoris, 4. §. 3. 58.
- Contradictor legitimus est ille**, qui iudicio
defuncti præoccupavit possessionem
post mortem testatoris, 4. §. 35. 9.
- Contradictor legitimus non est ille**, qui
post mortem defuncti occupavit pos-
sessionem propria auctoritate ex titu-
lo habito ab alio, 4. §. 3. 60.
- Contradictor legitimus est**, si ministerio
legis possidebat, 4. §. 3. 61.
- Contradictor legitimus est possessor**, si
alleget titulum parem titulo hæredis,
& in continentibus de jure suo doceat, 4. §.
3. 63.
- Conventio expressa partium requiritur**
in terminis nostræ legis, ut summarie
procedatur, 3. 1.
- Conventio quod debitore non solvente in**
termino, debitum exigatur in forma le-
gis Regiæ, valet, 3. 3. Et possunt
pacisci, ut executio fiat sicut ex jura-
mento, 4.
- Conventione data de jure communi de**
summarie procedendo, si omittatur via
ordinaria, idem inducit jus novum, 3.
13.
- Creditor non potest in uno iudicio agere**
summarie, in altero ordinarie, 3. 73.
- Creditor agens ordinarie per hypotheca-**
m contra tertium, potest transire ad
summariam contra debitorem, 3. 72.
- Creditor utrum possit in possessionem in-**
gredi, si in instrumento debitor se con-
stituatur possidere precario, aut per con-
stitutum nomine creditoris, 4. §. 3. 4.
- Creditor ut possit propria auctoritate**
ingredi possessionem, necessarium est,
quod in conventionem exprimat, nec
sufficit pactum, quod debitore in ter-
mino non solvente, parata sit executio,
sicut in sententia; hujusmodi enim pa-
rata executio ad iudicem refertur, 4.
§. 3. 9.
- Creditor utrum vendere possit pignus**
propria auctoritate. Distinguuntur
tres casus, & quid in utroque, 4. §. 3.
14.
- Creditor, qui duos habet obligatos ex eo-**
dem instrumento, si unum conveniat
ordinarie in uno iudicio, an possit al-
ium summarie in alio iudicio pulsa-
re. Pro utraque parte, 7. 30.
- Creditor si compromittat in arbitrum, an**
possit pendente illo iudicio, in alio de-
bitorem summarie ex instrumento ad
solutionem compellere, 7. 31. & 32.
- In Curia potest quilibet ibi inventus con-**
veniri, & quando, 8. 28. & 29.

D

Debitor quando simpliciter promi-
sit certo loco solvere, nulla renun-
tiatione facta, solum eo loci potest con-
veniri, si ibi inveniretur; quod pro-
cedit de jure communi, secus de jure
Regio, 8. 18.

Hoc procedit, si ille, qui promisit alibi
respondere, habeat privilegium elige-
di iudicem, aut quod directo non pos-
sit nisi in Curia conveniri, 8. 18.

Debitore obligato per instrumentum ad
annuas præstationes, nullatenus
non debitore, sed creditore opponen-
te, an possit, illa pendente, ipse credi-
tor ex eodem instrumento summarie
decursas pensiones exigere, 7. 33. 34.
41. limita, 42.

Debitor apud nos auditur priusquam
executetur; secus in cæteris Regnis, 1.
37.

Debitor si vocatus fuerit ad iudicium or-
dinarium, contumax in comparendo,
potest actor mutato iudicio rem sum-
marie ex instrumento pulsare, 3. 57.

Debitor egens auditur absque deposito, si
obligatus est cum clausula depositaria,
4. §. 1. 111.

Debitor si facta excussione inauditus
propter clausulam depositariam, postea
audiri potest ad solutionem revocan-
dam,

dam, 4. §. 1. 110.
Debitor si præveniat in foro sæculari, vel Ecclesiastico ad rescissionem contractus, sive ob solemnitatis defectum, sive ob usurarum labem, an pendente lite possit creditor summarie agere in alio iudicio ex instrumento, 7. 21. & 22. ubi negativa verior est, 25. & 27.
Debitum Regis habet paratam executionem: quod privilegium concessum fuit aliquibus Proceribus, & Universitatibus, ut in Ducatu Brigantiae, & Averij, & in Academia Combricensi, 4. §. 1. 74.
 Quod procedit, quando debitum est liquidum, 4. §. 1. 75.
 Contra debitorem fisci solum proceditur executivè, non verò contra debitores debitorum, 4. §. 1. 76.
Defensio admittitur in nostro Regno, sicut in alijs Regnis, 1. 38.
Delegatus utitur jure delegatis, & delegatis, eo ipso quòd causam committit iudici alterius territorij, ei videtur causam committere, ut in procedendo sequantur leges sui territorij, 5. 37.
Delinquens remittendus est ad locum delicti, si locus eidem Principi subjicitur. Referuntur Concordatæ inter Lusitaniã, & Castellam super remissione delinquentium, & quibus casibus, 5. 9.
Depositi instrumentum paratam habet executionem de jure Regio: dantur novem dies depositario ad tradendum depositum: item depositarius contractus similiter executivè pulsatur, 4. §. 1. 78.
 Hoc procedit, si depositum per instrumentum probetur; sicut si per testes, 4. §. 1. 79.
Depositum verum hanc habet viam executionem, non verò confessatium, 4. §. 1. 80.
Depositi instrumentum habet executionem paratam, cum pro illo consequendo imploratur officium iudicis; sicut si agatur actione depositi, 4. §. 1. 81.
 Solum contra depositarium proceditur

executivè, non verò contra hæredes, aut successores, 4. §. 1. 82.
Depositaria clausula. Vide verb. Clausula.
Dictio, quia, denotat rationem, dispositionem, & causam, 1. 3.
Dictio intra, includit utrumque terminum, 4. §. 2. 12.
Dies ceptus non habetur pro completo, 4. §. 2. 12.
Dilatio de jure communis erat iudici arbitraria in causis summarijs, sicut apud nos, 1. 43.
Dispositio favorabilis extenditur, odiosa restringitur, 2. 2.
Dominus directus, qui propria auctoritate poterat emphyteusi finita possessorem expellere, si iudicem adiverit, jam via omissa sibi præcluditur, 3. 49.
Dominus domus non solum pro pensione illius anni potest executivè procedere, sed etiam præcedentium, 4. §. 1. 57.
Dominus domus ut possit propria auctoritate mittere officialem justitiæ, ut pignorationem faciat, requiritur, quòd moneat conductorem, ut sibi solvat, & absque dicta mitione debet adire ad iudicem, 4. §. 1. 61.
Dominus, qui locavit pascua, potest pro pensione auctoritate propria capere, & detinere pecora, dum ibi sunt, non postea, 4. §. 1. 67.
Dos sequestratur, si maritus dotem uxoris devastat, 4. §. 2. 65.

E

IN Ecclesiastico foro instrumenta habent paratam quasi executionem ex consuetudine præscripta, 6. 25.
Empor potest solutionem detractare, si in limine contractus ante pretij solutionem imminet evictio, 7. 35.
Empor rei fructus percipiens, usuras pretij solvere tenetur, 7. 37. & 40.
Episcopus in materia per consuetudinem præscripta potest libere adversus jus Canonicum statuerè, 6. 24.

Q

Exce:

Exceptio litispendentiae tunc licet habet, cum creditor prius intentavit iudicium ordinarium, & pendente illo profugit ad summarium; non vero quando debitor rescissionem contractus postulat. & illo pendente iudicio, creditor summarie illud ad solutionem compellit, 2. 23.

Exceptio litispendentiae habet locum in iudicijs summarijs; secus in executivis, 7. 21.

Exceptio excludit actionem, 7. 22.

Exceptio declinatoria fori locum habet in iudicio summario, sicut in ordinario, 8. 1.

Exceptio incompetentiae insanabilis est, & in quacumque parte iudicij opponi potest; quod procedit, quando iudicium est improrogabilis, 8. 5.

Exemplatum capit formam ab exemplari, 3. 6. & 7.

Executionis virtus spedit à sententia, 1. 14.

Executivus procedendi modus in Curia Romana, 1. 20.

Executivus procedendi modus in Francia, 1. 26.

Executivus modus procedendi in Castella, 1. 27.

Executivus modus procedendi in nostro Regno mediam viam inter Reges externos elegit, 1. 28.

Executio sententiae latae post decendum habet eundem effectum, sicut executio sententiae iudicij ordinarij, 1. 34.

Executio, quae fit virtute instrumenti garantigij, procedit ex conventionione partium, in nostro Regno ex vi legis, 1. 35.

Executio parata, quae competit contra depositarium, non impeditur per exceptionem computationis, retentionis, aut per re conventionem, 4. §. 1. 83.

Exorbitantia de jure communi odiosa sunt, 2. 5.

Exteri non possunt navigare, & negotiari in Provincijs Africa, Asia, & America ad Lusitaniam spectantibus, 5. 8.

Exteri legiones aguntur Regni ubi con-

trahunt, 5. 46.

Et solvant gabeillam & tributa solita secundum leges loci illius, 5. 46.

Exteri contribentes in nostro Regno per infirmitatem, an in forma legis Regiae dict. iii. 25. tunc tunc possunt aut circumi. Pro utraq; parte, 5. 42.

Exteri etiam comprehenduntur sub lege poenali prohibente extrahi frumentum, seu pecuniam ex Regno, 5. 48.

Exteri non solum subiciuntur legibus quoad firmam contractus, sed etiam quoad iuramentum solemnitates, 5. 47.

F

Facta non praesumuntur, 3. 11.

Favor publicus, & particularis creditorum praeponderat damno debitorum, 2. 13.

Favor censetur principaliter fertensus, cui ex lege commodum cedit pecuniarum, & secundario inestimabile credit, 3. 20.

Favor potest renunciari ab illo, in cuius favorem principaliter inductus fuit, 3. 21.

Fidejussor de iudicato solvendo ex ipsa sententia ad eius debitorum lata potest conveniri: utrum executive repetere possit à debitore, 4. §. 2. 18.

Ipse iudex executor, qui fidejussorem excussit ad favorem creditoris, mandati competens ad executiendam debitorem ad favorem fidejussoris, 4. §. 2. 19.

Hoc procedit in fidejussore iudicij, non vero contractus, 4. §. 2. 19.

Fidejussor de iudicato solvendo quod solvit repetere potest, si debitor vivit; secus si evitua accedat, 4. §. 2. 21.

Licet creditor possit compellere fidejussorem de iudicato solvendo executive ad solutionem; tamen ipse fidejussor potest petere, ut executatur arbitrio condemnatus, si non renuntiavit excussionis beneficium, 4. §. 24.

In seipis intraductis in utilitatem hominum an impediatur executio, 7. 19.

Filius institutus rei certae valet, ex hereditate.

tio autem non, 2. 3.

Fors renuntiatio debet fieri in scriptura publica, aut publicæ vim habente, 8. 21. & 24.

Fors renuntiatio in chirographo facta vim publicæ scripturæ non habente, an possit debitor ad illum locum trahi, ut chirographum recognoscat, & habito pro recognito cogatur ibi respondere, 8. 22.

G

Gabella si non solvatur in casibus, in quibus aebetur, est nullus contractus, 4. §. 1. 92.

Gabella non aebetur ex præcepto, quantumvis per statutum debeatur ex qualibet condemnatione, 4. §. 3. 39.

Guarentigium instrumentum quid sit, & quomodo fiat, 1. 16. 17. 18. & 19.

Guarentigij instrumenti executio in Italia coram quo iudice fiat, 8. 6.

Gratia facta Lusitano per Regem Castellæ, quatenus Rex Castellæ, non valebat, 8. 6.

H

Hæres amittit viam executivam, & beneficium l. ult. Cod. de edict. Divi Adrian. si possessorem citet ad causam missionis in possessionem, 4. §. 3. 64.

Si tertius non possidens allegat titulum non à defuncto, sed ab alio habilem ad translationem dominij in vita defuncti, aut post ejus mortem, utrum possit impedire, ne hæres mittatur in possessionem. Pro utraque parte disputatur, 4. §. 3. 65.

Hæredi utrum competat via summaria decendij adversus possessorem, tenet Mend. à Castr. sed confunditur manifeste, 4. §. 3. 68.

Tom. I.

I

Immediata causa magis influit in causatum, quàm mediata, 1. 10.

Incompetentia iudicis vitiat processum, & sententiam, 8. 3.

Inhibitorie ab Ecclesiasticis iudicibus in hoc Regno non admittuntur, nisi Regis facultas præcedat, 7. 25. & 26.

Instrumenta guarentigia habent in se sententiam, 1. 19.

Instrumentum ut paratam habeat executionem, ut per illum summarie procedatur, requiritur, quod sit solenne, efficax, & liquidum, 1. 30. 31. & 32.

Instrumentum contractus confirmati sententia iudicis non habet paratam executionem, si non transferit per Cancellariam: contrarium verius, 4. §. 1. 7.

Instrumentum paratam habet executionem si in eo sit clausula, quod debitore non solvente in termino, executio fiat in ejus bonis, sicut si condemnatus esset; quod procedit de jure cõmuni, 4. §. 1. 68. Secus de jure Regio, 69. & 70.

Instrumentum prædictum, ut virtute prædicti pacti possit exequi, requiritur, quod imploretur iudicis officium; nam licet de jure communi possit creditor autoritate propria executionem peragere, contrarium observatur de jure Regio, 4. §. 1. 70.

Talis executio fieri nequit, nisi de pacto constet per publicum instrumentum, vel ejus vim habens, 4. §. 1. 71.

Instrumentum si habet clausulam, quod debitore non solvente in termino, executio fiat in forma Camere fiscalis ac si debitum esse Regis, talis pactio habet executionem paratam, 4. §. 1. 72.

Item si habeat clausulam, quod perinde habeatur, ac si juratum esset, aut quod procedatur tanquam contra depositarium justitiæ, 4. §. 1. 73.

Instrumentum contractus quamvis celebretur in alio Regno, si conveniatur in

Qij

hoc

- hoc Regno, non executive, sed summarie agendum est, 5. 25.
- Instrumentum confectum in extero Regno, si presentetur in isto ad assignationem decendij, an confestim absque alia ejus veritatis comprobatione fidem faciat, ita ut possit iudex ad viam summariam procedere, 5. 38. & 39.
- Intellectus humanus non deprehendit cognitionem rerum, nisi discursive per gradus, 1. 9.
- Iudex executor, qui fideiussorem excussit ad favorem creditoris, manet competens ad excutiendum debitorem ad favorem fideiussoris, 4. § 2. 19.
- Iudex Ecclesiasticus utrum possit decernere sequestrum in bonis: & differentia inter iudicem Ecclesiasticum, & secularem, 4. §. 2. 43.
- Iudex Regni ubi contractus est celebratus, si iudici extero causam instrumenti deleget, an debeat ille in executione servare leges loci contractus, an iudicij. Pro utraque parte disputatur, 5. 33. cum tribus sequentibus.
- Iudex ordinarius in suo territorio potest iudicem delegatum punire delinquentem, aut suam commissionem excedentem, 5. 45.
- Iudex ex officio non potest impedire viam summariam, si reus non opponat de prescriptione per lapsum triennij, 7. 6.
- Iudex temporalis durante officio non potest vocari ad iudicium, & qui modo vocari debet, 7. 9. & 10.
- Iudex perpetuus libere potest conveniri, 7. 10.
- Iudex temporalis potest vocari ad iudicium, quando actio est tempore peritura, 7. 12.
- Et etiam quando ante acceptum officium lis incepit, 7. 13.
- Iudicium summarium necessario à citatione incipere debet, non sic in Castellæ Regno, 7. 7.
- In Italia non proceditur executive ex instrumento, si clausulam guarentigiam non habeat, 3. 8.
- Juramentum habet vim sententiæ, & qui jurat, iudex est effectus ab adversario, 4. §. 1. 12.
- Juramentum habet executionem paratam, etiam si non sit iudiciale, sed sufficit extrajudicialis ad prædictos effectus producendum, 4. §. 1. 13.
- Prædicta conclusio procedit in juramento decisorio, quo aliquid affirmatur de presenti, vel præterito; secus in juramento promissorio in futurum relato, 4. §. 1. 14.
- Juramentum assertorium de presenti, aut præterito potest apponi in contractu, & lex prohibens juramentum in contractibus comprehendit solum juramentum promissorium de futuro, 4. §. 1. 15.
- Prædicta resolutio solum procedit, cum juramentum deferatur post finitum contractum, non antea, 4. §. 1. 16.
- Juramentum appositum in contractu et intervallo habet paratam executionem, 4. §. 1. 17.
- Prædicta resolutio non procedit in contractu nullo; quia juramentum contra bonos mores non obligat, 4. §. 1. 18.
- Prædicta conclusio, quod juramentum habet paratam executionem, procedit, si juramenti delatio sit à iudice approbata: contraria sententia est vera, 4. §. 1. 19.
- Juramentum solum adversus jurantem, & ejus heredes habet executionem, non adversus tertium, 4. §. 1. 20.
- Juramentum virtutem amittit, si à parte remittatur, 4. §. 1. 21.
- Juramentum tale subire contrahentes cogendi non sunt, 4. §. 1. 22.
- Juramentum hoc non potest procurator subire sine speciali mandato, nec vir super immobilibus absque uxoris mandato; quia ad subeundum jusjurandum requiritur speciale mandatum, 4. §. 1. 23.
- Juramentum suppletorium si in contractu deferatur, virtutem paratæ executionis habet, 4. §. 1. 25.

Qui juravit in contractu, aut detulit juramentum, non potest impedire paratam executionem prætextu simulationis, aut non numeratæ pecuniæ, 4. §. 1. 26.

Juramenti relaxatio solum potest peti ad impediendam talem executionem cum prædicta allegatione, 4. §. 1. 27.

Juramenti relaxatio solum imploratur in promissorio de futuro, non in assertorio de præsentis, vel præterito, 4. §. 1. 28.

Jurantis hæres in contractu potest admitti cum exceptione simulationis, aut non numeratæ pecuniæ absque relaxatione juramenti, 4. §. 1. 29.

Juramentum, licet personale sit, ligat tamen animi ratum habentis, 4. §. 1. 32.

In juramento licet certa formula verborum desideretur hoc tamen cessat, quia juramentum absque prædicta verborum formula obligat, si per relationem ad aliud fiat, ubi talis formula continetur, 4. §. 1. 34.

Juramentum ut obliget sufficit jurare per relationem ad aliud, 4. §. 1. 35.

Juramentum judiciale quod à parte parti in judicio deferitur, paratam parat executionem; quod non procedit in juramento suppletorio, nec in juramento in litem, 4. §. 1. 36.

Juramenti judicialis effectus paratæ executionis non ubique tribuitur, nisi deferatur ante litem contestatam, 4. §. 1. 37.

L

Læsus ultra dimidiam dicitur emptor, cui pretium dimidiam excedens, post longam dilationem præstatur, 3. 18.

Laicus litigando in judicio Ecclesiastico tenetur servare leges illius judicij, 6. 28.

Legislatoris intentio ad ferendam legem semper consideratur boni communis ad pacem, & felicitatem subditorum, 1. 1. & 8.

Tom. I.

Lex Regni non recognoscentis superiorem jus commune efficit, non statutarium, 2. 7.

Lex nostra lib. 3. tit. 25. licet in odium debitorum lata sit, semper est favorabilis, 2. 9. cum seqq.

Lex ut dignoscatur an favorabilis sit, an odiosa, attenditur principale motivum, 2. 9.

Lex simpliciter loquens affirmativè, aut negativè in casu, quo lex antiqua loquebatur, regulatur secundum veteris distinctionem, 3. 5. & 14.

Lex semper in difficiliore casu loqui videtur, 3. 10.

Lex pluries facere solet ut favor privatus, aut publicus consideretur, 3. 26.

Leges loci contractus servandæ sunt, quando parata venit executio ex lege loci contractus, & ex partium conventionem, ut evenit in obligatione in forma Camere, vel simili, 5. 27.

Lex ubi cœptum ff de judic. limitatur, 3. 58.

Quando agitur ad deprecationem judicis loci contractus, ubi guarantee in instrumenta pro re judicata habentur, an debeat agi ex instrumento summarie per decendum, vel executivè juxta leges loci contractus, 5. 28. 29. & 30.

Lex generalis generaliter est practicanda: & contraria sententia verior est, quia casus executivi de jure communitales perseverant in nostro Regno, 4. §. 1. 2.

Lex excludens omnes exceptiones, nunquam censetur excludere exceptionem incompetentiæ, 8. 2.

Lex nova censetur antiquam revocare, cum simul stare nequeant; secus quando simul stare possunt, 4. §. 1. 3.

Lex simpliciter loquens comprehendit etiam foraneos, 5. 51. & 52.

Lex civilis, quæ juri Pontificio non repugnat, nec offendit libertatem Ecclesiasticam, ligat Clericos, 6. & 12.

Lex civilis, quæ specialiter disponit de personis, & rebus Ecclesiasticis, non

Q iij valet,

- valet, quanvis Ecclesie commodum afferat, 6.7. limita 11.
- Lex prejudicialis Clericis, est illa quae in se apta est semper illis afferre praedictum; secus si in aliquibus casibus eis commodum afferat, licet in aliquibus damnum, 6.8.
- Leges loquentes de tutoribus habent locum in Clericis, 6.9.
- Lex requirens scripturam publicam in dubio eam ad probationem tantum requirit, nisi exprimat, quod sit de substantia: & casus, in quibus scriptura est de substantia, 8.23.
- Lex, quanvis justa, & rationabilis, non habet virtutem ligandi non subditos, 6.10.
- Leges Imperiales approbavit Pontifex juri Canonico non contrarias; & quid in legibus Regnorum aliorum, 6.13. 14. & 15.
- Leges Regnorum, quae sunt approbatae à jure Canonico, servantur, licet sint contrariae juri communi Romanorum, 6.16.
- Ratio ob quam Ecclesia approbat leges civiles, ubi juri Canonico non adversantur, aequè viget tam in Regnorum, quam Imperatorum legibus, & pro Regnorum legibus fortior stringit ratio, 6.17.
- Leges pro moribus variantur, 6.17.
- Mutatione temporis & leges mutari convenit, cum etiam tempore mutantur mores, 6.17.
- In Regnis ubi deficit jus Canonicum, si est lex Regia, ista servatur in causis Clericorum non jus commune, 6.17.
- Lex civilis tum demum approbatur à Canonibus, quando in illo casu deficit lex Canonica; nam si inveniatur illa in foro Ecclesiastico, & civilis in seculari servanda est, 6.18.
- Leges loci contractus utrum servandae sint in judicando, an verò iudicij: & in spectantibus ad causae decisionem servandae sunt leges loci contractus; & in his, quae attinent ad ordinem procedendi, attenduntur leges loci iudicij, 5.24.
- Leges loci iudicij servandae sunt in executione sententiae, 5.26.
- Lis si per iudicem sine expresso consensu ordinariè cepta est, potest actor proclamare ad summariam, 3.64.
- Ex litibus longis rediguntur litigantes ad miseriam, & inopiam, creantur inimicitiae, rixae, & scandala, 1.1. & 6.
- Lites secundum jus commune ordinariè instituendae sunt, 1.39.
- Literae cambij an habeant paratam executionem de jure communi, disputatur, & apud nos illis inculgetur via summaria, 4. §.3. 69.
- Debitor non liberatur, licet probeat quod post acceptationem mandatum revocavit, 4. §.3. 71.
- Literas cambij scribens, si post acceptationem decoxit, non liberatur acceptans, 4. §.3. 72.
- Hoc fallit, si scribens literas debitor erat illius, ad cuius favorem eas remittit, & is ad quem diriguntur, erat scribentis debitor, tunc enim si scribens fallitus invenitur, non cogitur acceptans adimplere, 4. §.3. 73.
- Fallit etiam, si respondens acceptavit soluturus ex pecunia mandantis sibi obventura, quae si non obveniat, adimplere, & solvere non cogitur, 4. §.3. 74.
- Literas cambij acceptans non impedit eorum executionem, opponendo exceptionem non numeratae pecuniae; ipse verò qui literas expedivit praedictam exceptionem opponere potest, 4. §.3. 75.
- Litera cambij accepta, si acceptatio non fiat ab eo, ad quem dirigitur, sed ab alio, qui ob honorem remittentis acceptavit, habet summariam executionem: & idem, si Titius scribat, quod literam solvat pro conta de Pedro, sed accepit cum protestatione se solvere pro honore Titij, cogitur adimplere, 4. §.3. 76.
- Literae acceptatae contra acceptantem summariam executionem habent, si per scri-

scripturam fiat; secus si fiat tacite, vel testibus probetur, 4. §. 3. 77.

Si respondens non acceptet literas cambij, nullatenus contra eum habet executionem, 4. §. 3. 78.

Si respondens literas acceptare recuset, debet creditor cum notario coram illo protestari de damnis, & interesse; nam absque protestatione literæ redduntur inanes; & si protestatio fiat, capitale ab eo, qui scripsit literas, summarie exequitur, damna, & interesse ordinarie. In literis intra Regnum non sunt in usu cambia, 4. §. 3. 79.

Literæ postquam acceptatæ sunt, non licet creditori reddere ad debitorem, non faciendo diligentiam cum eo ad quem diriguntur; sed tantum cum non acceptat, vel acceptatas non solvit in termino, 4. §. 3. 80.

Sed an hic recursus competat quando respondens acceptavit literas, soluti neminem non fecit. Pro utraque parte disputatur, & verior est quod pateat recursus, 4. §. 3. 81.

Et idem, si respondens post acceptationem literarum decoxerit, 4. §. 3. 82.

Quod limita, cum creditor sub fide acceptantis præstitit quitationem de recepto scribenti, 4. §. 3. 83.

Item limita, cum creditor ultra tempus literæ concessit acceptanti dilationem ad solvendum, 4. §. 3. 84.

Creditor cum distulit præsentare literas, vel præsentationem, & acceptationem distulit executionem, si interim decoxit respondens, adhuc habet recursum contra scribentem, 4. §. 3. 85.

Si vero non decoxit, semper potest recurrere contra scribentem, licet distulisset per multum tempus, sed non habet cambia, 4. §. 3. 86.

Si creditor partem debiti recipiat ab acceptatore literæ, & acquievit confidens, ut residuum solvatur, si decoctio superveniat, ipsius periculum est, non scribentis, 4. §. 3. 87.

Literæ acceptatæ amissa quamvis testi-

bus probetur, viæ summarie non est locus contra acceptantem, 4. §. 3. 88.

Literæ amissæ, potest creditor ordinarie repetere suam pecuniam ab scribente, 4. §. 3. 89.

Literis amissis ante acceptationem, nullatenus agi potest adversus respondentem, 4. §. 3. 90.

Literis amissis, si à tertio inventæ sint, qui fingendo se esse creditorem, solutionem accipiat à respondente, creditor non amittit actionem contra scribentem, 4. §. 3. 91.

Literæ acceptatæ sicut habent summariam executionem contra acceptantem, similiter procedit in solvente respectu scribentis, 4. §. 3. 92.

Literæ cambij absque dilatione solvendæ sunt, si concipiuntur à vista, aliàs in termino præfixo, 4. §. 3. 93.

Locatori non solum competit jus executivum pro pensione domus non soluta, verum etiam hæredibus, & successoribus particularibus, 4. §. 1. 49.

Locatiōnis contractus activè, & passivè transit ad hæredes, 4. §. 1. 50.

Locator potest executivè procedere adversus bona invecta, etiamsi conditor fidejussorem dedisset, 4. §. 1. 52.

Lusitani, & Aragonenses sunt exteri in Regno Castellæ, sicut & Castellani non censebantur naturales Lusitanie, & Aragonie, nec gaudebant immunitatibus dictorum Regnorum, 5. 7.

Lusitani quando contrahunt in extero Regno, utrum possint conveniri summarie per instrumentum ibi celebratum, 5. 23.

M

M Agistatuum libri arrestari nequeunt, 4. §. 2. 48.

Manatum speciale requiritur ad jurandum. Vide verb. Juramentum.

Man-

Mandatum speciale requiritur ad juran-
dum, si contrahens est debitor, secus si
est creditor, 4. §. 1. 24.

Mandatum judicis cum clausula, utrum
paratam habeat executionem. Pro
utraque parte, 4. §. 3. 31. Concordan-
tur opiniones, 32.

In mandato judicis si inserta sit pœna in
casu inobedientiæ, quando incuratur,
4. §. 3. 33. & 34.

Mandatum judicis sine clausula justifi-
cativa comparandi non valet regula-
riter, 4. §. 3. 35.

Utrum si pars incurrat pœnam commina-
tam, possit judex ex causa paupertatis
illam minuere, 4. §. 3. 36.

Mediam viam eligere est prudentia, 1.
29.

Militum arma arrestari nequeunt, dum
vadunt ad bellum, 4. §. 2. 48.

Minor potest implorare restitutionem
contra viam ordinariam, & transire
ad summariam, 3. 70.

N

Nobilitatis privilegium renuntia-
ri non valet, 4. §. 2. 3.

Notarij præceptum dicitur præceptum
guarentigiæ, 1. 18.

In notarijs summarie proceditur sine stre-
pitu, dilationibusque judicarijs, 1. 1.
& 7.

O

Obligatio civilis licet transeat ad
hæredes, non transit timor perju-
rij, quia est vinculum personale, 4. §.
1. 30.

Hæc conclusio licet sit vera in judicando
& consulendo, in puncto juris non
placet, 4. §. 1. 31.

Obligatio facta apud acta judicij ha-
bet paratam executionem, 4. §. 1.
41.

Hoc procedu, cum obligatio fit in vim
contenti sæ, non voluntariae juris di-
stinctionis: contrarium verius est, 4. §. 1.
42.

Obligatio facta coram judice, ut habeat
paratam executionem, requiritur quod
sit scripta in actis de mandato judicis,
sicus si absque ejus mandato notarius
scribat in domo sua, quia solum acta
judicij sunt illa, quæ fiunt de mandato
judicis, 4. §. 1. 43.

Obligatio talis executionem habet pa-
ratam, licet apud judicia, acta sine
causa facta concipiantur, quia ceter
judicij hunc supplet defectum, 4. §. 1.
44.

Officium judicis habet locum in his om-
nibus, quæ sunt nota judici, ut judicij,
4. §. 1. 6.

Ord. lib. 3. tit. 25. in princip. referuntur
verba, 1. 1.

Ord. lib. 3. tit. 25. in quo conveniat cum
jure communi, exterorum Regnorum
legibus, & statutis, 1. 12.

Ord. lib. 3. tit. 25. an sit odiosa, an favora-
bilis, 2. 1. 12. & 14.

Ord. lib. 3. tit. 25. reduxit cunctos casus de
jure communi executivos ad termi-
num decendij, 4. §. 1. 1.

Ord. lib. 3. tit. 25. an servanda sit non so-
lum in Lusitania, sed etiam in omnibus
Provincijs, Regnis, & Dominijs ei
subiectis, 5. 3.

Ordinat. lib. 3. tit. 25. practicanda est
adversus personas cujuscumque gra-
dus, & contra Regem, & Reginam,
6. 30.

Ord. lib. 3. tit. 59. §. penult. abrogata est
per stylum in contrarium Regni, 8.
25.

Ord. lib. 3. tit. 64. in princip. explicatur,
2. 6.

Ord. lib. 4. tit. 72. explicatur, 3. 13.

Ord. lib. 3. tit. 16. explicatur, 3. 34.

Ord. lib. 3. tit. 25. §. 8. explicatur, 4. §.
1. 2.

Ord. lib. 4. tit. 73. in princip. explicatur,
4. §. 1. 15.

Ord.

- Ord. lib. 3. tit. 25. §. 1. explicatur, 4. §. 1.
39.
- Ord. lib. 4. tit. 25. §. 3. explicatur, 4. §. 1.
45.
- Ord. lib. 4. tit. 76. §. 2. explicatur, 4. §. 1.
68.
- Ord. lib. 4. tit. 72. explicatur, 4. §. 1. 69.
& 142.
- Ord. lib. 4. tit. 76. §. 3. explicatur, 4. §. 1.
69.
- Ord. lib. 3. tit. 86. in princip. & §. 21. &
tit. 87. explicantur, 4. §. 1. 69.
- Ord. lib. 3. tit. 25. §. 6. explicatur, 4. §. 1.
69.
- Ord. lib. 4. tit. 57. §. 1. explicatur, 4. §. 1.
70.
- Ord. lib. 2. tit. 52. §. 9. explicatur, 4. §. 1.
74.
- Ord. lib. 2. tit. 52. §. 4 & 6. explicatur,
4. §. 1. 74.
- Ord. lib. 4. tit. 49. §. 1. & tit. 76. §. 5. ex-
plicantur 4. §. 1. 78.
- Ord. lib. 3. tit. 86. §. 1. & 15. explicantur,
4. §. 1. 88. 89. & 108.
- Ord. lib. 4. tit. 48. explicatur, 4. §. 1.
91.
- Ord. lib. 1. tit. 78. §. 14. explicatur, 4. §.
192.
- Ord. lib. 3. tit. 41. §. 4. explicatur, 4. §. 1.
124.
- Ord. lib. 4. tit. 79. in princip. explicatur,
4. §. 1. 136.
- Ord. lib. 4. tit. 76. §. 2. explicatur, 4. §.
2. 1.
- Ord. lib. 4. tit. 76. §. 3. & 6. explicatur,
4. §. 2. 2.
- Ord. lib. 5. tit. 95. §. 2. & 4. explicantur,
4. §. 2. 6. & 7.
- Ord. lib. 1. tit. 75. §. 10. explicatur, 4. §. 2.
10. & 14.
- Ord. lib. 1. tit. 65. §. 17. & tit. 7. §. 25. &
lib. 3. tit. 60. §. 5. explicantur, 4. §. 2.
13.
- Ord. lib. 1. tit. 25. §. 1. & tit. 65. §. 37. ex-
plicantur, 4. §. 2. 14.
- Ord. lib. 5. tit. 117. §. 12. explicatur, 4.
§. 2. 16.
- Ord. lib. 5. tit. 117. §. 21. & ultim. & lib.
5. tit. 2. §. 4. & tit. 27. §. 3. & tit. 28.
§. 5. & tit. 30. §. 3. explicantur, 4. §.
2. 16.
- Ord. lib. 3. tit. 37. §. 1. explicatur, 4. §. 2.
23.
- Ord. lib. 5. tit. 119. in princip. explicatur,
4. §. 2. 17.
- Ord. lib. 3. tit. 92. explicatur, 4. §. 2. 21.
& 23.
- Ord. lib. 4. tit. 23. §. 3. explicatur, 4. §. 2.
25. & 30.
- Ord. lib. 3. tit. 45. §. 1. explicatur, 4. §. 2.
29.
- Ord. lib. 3. tit. 31. & tit. 73. §. 2. & lib. 1.
tit. 1. §. 40. & lib. 4. tit. 6. §. 1. & 2.
& tit. 44. §. 8. explicantur, 4. §. 2.
33.
- Ord. lib. 3. tit. 73. §. 2. & ultim. explican-
tur, 4. §. 2. 35.
- Ord. lib. 3. tit. 31. §. 2. & 3. explicatur, 4.
§. 2. 36. & 39.
- Ord. lib. 4. tit. 77. in princip. & lib.
1. tit. 24. §. 45. explicantur, 4. §. 2.
37.
- Ord. lib. 1. tit. 54. §. 2. explicatur, 4. §. 2.
41.
- Ord. lib. 4. tit. 96. §. 13. explicatur, 4. §.
2. 54.
- Ord. lib. 1. tit. 50. in princip. explicatur,
4. §. 1. 53.
- Ord. lib. 5. tit. 49. §. fin. explicatur, 4. §.
3. 6.
- Ord. lib. 4. tit. 58. §. 2. explicatur, 4. §. 3.
11 & 12.
- Ord. lib. 3. tit. 48. & tit. 30. §. 2. & lib.
1. tit. 66. §. 11. explicantur, 4. §. 3.
12.
- Ord. lib. 3. tit. 15. & tit. 20. §. 19. 20. &
21. explicantur, 4. §. 3. 13.
- Ord. lib. 3. tit. 78. §. 7. explicatur, 4. §. 3.
14.
- Ord. lib. 1. tit. 24. §. 41. & 45. & lib.
1. tit. 90. §. 1. explicantur, 4. §. 3.
23.
- Ord. lib. 3. tit. 25. §. 8. explicatur, 4. §. 3.
28.
- Ord. lib. 3. tit. 16. §. 2. explicatur, 4. §. 3.
29.

- Ord. lib. 3. tit. 25. §. 1. explicatur, 4. §. 1.
39.
- Ord. lib. 4. tit. 25. §. 3. explicatur, 4. §. 1.
45.
- Ord. lib. 4. tit. 76. §. 2. explicatur, 4. §. 1.
68.
- Ord. lib. 4. tit. 72. explicatur, 4. §. 1. 69.
§. 142.
- Ord. lib. 4. tit. 76. §. 3. explicatur, 4. §. 1.
69.
- Ord. lib. 3. tit. 86. in princip. & §. 21. &
tit. 87. explicantur, 4. §. 1. 69.
- Ord. lib. 3. tit. 25. §. 6. explicatur, 4. §. 1.
69.
- Ord. lib. 4. tit. 57. §. 1. explicatur, 4. §. 1.
70.
- Ord. lib. 2. tit. 52. §. 9. explicatur, 4. §. 1.
74.
- Ord. lib. 2. tit. 52. §. 4 & 6. explicatur,
4. §. 1. 74.
- Ord. lib. 4. tit. 49. §. 1. & tit. 76. §. 5. ex-
plicantur 4. §. 1. 78.
- Ord. lib. 3. tit. 86. §. 1. & 15. explicantur,
4. §. 1. 88. 89. & 108.
- Ord. lib. 4. tit. 48. explicatur, 4. §. 1.
91.
- Ord. lib. 1. tit. 78. §. 14. explicatur, 4. §.
1. 92.
- Ord. lib. 3. tit. 41. §. 4. explicatur, 4. §. 1.
124.
- Ord. lib. 4. tit. 79. in princip. explicatur,
4. §. 1. 136.
- Ord. lib. 4. tit. 76. §. 2. explicatur, 4. §.
2. 1.
- Ord. lib. 4. tit. 76. §. 3. & 6. explicatur,
4. §. 2. 2.
- Ord. lib. 5. tit. 95. §. 2. & 4. explicantur,
4. §. 2. 6. & 7.
- Ord. lib. 1. tit. 75. §. 10. explicatur, 4. §. 2.
10. & 14.
- Ord. lib. 1. tit. 65. §. 17. & tit. 7. §. 25. &
lib. 3. tit. 60. §. 5. explicantur, 4. §. 2.
13.
- Ord. lib. 1. tit. 25. §. 1. & tit. 65. §. 37. ex-
plicantur, 4. §. 2. 14.
- Ord. lib. 5. tit. 117. §. 12. explicatur, 4.
§. 2. 16.
- Ord. lib. 5. tit. 117. §. 21. & ultim. & lib.
5. tit. 2. §. 4. & tit. 27. §. 3. & tit. 28.
§. 5. & tit. 30. §. 3. explicantur, 4. §.
2. 16.
- Ord. lib. 3. tit. 37. §. 1. explicatur, 4. §. 2.
23.
- Ord. lib. 5. tit. 119. in princip. explicatur,
4. §. 2. 17.
- Ord. lib. 3. tit. 92. explicatur, 4. §. 2. 22.
& 23.
- Ord. lib. 4. tit. 23. §. 3. explicatur, 4. §. 2.
25. & 30.
- Ord. lib. 3. tit. 45. §. 1. explicatur, 4. §. 2.
29.
- Ord. lib. 3. tit. 31. & tit. 73. §. 2. & lib. 1.
tit. 1. §. 40. & lib. 4. tit. 6. §. 1. & 2.
& tit. 44. §. 8. explicantur, 4. §. 2.
33.
- Ord. lib. 3. tit. 73. §. 2. & ultim. explican-
tur, 4. §. 2. 35.
- Ord. lib. 3. tit. 31. §. 2. & 3. explicatur, 4.
§. 2. 36. & 39.
- Ord. lib. 4. tit. 77. in princip. & lib.
1. tit. 24. §. 45. explicantur, 4. §. 2.
37.
- Ord. lib. 1. tit. 54. §. 2. explicatur, 4. §. 2.
41.
- Ord. lib. 4. tit. 96. §. 13. explicatur, 4. §.
2. 54.
- Ord. lib. 1. tit. 50. in princip. explicatur,
4. §. 1. 53.
- Ord. lib. 5. tit. 49. §. fin. explicatur, 4. §.
3. 6.
- Ord. lib. 4. tit. 58. §. 2. explicatur, 4. §. 3.
11 & 12.
- Ord. lib. 3. tit. 48. & tit. 30. §. 2. & lib.
1. tit. 66. §. 11. explicantur, 4. §. 3.
12.
- Ord. lib. 3. tit. 15. & tit. 20. §. 19. 20. &
21. explicantur, 4. §. 3. 13.
- Ord. lib. 3. tit. 78. §. 7. explicatur, 4. §. 3.
14.
- Ord. lib. 1. tit. 24. §. 41. & 45. & lib.
1. tit. 90. §. 1. explicantur, 4. §. 3.
23.
- Ord. lib. 3. tit. 25. §. 8. explicatur, 4. §. 3.
28.
- Ord. lib. 3. tit. 16. §. 2. explicatur, 4. §. 3.
29.

- Ord. lib. 3. tit. 15. in princip. explicatur, 4. §. 3. 31. & 32.
 Ord. lib. 3. tit. 66. §. 9. explicatur, 4. §. 3. 39.
 Ord. lib. 4. tit. 95. in princip. & §. 1. explicatur, 4. §. 3. 61.
 Ord. lib. 4. tit. 58. §. ultim. explicatur, 4. §. 3. 67.
 Ord. lib. 1. tit. 81. explicatur, 5. 7.
 Ord. lib. 2. tit. 13. §. 1. explicatur, 5. 7.
 Ord. lib. 5. tit. 107. explicatur, 5. 7.
 Ord. lib. 3. tit. 20. §. 26. & tit. 54. §. 13. & lib. 3. tit. 5. explicantur, 5. 16.
 Ord. lib. 3. tit. 59. §. 1. explicatur, 5. 25.
 Ord. lib. 5. tit. 112. & tit. 80. §. 1. & tit. 69. in princip. explicantur, 5. 48.
 Ord. lib. 2. tit. 3. in princip. explicatur, 6. 3.
 Ord. lib. 3. tit. 9. §. 9. explicatur, 7. 8.
 Ord. lib. 3. tit. 9. in princip. explicatur, 7. 9.
 Ord. lib. 3. tit. 9. §. 5. explicatur, 7. 14.
 Ord. lib. 3. tit. 9. §. 12. explicatur, 7. 15.
 Ord. lib. 3. tit. 9. §. 7. 8. & 9. explicantur, 7. 17.
 Ord. lib. 3. tit. 18. explicatur, 7. 20.
 Ord. lib. 3. tit. 33. §. 2. explicatur, 7. 24.
 Ord. lib. 2. tit. 14. explicatur, 7. 25.
 Ord. lib. 3. tit. 86. §. 3. explicatur, 7. 28.
 Ord. lib. 3. tit. 16. §. 2. explicatur, 7. 32.
 Ord. lib. 4. tit. 98. §. 3. explicatur, 7. 33.

P

Pactum minus injectionis, vel ingrediendæ possessionis contra tertium non procedit, 4. §. 3. 10.

Pactum deliberatorium de non petenda tollit ipso jure naturalem obligationem; pactum vero de petendo ipso jure ipsam non tollit, 2. 4.

Pactum, quod si debitore in termino non solvente, possit creditor propria auctoritate rem ejus mobilem occupare in pignus, non valet, si timeantur rixæ, 4. §. 3. 1. Si nemo sit, qui resistat, valet pactum, 2.

Utrum resistentia sit necessaria cum armis, an sufficiat, quod sit verbalis, 4. §. 3. 3.

Utrum sufficiat resistentiam fieri per quemcumque, vel sit necessario facienda per debitorem, 4. §. 3. 5.

Utrum non obstante resistentia verbali, vel cum armis, possit virtute pacti conventi possessio capi concomitantibus justitiæ ministris, 4. §. 3. 6.

Parata executio pro pensione domus solum procedit in prædijs urbanis, non in rusticis, 4. §. 1. 66.

Pensiones præteritas potest quis à novo successore executive petere, 4. §. 1. 27.

Pro pensionibus census executive proceditur, & forma procedendi, & à quo jure hæc praxis proveniat, & quæ sit causa, 4. §. 2. 25.

Pro pensionibus census, & emphyteusis potest procedi adversus tertium possessorem executive, 4. §. 2. 26.

Pignoratio licet fieri possit pro pensione domi, non fit pro deterioratione domus, 4. §. 1. 64.

Pignoratio ante solutionis tempus fieri nequit, 4. §. 1. 65.

Pignus conventionale distrahi potest non solvente debitore in termino, & praxis procedendi,

Judex non potest condemnare debitorem ultra valorem pignoris, 4. §. 3. 13.

Pignus debet distrahi sub hasta publica, 4. §. 3. 15.

Possessor ejectus à possessione rei, quæ auctoritate propria poterat eam recuperare,